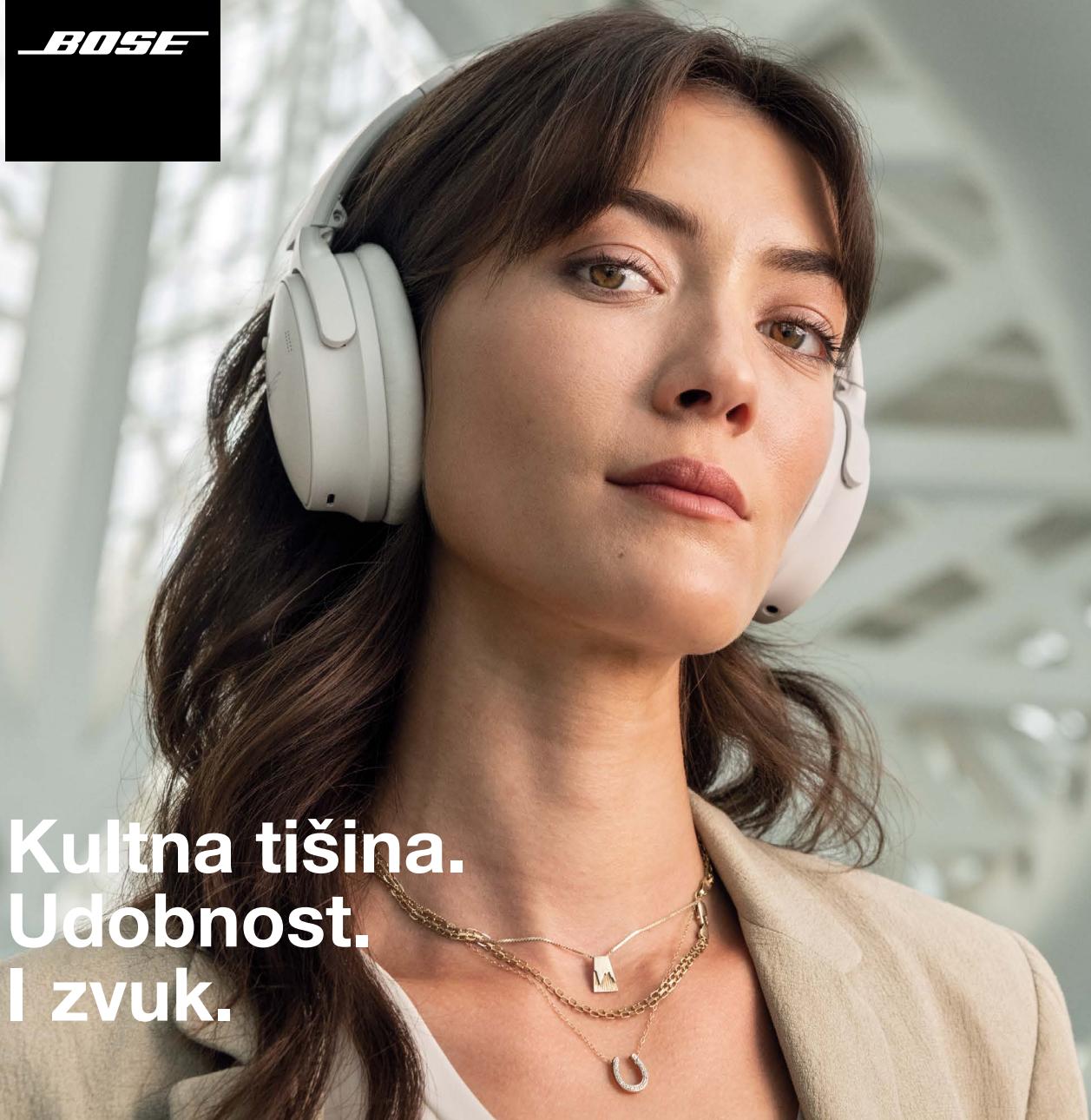

hifi media

MULTIMAGAZIN

BOSE

Kultna tišina. Udobnost. I zvuk.

NOVO

QUIETCOMFORT® 45 SLUŠALICE

Originalne slušalice s poništavanjem buke su se vratile, s vrhunskim tihim, laganim materijalima i vlastitom tehnologijom za dubok i jasan zvuk. Ikona je ponovo rođena. QuietComfort® 45 slušalice. Savršena ravnoteža tišine, udobnosti i zvuka.

PRODAJNA MJESTA:

(Hrvatska) - AS komunikacije (www.ascomm.hr), BossaNova (www.bossanova.hr), Se-Mark (www.se-mark.hr) i Svijet medija (www.svijet-medija.hr)

UREDNIK / IZDAVAČ

Andrija Ćurković - andrija@hifimedia.hr

TEHNIČKI UREDNIK

Danko Šuvar - danko@hifimedia.hr

SURADNICI

Dario Bojanjac, Matko Brusač,
Josip Crnički, Jagor Čakmak,
SMS Deutsch, Ivan Dobranović,
Emil Dobrijević, Branimir Farkaš,
[Gordan Gaži] Davor Hrvaj,
Dunja Ivezić, Igor Jadan, Neven Kos,
Luka Kostić, Denis Leskovar,
Dubravko Majnarić, Mario Mlakar,
Sven Popović, Dubravko Toplak,
Juraj Vrdoljak

ADRESA REDAKCIJE

Gajščak 33,
10000 Zagreb
e-mail: info@hifimedia.hr
www.hifimedia.hr
www.facebook.com/hifimedia
<https://twitter.com/hifimedia1>
www.instagram.com/hifimedia
<https://issuu.com/hifi>

NAKLADNIK

Audio centar d.o.o.,
Gajščak 33, 10000 Zagreb

Sva prava pridržana. Niti jedan dio ovog časopisa ne smije biti reproduciran u bilo kojem obliku ili zglob bilo koje namjene bez prethodne pismene suglasnosti izdavača.

OCJENE KVALITETE

Association of International
Audioophile Publications

FOUNDING MEMBER

ISSN 1331-1735

12022

9 771331 173008

| #114 / 2022.

FLUIDNOST

Odarbit elemenata i dizajniranje naslovne stranice časopisa ponekad može trajati danima ako nemam inspiraciju za zadovoljavajuće rješenje što me zna dosta frustrirati. S druge strane taj postupak može trajati djelić sekunde ako me "pogodi" prava ideja. Ovo je jedan od takvih slučajeva.

Već sam imao napisan uvodnik i u grubo razrađen koncept dizajna naslovnice časopisa, s nekim od uredaja testiranih u ovom broju, kad sam primio mail s pozivom na izložbu međunarodno nagradivane hrvatske fotografkinje i profesorce na Grafičkom fakultetu sveučilišta u Zagrebu - Maje Strgar Kurečić, i tada se sve promijenilo. Jer osim pozivnice, u mailu se nalazio i plakat za izložbu s njenom fotografijom, istom fotografijom koja se nalazi i na naslovniči ovog izdanja časopisa. Inspiracija za novi uvodnik je bila instantna.

U raznim situacijama sam tijekom proteklih godina bio u prilici sudjelovati u razgovorima o kvaliteti reprodukcije glazbe na Hi-Fi sustavima, što je važno a što nije i što je to zapravo dobar zvuk. Pokušao bih malo pojednostavniti stvari.

Vecina će se složiti da je kvaliteta reprodukcije glazbe poprilično subjektivna kategorija. Ako usporedimo s likovnom umjetnošću, slike koje nas privlače različitim su motiva, različitim kolorita i naših različitim prosudbi što nam se od njih sviđa, manje ili više. U oba slučaja jedino je mjerodavno, bez obzira radi li se o slici na zidu ili reprodukciji glazbe pomoću HI-FI sustava, razina emotivnog uzbudjenja osobe koja se izlaže audio / vizualnom podražaju. Ta emotivna razina nas tjera da kupujemo nove Hi-Fi uređaje ili gradimo dodatne zidove na kojima ćemo istaknuti naša nova umjetnička djela. Mnogi od nas su se našli u tim situacijama.

Međutim, osim tonskog kolorita, po mojoj mišljenju, postoji još jedna viša, krajnja razina kvalitete reprodukcije glazbe, a to je - fluidnost. Ona je ključ dobrog zvuka, zvuka koji je protočan, koherentan i pun energije bez obzira na sve različitosti u odabiru paleta boja.

Upravo sam tu fluidnost video u Majinoj fotografiji, fotografiji koja me je toliko dojmila da ona od nedavno, u velikom formatu, krsi zid mojeg stana, spajajući najbolje od obje umjetnosti.

Želim vam ugodno čitanje.

Andrija Ćurković
Urednik

Maja Strgar Kurečić - Escape
Landscape no.3 (iz serije Escape
Landscapes / Krajolici bijega)

Fine Art Photographer and Associate
Professor at University of Zagreb,
Faculty of Graphic Arts

www.majastrgarkurecic.com

SADRŽAJ

28

Vijesti

Audio / Video	6
TEHNO	86

Testovi

Denafrips Pontus II	10
Predvodnik R2R, digitalne konverzije	

Četiri samostojeca zvučnika	14
Četvorka za zlatnu sredinu	

Meitner MA3	22
Reproduktor glazbe, a ne bitova	

Primari	
Primare NP5 Prisma MkII	26

Bose Smart Soundbar 900	28
Soundbar s podrškom za Dolby Atmos zvuk	

Narodni streamer	
Octavia Stream	34

Bežične slušalice s prigušenjem buke	
Bose QuietComfort QC45	36

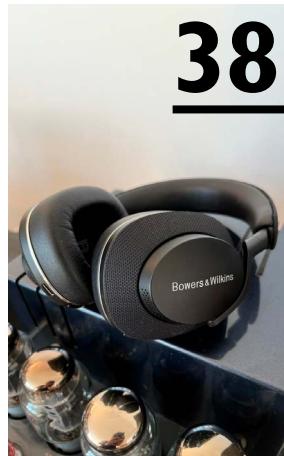
Prepoznatljiv zvuk u malom pakiranju	
Bowers & Wilkins PX7 S2	38

26

22

14

MusicStyle

Avantura u zvuku i slici	
Prikaz: Blondie - Against The Odds 1974-1982	48

Razgovor: Wadada Leo Smith	60
-------------------------------	-----------

Rock recenzije	54
Jazz recenzije	70

Summer of Soul:	
Izgubljeno blago afroameričkog popa	

Film

Pet filmova Yorgosa Lanthimosa: Postmoderni mitovi, distopija i svetli jelen	
--	--

Summer of Soul:	
Izgubljeno blago afroameričkog popa	

DVD/BD recenzije	82
------------------	-----------

SONUS ART audio/video

marantz®

CINEMA 50

AV pojačalo

ROTEL S14, NOVO INTEGRIRANO POJAČALO S MOGUĆNOSTI STREAMINGA

Rotel je predstavio novo integrirano pojačalo za 21. stoljeće. Radi se o kombinaciji klasičnog dizajna u AB klasi, kućištu punih dimenzija (430 x 93 x 345 mm) i s modernim mogućnostima streaminga. Pojačalo može isporučiti 150 W pri 4 Ohma, a streaming dio podržava gotovo sve današnje standarde uključujući popularni MQA. Ugradeni digitalno-analogni pretvarač je ESS 32-bitni, a podržava ulazni digitalni signal do 24-bit/192 kHz (koaksijalni/optički) te 24-bit/384 kHz za PC-USB audio i MQA

/ MQA Studio. Od ostalih tehnologija ima sve što je potrebno poput Bluetooth apX, Roon Ready te pripadajuću mobilnu aplikaciju. Informacije o trenutnoj glazbi koja se reproducira prikazuju se na LCD zaslonu na sredini uređaja. Također uređaj posjeduje klasične digitalne i analogne ulaze (osim gramofonskog) za spajanje s drugim komponentama. Rotel S14 već je dostupan u prodaji po cijeni od 20.268 kn / 2.690 eura.

INFO: Sonus art, tel. 01/4813 025, www.sonusart.hr

OCTAVIO AUDIO AMP, INTEGRIRANO POJAČALO SA STREAMEROM

Francuski Octavio Audio je novo ime na HiFi tržištu i nakon njihovog uspješnog streamera – Octavio Stream, nedavno su predstavili i integrirano pojačalo Octavio AMP. Uredaj se nalazi u malenom kućištu (196 x 196 x 39 mm) i ovisno o odabranom napajajućem snagu od 35 W ili 60 W pri 8 Ohma. Od ulaza nudi jedan optički (TosLink), dva analognoga (RCA) te USB za spajanje vanjskog diska, a ima još i izlaz za subwoofer. Ovaj uređaj nudi spojivost kao i njihov spomenuti streamer (WiFi, Bluetooth 5.0, Airplay2) te podržava Spotify, Deezer, Qobuz, Tidal, Amazon Music i Apple Music. Ugradeni digitalno-analogni pretvarač je Burr-Brown PCM1798 koji podržava audio datoteke do 24-bit / 192 kHz. Octavio AMP je korak dalje u kvaliteti izrade u odnosu

na njihov prvi proizvod i napravljen je da bude centar malog audio sustava koji može sadržavati i analogni gramofon. Kako je filozofija tvrtke Octavio 'dobar zvuk za pristupačnu cijenu' (699 eura), svakako će biti zanimljivo isprobati ovaj uređaj kad nam stigne na test u redakciju. **INFO:** Octavio Audio, www.octavio-audio.com

MAGICO S3

Novi samostojeći zvučnik u ponudi američke tvrtke Magico nosi oznaku S3, a po riječima izvršnog direktora Magica i glavnog dizajnera Alona Wolfa nudi "neusporedive kvalitete za svoju cijenu." Magico S3 dijeli istu inženjersku podlogu prethodna dva modela iz iste serije - S1 i S5, i u ponudi zauzima središnje mjesto. Kao i svi Magico zvučnici, S3 je kompresijski dizajn, zatvorena kutija. Njegovo kućište od kontinuirano ekstrudiranog aluminija - najveće svjetsko kućište monokoka promjera 16" s aluminijskim zidovima od 1,27 cm, minimizira difrakcijske učinke, unutarnju rezonanciju i zahtjeve za prigušivanjem. S3 koristi isti napredni MB30 Beryllium visokotonac promjera 28 mm i MB390 srednjetonac dijagonale 5 inča (12,7 cm) i membranom

koja se sastoji od sačaste aluminijiske jezgre u sendviču s vanjskim i unutarnjim slojevima grafena i karbonskih vlakana a preuzeta je iz modela S5. Reprodukciju bas područja pokrivaju dva novorazvijena bas drajvera promjera 9 inča (23 cm) i s poboljšanom verzijom Magicove Graphene Nano-Tec membrane. Ova konfiguracija, po navodima proizvođača, doprinosi da S3 može reproducirati najnižu oktavu u bas području u kombinaciji s brzinom i preciznošću. Dodatno, S3 ima novorazvijeno unutarnje kućište srednjetonca. Jedinstveni oblik i pažljivo odabrani materijali, u kombinaciji, stvaraju vrhunski "uredaj za apsorpciju zvučnog tlaka", što se očituje u mjerjenjima i njegovim performansama. Frekvencijski raspon zvučnika je 24 Hz – 50 kHz, osjetljivost 88 dB, impedancija 4 Ohma, preporučuje se minimalno 50 W snage pojačala, a dimenzije su mu 112 x 30 x 43 cm (V x Š x D) i masa 101 kg. Magico S3 zvučnik je dostupan u dva finiša po cijeni od 58.900 eura /par (M-Cast) i 67.900 eura / par (M-Coat). **INFO:** Media audio, tel. 021/ 323 550, www.mediaaudio.hr

MCINTOSH MC451 DUAL POWER POJAČALO S TEHNOLOGIJOM HIBRIDNOG POGONA

MC451 su nova McIntosh pojačala snage, kompaktni mono blokovi koji koriste vlastiti Hybrid Drive cijevno-tranzistorski ustroj koji pruža najbolje od obje tehnologije. Model MC451 je nastao na temelju uspjeha McIntoshovog većeg MC901 Dual Power pojačala. Proizvođač navodi da njihova jedinstvena tehnologija hibridnog pogona omogućuje pogon kritičnog visokotonorskog i srednjetonorskog područja zvučnika s tehnologijom cjevaša, a snagom zahtjevnijim bas područjem pruža se snaga, kontrola i dinamika tranzistorskog ustroja. Izgrađen na jednoj šasiji, MC451 nudi 150 W iz svog cijevnog dijela plus 300 W od tranzistorske sekcije. Nadalje, MC451 ima mogućnost odabira prelazne frekvencije između cijevne i tranzistorske sekcije (kao mono blok), a može se uskladiti i relativna glasnoća pomoći kontrolnog gumba za balans. Mogu se sekcije i razdvojiti potpuno, ako se koristi vanjska elektronska skretnica (ili čak jedan monoblok koristiti kao stereo, jedan kanal cijevi, drugi tranzistori, ali to vjerojatno nije namjena...). Na kraju, podrazumijeva se da MC451

sadrži razne McIntosh patentirane tehnologije, uključujući Power Guard i Power Guard SGS, uz skulpturirana hladila i karizmatični DualView mjerač izlazne snage s kazaljkama. McIntosh MC451 mono pojačala se mogu odmah naručiti po cijeni od \$14.000 s očekivanom isporukom u siječnju 2023. za Sjedinjene Države i Kanadu. Isporuke za ostatak svijeta će uslijediti ubrzo nakon toga. **INFO:** Rotary Audio, tel. 01/5512 705, www.rotaryaudio.com

HIGH-END SHOWS | NEWS | REVIEWS

ZESTO AUDIO EROS 500 SELECT, NOVA MONO CIJEVNA POJAČALA

Kalifornijska tvrtka Zesto Audio najavila je izlazak svojih novih Eros 500 Select monoblokova, vrlo vjerojatno najsnažnijih dostupnih cijevnih pojačala napravljenih u klasi A. Svako pojačalo ima 250 W dinamičke snage u klasi A. Eros 500 Select isporučuje se s izlaznim cijevima KT150, ali ima idealne postavke automatskog

podešavanja bias-a i za upotrebu KT88, KT120 i KT170 cijevi. Jedna od posebnih značajki u ovom cijevnom pojačalu je prekidač auto bias-a s 3 položaja. U tvrtki navode da je prekidač "Bias Select" siguran i jednostavan za upotrebu, a može se promjeniti u toku slušanja tako da se odmah čuje razlika u zvuku. Eros 500 Select pojačala imaju 4 različite opcije cijevi, 3 mogućnosti napajanja za KT150 i KT170 cijevi, RCA ili balansirani (preko transformatora) XLR ulaz, neovisni prekidač uzemljenja za uklanjanje mogućeg bruanja, profesionalni Speakon konektor kompatibilan s REL Acoustics subwooferima za sigurnu i pouzdanu vezu te dva različita izlaza za zvučnike s impedancijom od 4 Ohma ili 8 Ohma. Maloprodajna cijena Eros 500 Select mono blokova iznosi 35.000 USD po paru i isporučuju se s KT150 izlaznim cijevima.

INFO: www.zestoaudio.com

MOFI SOURCEPOINT 10, NOVI KONCENTRIČNI ZVUČNIK IZ RADIONICE ADREWA JONESA

Nakon prošlogodišnjeg debakla s vlastitom vinilnom produkcijom, MoFi nastavlja u sasvim drugom smjeru. Proslavljeni dizajner Andrew Jones, koji je svoje znanje ugradivao u zvučnike tvrtki Elac, Pioneer i TAD, sada u ulozi glavnog inženjera u MoFi-ju kreirao je zvučnik inspiriran studijskim zvukom, s dubokim basom i odličnom vrijednosti za uložen novac. Kako bi to postigao, Jones je modelom SourcePoint 10, putem tehničkih aspekata kroz izvedbu kutije i korištenjem koncentričnog drivera uspio udovoljiti visoko postavljenim zahtjevima. Srce SourcePoint 10 modela je inovativni Twin-Drive neodimijski magnetski sustav, koji doprinosi smanjenju izobličenja. Twin-Drive stvara potpuno simetrično magnetsko polje s niskim intermodularnim izobličenja i značajno doprinosi vrlo čistoj reprodukciji zvučničkog sustava. Sam driver je 10-inčna koncentrična tvorevina, na koju je utrošeno 18 mjeseci I&R-a, s papirnom membranom velike površine isijavanja, koja omeđuje 1,25-inčni visokotonac meke kupole i velikog

promjera zavojnice. Time je i rezna frekvencija visokotonca mogla biti spuštena na 1,6 kHz, istovremeno reproducirajući i ultrazvučnih 30 kHz. Važan sastojak u konačnom rezultatu svakako je i konstrukcija kutije u koju je driver smješten. Konstrukcija od 25 mm debelog medijapana dodatno je ojačana brojnim upornicama, a prednja strana je lagano dodatno formirana i izrađena od medijapanata debljine 50 mm. S osjetljivosti od 91 dB, zvučnik ne traži veliku snagu pojačala i trebao bi se zadovoljiti i s pojačalima snage 30-ak W, čemu u prilog govore podaci o nominalnoj (8 Ohma) i minimalnoj impedanciji (6,2 Ohma). Frekvencijski opseg koji zvučnik reproducira je 42 Hz - 30 kHz, što je zanimljiv podatak za kutiju dimenzija 368 x 572 x 422 mm (i mase 21 kg). Zvučnik je dostupan u dva finisa (crna i boja oraha) po cijeni od 4.999 eura / par, a dodatno je u ponudi i pripadajući stalak po cijeni od 599 eura / par.

INFO: Media audio, tel. 021/323 550, www.mediaaudio.hr

Unaprijedi doživljaj

PASS INT-60 Integralno pojačalo

“Dominantna osobina INT-60 bila je usisati me i zalijepiti za fotelju jer je nastavio reproducirati glazbu s toliko prikrivenog okusa, prirodne boje i više svega da nikada nisam mogao pustiti samo jednu ploču i otići u krevet na vrijeme.”

Stereophile

“Toplo vam preporučujem da praojerite ovo izvanredno audio postignuće.”

Positive Feedback

“Ako želite čuti prelijepu glazbu iz integriranog pojačala koje je napravljeno da traje cijeli život i izgleda kao lijepa zvjerka bez da stalno petljate s vašim sustavom, onda je integrirano pojačalo Pass Labs INT-60 za vas.”

HomeTheaterReview.com

PASS
Pass Laboratories
www.passlabs.com

AUDIO CENTAR
www.audiocentar.hr

Predvodnik R2R digitalne konverzije

piše: Neven Kos

Denafrips je proizvođač u ofanzivi. Pogledajte malo web stranice posvećene audio uređajima, ili još izraženije, YouTube kanale raznih recenzentata i "recenzentata", i vidjet ćete da je Denafrips, pogotovo drugom generacijom svojih D/A pretvarača zaposjeo dobar dio audio web prostora. A jedan od najzaštupljenijih uređaja Denafripisa u kiberporstoru je svakako model Pontus II, drugi model odozdo u katalogu Denafripisa, a po mnogima i najpogodeniji u omjeru cijena/zvuk.

Denafrips Co. Lts privatna je tvrtka sa sjedištem u Guangzhouu u Kini i ma oko 90

Svi Denafrips digitalno analogni pretvarači (DAC) su bazirani na R2R konverziji, odnosno konverziji koja se temelji na mreži otpornika. Testirani model Pontus II je drugi odozdo u njihovoј ponudi

zaposlenih. Jedan od postulata tvrtke govori kako su ljudi njeni najveće bogatstvo. Globalnu distribuciju Denafrips proizvoda vrši tvrtka Vinshine Audio iz Singapura. Iza cijelog ovog projekta stoji inovativni i poduzetni Alvin Chee s kojim smo direktno i dogovorili uređaj za ovaj test.

Pontus II drugi je odozdo u seriji Denafripsovih DAC-ova. Svi su bazirani na R2R konverziji, odnosno konverziji koja se temelji na mreži otpornika. Iznutra je Denafrips 'mokri san' audiofil. Čisti dizajn tiskanih

pločica, gomila lijepo u nizove poredanih filterskih kondenzatora, dizajn na dvije etaže, sve to audiofil vole. Gornja etaža sadrži audio pločicu s DSP-om koji obraduje sve ulazne signale, bez obzira na izvor putem FIFO bufera i regeneriranja signala. Dakle, signal je pospremljen u memoriju iz koje se potom isti crpi putem femto generatora takta, ugradenog direktno u DAC. Zanimljivo, ova je pločica od ostatka uređaja galvanski odvojena putem optičkih poveznika.

USB ulaz je vlastite konstrukcije (koristi STM32F446 Advanced AMR MCU), s podrškom za PCM signale rezolucije 24bit/1536kHz PCM i native podrške za DSD1024 za korisnike Windowsa isporučuje se Thesycon driver. Da se ne iznenadite – USB ulaz radi samo ukoliko je odabran, što znači da u slučaju da ga ne koristite, gubi vezu s izvorom zvuka.

SPDIF ulazi podržavaju signale do 24-bit/192kHz, a zanimljivo, Denafrips je napustio korištenje ulaznih digital-

nih receivera te se ulazni SPDIF signal dekodira u FPGA čipu i time se smanjuje jitter.

R2R konverzija, uz sve ostale sklopove, omogućava korištenje raznih digitalnih filtera, kod Pontusa II nalazimo dva, od kojih jedan to nije, jer je riječ o ne-filteru, odnosno reprodukciji izvornog signala kako je zapisan na nosaču, poznatijim pod nazivom NOS, odnosno non-oversampling. Ukoliko pak odaberete digitalni filter i upsampling, Pontus II će ulazni digitalni signal podići na PCM1411.2 ili PCM1536. U slučaju OS-a, možete dodatno birati između strmog i blagog filtera. Pontus II nema izlazni analogni stupanj, veće se na XLR ili RCA konektore signal dovodi direktno s mreže otpornika DAC-a koju čine 4 niza mreže otpornika preciznosti 0,01%. Mislim da preciznije ne ide, barem ne za neku razumnu cijenu.

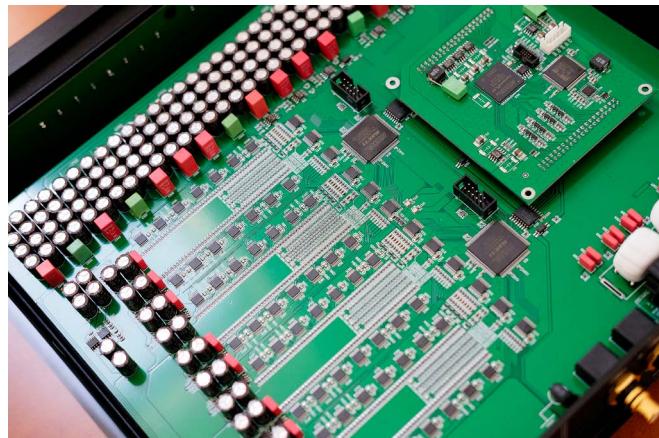
Na donjoj etaži uređaja nalazi se linearno napajanje s dva O-core transformatora, i ovde u filtraciji potpomođena nizom od 50-ak filterskih kondenzatora. Da Pontus II može predstavljati digitalni centar govori i podatak o 8 digitalnih ulaza - COAX1, COAX2, AES1, AES2, OPT, I2S i USB.

I2S riješen je putem HDMI konektora, a jednu od 8 mogućih konfiguracija moguće je birati putem ne baš sretno izvedenog menja, kojim se upravlja pomoću tipki na prednjoj ploči.

Cjelokupna mehanička izvedba uređaja je na visokoj razini i mirše na high-end, prije svega uslijed obilate upotrebe debelog aluminija, ali i radi preciznih i čvrstih spojeva te upečatljive mase od 8,5kg.

Slušni test

Denafrips Pontus II spojili smo za početak putem srebrnih balansiranih interkonekata sa Schiit Freya Plus prepojačalom u baferskom JFET načinu rada, koje je s Passovim XA25 izlaznim pojačalom bilo spojeno putem srebrnih nebalansiranih interkonekata. Uredaj kojeg smo dobili na test ocito je bio usviran, iako hladan te

smo prve dojmova počeli ubirati nakon inicijalnog zagrijavanja od nekih sat vremena. Inicijalno slušanje obavili smo s uređajem u OS modu, sa strmim filterom. Utisci su pozitivni, iako smo očekivali više prirodnosti, prostornosti i glazbe. Nemojte me pogrešno shvatiti, uređaj je detaljan, pokriva širok frekvencijski spektar u najboljoj maniri, sredina je blaga i umjerena, ali

fali "ono nešto". Naime, zvuk nas je stavio pomalo ravnodušnima, jer imali smo dojam kao što su samo "jedan od uređaja", onaj koji se ničim ne ističe među sličnima. Nekoliko dana smo slušali Pontus II u OS načinu rada, ali u sustavu u kojem se našao jednostavno nije bilo dovoljno argumenata da ne odlučimo pokušati kako Pontus II zvuči u NOS modu. Što god da su u Denafripsu isprogramirali u svom FPGA čipu, svakako je u NOS načinu pomoglo,

jer u okruženju u kojem se uređaj našao, zvuk u svojoj cjelini jednostavno je u ovom načinu rada bio kompletniji, autentičniji i uvjerljiviji. Teško je prstom pokazati koji su se to parametri izmjenili i što je sad, bez oversamplinga, bolje nego je bilo prije. Jednostavno, ukupni doživljaj slušanja je pitkiji, probavljiviji te smo imali dojam kako slušamo uređaj visoke klase.

Moguće da je tom dojmu pridonjela i činjenica kako inače kod kuće slušam NON-OS DAC, pa je navika uzela svoj danak.

Taj ukupni dojam o kojem govorimo zasigurno je uzrokovani dubokim i prirodnim basom, mekom i pitkom sredinom i ugodnim visokotončkim područjem. Međutim, ono što je najviše impresioniralo je ocrtavanje prostora, i to prije svega u visinu. Ovakvu visinsku perspektivu nisam čuo još od slušanja Magneplanar zvuč-

nika. Ne sjećam se da je i jedan digitalni uređaj kojeg sam imao kod kuće bio u stanju ocrtatiti pozornicu ovih dimenzija. Dobro, naglašeno širenje prema gore i dolje ponekad je davao dojam kako slušamo glazbu veću od života, ali je nesumnjivo ova karakteristika pridonijela i impresivnosti reprodukcije, tako da smo često glazbu slušali i s određenom dozom strahopštovanja. Prirodnost timbra je kod Pontusa II odlična, raspoznatljivost grade i arhitekture pojedinog instrumenta lako dohvataljiva, a ta divna sredina svojstvena R2R DAC-ovima, očaravajuća. Ipak, u ovoj kombinaciji još uvijek se, doduše u minimalnim razmjerima, očitovala svojevrsna grubost i metaličnost gornjeg srednjetončkog područja. Nije bilo druge nego zamjeniti srebrni kabel s Wireworld Eclipse 8, u RCA ustroju jer nismo pri ruci imali neki drugi balansirani kabel.

Ova je promjena polučila dva zanimljiva rezultata: prvo gores-pomenuti nedostatak nestao je kao rukom odnesen, bas se još mrvicu zatoplio, a detalji u najvišem registru malo su se povukli. Time smo postigli što smo htjeli, jer smo eliminirali detalje koji su mirisali na neugodu, a dobili smo i pokoju mrvice topline u segmentima u kojima je to bilo potrebno. Drugo, nakon nekog vremena slušajući DAC u nebalansiranom spoju, postalo je jasno kako Pontus II ipak bolje funkcioniра u balansiranoj vezi s partnerom, jer je nestalo one lakoće i protočnosti koju smo ranije doživjeli i gore opisali. Prema tome, preporka je Pontus II koristiti u balansiranom načinu rada. Kako bismo

s raznim uređajima isprobali i razne opcije koristimo svestrano Schiit Freya Plus pretpočaćalo, koje osim balansiranih i single ended ulaza i izlaza ima i tri načina rada – potpuno pasivni, samo s kontrolom glasnoće putem releja, spomenuti JFET buferski (oba ova načina imaju pojačanja približno jednako 1) te cijevni stupanj s pojačanjem 12dB, sazdan oko cijevi 6SN7.

Single ended izlaz iz Pontusa II probali smo i s pretpočaćalom u pasivnom načinu rada, ali i s cijevima. Razlike nisu velike. Pasiva nudi nešto više detalja, ali s obzirom na relativno visoku izlazu znu impedanciju Pontusa II (625 Ohma RCA, 1250 Ohma XLR izlazi),

Pontus se nekako najbolje snao s cijevnim pretpočaćačkim stupnjem. On je dodao još malo mesa svakom odsviranom tonu, a posebno su drveni instrumenti dobili dodatnu boju. S cijevima na putu signala i vokalima možemo ubilježiti dodatnu ljudskost.

Usporedbe

Pontus II smo usporedili s onime što nam je bilo pri ruci, a kako smo nedavno u sustavu imali i popularni Musician

Pegasus (cca 1.300 EUR), također baziran na vrlo slično izvedenom R2R konceptu, navest ćemo i nekoliko dojmova s ove usporedbe (uz ogradu kako je između odlaska Pegasusa i dolaska Pontusa II prošlo par tjedana). Dakle, Pegasus II je DAC apsolutno očaravajuće, delikatne i filigranske sredine, za koju bez problema mogu reći da je među najboljima koje sam čuo. Takoder, i visokotonosko područje je na izrazito visokoj razini i u tim segmentima pripada u sam vrh. Prirodnost i nemetljivost uz zadržavanje detalja su karakteristike dominantne u zvuku Pegasusa, i u kojima Musician nema mnogo konkurenčije.

Međutim ono što je Pegasusa sprječilo da se trajno nastani u mom sustavu jest nedovoljno ambiciozan, prelagan i lepršav bas, koji nije mogao uspostaviti dovoljno težak i masivan fundament za bezbržnu nadogradnju ostalih dijelova spektra. Tu se Pontus II pokazao kao kompetentniji i značajno bolji izvođač, s dubokim, artikuliranim i prirodnim basom. Iako u srednjetonoskom području Pontus II ne parira Pegusu, bez problema možemo reći kako je Pontus

II uravnoteženiji i kompletniji uredaj, kod kojega ništa ne iskače, i nije mu zapravo lako naći manu. Detalji su odnosno na Pegasus na otplike sličniji razini, iako kod Pontusa predstavljeni nešto rabijatnije i izravnije, s manje finesa i kultiviranosti.

U slušaonici nam se u isto vrijeme kad i Pontus II našao i streamer Lindeman Limetree Streamer II (s ESS9038Pro DAC-om, cijena 1.000 EUR). Limetree Bridge je samodos-tatni uredaj, kojeg jedino treba spojiti u kućnu mrežu i reproducija može početi. Za razliku, Pontus II treba i vanjski izvor digitalnog signala, bio to CD player, streamer ili nešto treće.

Uglavnom, usporedba je bila više nego zanimljiva. Iako je ne prvi pogled jasno kako je Pontus II finijeg zvuka, preferencije uopće nisu tako jasne i očigledne kako bi se na prvu loptu činilo. Naime, Lindeman ima neke svoje adute, a to su, za neke vjerovatno njegovi nedostaci, sirovija i grublja reprodukcija, s više snage i sile, s manje zaobljenosti.

nim tonovima i neposrednjim pristupom glazbi. Također, bas Lindemann je snažniji i hrabriji, a prostor u dubinu nešto izdašniji, tako da mogu reći kako oni kojima se sviđa Lindemann vjerojatno Pontusa ne bi ni pogledali, i naravno obrnuti. Osobno, nagnjem finijem i civiliziranjem zvuku Pontusa II, ali u potpuno mogu razumjeti i one koji vole više ekspresije i detalja, možda i grubosti, poput zvuka Lindemanna.

Za kraj, ostavio sam potpuno nerelevantnu usporedbu s mojim kućnim NON-OS DAC-om bazi-ranim na AD1865 chipu i cijevnom izlaznom stupnju. Razlike između Pontusa II svode se na

slijedeće: Pontus ima nešto više detalja, izražato bolju visinsku rekamaciju prostora i (možda) tek nešto izraženiju dubinu. S druge strane, moj DAC ide dublje, bas je nešto mesnatiji i prirodniji, a svaki ton još je dodatno obogaćen kojim gramom boje.

Razlike su po pri-

lici kao da glazbu iscrtavate dugim potezima kista (moj DAC) ili poput Boba Rossa, tapkanjem po platnu. U totalu, iako je reći kako Pontus II u svakom slučaju ima suvremeni zvuk, potpomognut s mnogo visoke tehnologije. I za kojega je potrebno platiti sasvim razumno cijenu. U kontekstu svega što smo naveli, Pontus II predstavlja izvrsnu kupovinu, jer je tonalno ujednačen, timbralno točan, bogat je detaljima, a tehnička izvedba je na najvišoj razini. Dodatno, odabir između NOS i OS načina rada, uz dva filtra kod potonjeg, znači da su mogućnosti prilagodbe sustavu i slušatelju velike. Pri tome Pontus zvuči prirodno i ljupko, fluidno i bez zadrške. U kontekstu high-end-a cijena od nekih 1.980 EUR čini se sasvim razumnom i ne vjerujem da je po toj cijeni moguće naći iole ozbiljniju konkureniju. ■

Preporuka je Pontus II koristiti u balansiranom načinu rada

Pontus II je tonalno ujednačen, timbralno točan, bogat je detaljima, a tehnička izvedba je na najvišoj razini

DENAFRIPS PONTUS II

Vrsta:

NOS R2R DAC

Digitalni ulazi:

1x koaks (RCA), 1x koaks (BNC / 75 Ω), 1x TOSLink, 1x AES/EBU, 1x USB2.0 (B), 1x I²S (preko HDMI LVS)

PCM:

- 24bita, 44,1 / 48 / 88,2, / 96 / 176,4 / 192kHz (na svim ulazima)
- 1.536kHz preko USB & I²S ulaza

DSD:

- DSD64 (DoP) na Coax/AES/Opt ulazu
- DSD1024 jedino na USB & I²S ulazu

Analogni izlazi:

RCA @2,0Vrms, 625 Ω, XLR @4,0Vrms, 1250 Ω
Dimenzije (ŠxVxD): 320 x 110 x 330 mm (s nožicama)

Jamstvo:

36 mjeseci

Masa:

11,5 kg

Cijena:

1.980 EUR (uključen PDV)

INFO:

VINSHINE AUDIO, Singapur, sales@vinshineaudio.com, www.vinshineaudio.com

SONUS ART audio/video

Bowers & Wilkins

Studijski zvuk u Vašem domu.
Nova serija 700

ČETVORKA ZA Z

piše: Danko Šuvar

Moglo bi se reći da su samostojeći zvučnici klase od oko 10.000 kuna zlatna sredina HiFi ponude, dovoljno skupi i ozbiljno napravljeni da predstavljaju značajni odmak od pristupačne klase HiFi zvučnika, a ipak ne toliko skuplji da bi bili izvan dosega prevelikom broju HiFi entuzijasta. Tu se prelamaju koplja većine komercijalnih proizvođača zvučnika, kako ponuditi model koji bi se svidio zvukom što većem broju slušatelja (i njihovim prosječnim ukusima, što je to pretežni ukus kupaca u tom cjenovnom razredu?), bio prihvatljiv kućnom dekoru (koliko modernistički, koliko tradicionalan?) i imao dovoljno moderne tehnologije membrana i skretnice da bude prihvatljiv marketingu i dizajneru (koji to treba uklopiti) i računovodama koji trebaju to uklopiti u cijenu a da bude (relativno) profitabilno. Vodeći proizvođači onda tu imaju svoje nešto drugačije pristupe prioritetima, kao neka vrsta osobnosti firme (a to se prenosi i na zvučnik), i to se onda (uglavnom) reflektira i na zvučnim razlikama. Ali ne previše. Kao što će ovaj usporedni test pokazati, nijedan od ova četiri zvučnika – Acoustics Energy AE309, Davis Acoustics Krypton 6, Dynaudio Emit 30 i Monitor Audio Bronze 500, ne odskače previše od norme, bilo po frekvencijskoj ujednačenosti, efikasnosti, bas ekstenziji i mogućnosti glasnog sviranja.

Acoustic
Energy
AE309

ZLATNU SREDINU

Monitor
Audio
Bronze
500

Davis
Acoustics
Krypton 6

Dynaudio
Emit
30

Acoustic Energy AE309

AE 309 je elegantna kutija manjih dimenzija i prilično standardnog dizajna (visina 90 cm, širina 17,5, dubina 26 cm) i poprilične težine od 22 kg. Pogonske jedinice su 28 mm aluminijski visokotonac s "wave-guide" okvirom (koji omogućava bolju integraciju zvučne disperzije pri prijelazu na bas/srednjetonac) i dvije kompozitne 13 cm bas jedinice (dvoslojni "sendvič" keramike i aluminija) ugodene skretnicom u "dva i pol smjernom" principu, gdje se gornja jedinica koristi u bas i srednjetonoskom području, a donja samo u bas području. Bas je ugođen u bas refleks principu, s pravokutnim otvorum (prorezom) na stražnjoj stijenci kutije. Rezovi skretnice su specifirani na 300 i 2.560 Hz, efikasnost je 89 dB/1W, a impedancija 6 ohma. Frekvenčni raspon je 38-30.000 Hz, maksimalna snaga 175 W, jednostruki terminali (nema bi-wire).

Zvuk

Zvučno, ovo je bio primjer muzikalnog zvučnika, cilj proizvodača je vjerojatno bio ugodan, nemametljiv zvuk pogodan za dugotrajno slušanje i skidan suživot sa zvučnikom. U strogo audiofilskom smislu ima manjih nedostataka, malo nedo-

staje punoće u donjim srednjim tonovima, visokotonac bi mogao biti malo detaljniji, ali usprkos tome tonski balans je u cijelini jako dobar, kao i dojam dočaranja dubine, širine i visine zvučne pozornice, što je ujedno i najveća vrlina ovog zvučnika. U basu nedostaje malo apsolutne definicije, ali to je kompenzirano zamašnim osjećajem voluminoznosti i ekstenzije u dubokim tonovima. Za najbolje rezultate poželjno je slušati sa zaštitnim mrežicama, kako bi se izbjeglo isticanje visokih tonova iz harmonične zvučne slike (kada mrežice nisu na mjestu). Kao i kod ostalih zvučnika na testu (jako pohvalno) nema većih koloracija koje bi ometale slušanje timbralno osjetljivim slušateljima, a nemametljivi karakter zvuka dobro će se uklopiti u prosječno okruženje dnevne sobe gdje će ovi zvučnici uglavnom boraviti. U moru "modernog" zvuka ovi zvučnici su osvježavajuće komotnog, "staromodnog" zvuka. Iako bi mnogi "klasični" audiofili protestirali zbog ugodnog zvuka ovih zvučnika, ja to smatram vrlinom, posebno kad se želi opušteno slušati glazbu svih vrsta bez da se razmišlja o samom sistemu reproduktora.

ACOUSTIC ENERGY AE309

Tip zvučnika:

2.5 - sistemski / bas refleks

Nazivna snaga:

175 W (max)

Frekvenčni opseg:

38 Hz – 30 kHz

Susretne frekvencije skretnice:

296 Hz / 2.56 kHz

Osjetljivost:

89 dB

Impedancija:

6 Ohma

Dimenzije (ŠVD):

17,5 x 90 x 26 cm

Masa:

22 kg

Cijena:

10.500 kn / par

INFO:

Ronis, tel. 01/6620 705, www.ronis.hr

**Tonski
balans je
u cijelini jako
dobar, kao i dojam
dočaranja dubine, širine i visine
zvučne pozornice, što je ujedno i
najveća vrlina ovog zvučnika**

Davis Acoustics Krypton 6

Krypton 6 su elegantni, uski samostojeći zvučnici stare škole, ali s modernim materijalima. Visine je 89 cm, širine 16 i dubine 26 cm, težine 16 kg, s tri različite zvučničke jedinice dizajniran je na tro-sistemskom principu. Tekstilni visokotonac od 28 mm ima apsorpciju komoru iza sebe (upija pozadinski val membrane), 13 cm srednjetonac napravljen je od 7. generacije Kevlara koje Davis koristi u svojim zvučnicima, a 13 cm bass je od drvenih celuloznih vlakna. Pravokutno izduženi tanki bass refleks otvor nalazi se na dnu prednje stranice, a rezovi skretnice su na 400 i 4 kHz. Poželjna snaga pojačala je 100-150 W, efikasnost im je 91 dB, a frekvencijski raspon 39 - 24.000 Hz. Ispod kutije dolazi postolje sa spužvatom izolacijom, iza se na pod oslanja preko gume, a naprijed je izbor šiljaka ili specijalnih podložaka. Terminali su jednostruki (nema bi-wire).

Zvuk

Ovaj zvučnik bi se dao opisati kao zvučnik za audiofila stare škole, s naglašenom pažnjom

Ovaj zvučnik bi se dao opisati kao zvučnik za audiofila stare škole, s naglašenom pažnjom koja je posvećena punoći i prirodnosti srednjetonorskog dijela spektra

koja je posvećena punoći i prirodnosti srednjetonorskog dijela spectra. Pri tome, ni definicija i čistoća u visokim tonovima nisu zapostavljeni, rezultat je čist, definiran zvuk pun detalja, otvoren ali bez isticanja sibilanata na vokalima, s prostorom u zvučnoj slici koji ima dubinu i koherenciju. Lako tonski vrlo uravnotežen i neutralan u srednjim i visokim, primjetna je ugodenost u basu prilagođena bližem smještaju stražnjem zidu u odnosu na druge zvučnike, i sukladno tome nešto tanji zvuk u basu u odnosu na druge prilikom udaljenog smještaja od zida. Bas koje zvučnik reproducira je vrlo definiran i točan, ali možda će ga nekima malo nedostajati u kvantiteti. I dinamički, zvučnik je povučeniji nego na primjer Monitor Audio, s naglaskom na teksturu i boju instrumenata u odnosu na dinamički atak. U parametrima suptilnosti i definicije ovaj zvučnik nadilazi svoj cijenovi razred, ali kao cijenu onda treba prihvati malo tanju zvučnu sliku u basu (ili to nadomjestiti adekvatnom pažnjom optimalnog smještaju u slušaonici, tj. bliže stražnjem zidu). Meni je tu primjetna i vješta ruka audiofilskog, klasičnog dizajnera. Ovaj zvučnik je plod velikog truda jednog dizajnera - Oliviera Visana, ujedno i vlasnika tvrtke, a ne nekog tima inženjera i računala u modernom laboratoriju većeg proizvođača zvučnika.

DAVIS ACOUSTICS KRYPTON 6

Tip zvučnika:

tro-sistemski / bas refleks

Nazivna snaga:

100 – 150 W

Frekvencijski raspon:

39 Hz – 24 kHz

Susretna frekvencija skretnice:

400 Hz / 4 kHz

Osjetljivost:

91 dB

Impedancija:

4 Ohm

Dimenzije (ŠVD):

16 x 89 x 26 cm

Masa:

16 kg

Cijena:

11.300 kn / par

INFO:

Audio centar, tel. 091/500 2535, www.audiocentar.hr

DYNAUDIO EMIT 30

Tip zvučnika:

2,5 - sistemski / bas refleks

Nazivna snaga:

180 W (max)

Frekvenčijski raspon:

39 Hz – 35 kHz

Susretnе frekvenčije skretnice:

1 kHz / 3,5 kHz

Osjetljivost:

87 dB

Impedancija:

4 Ohm

Dimenzije (ŠVD):

17 x 95 x 27,2 cm

Masa:

15,5 kg

Cijena:

10.300 kn / par

INFO:

Sonus art, tel. 01/4813 025, www.sonusart.hr

Dynaudio Emit 30

Emit 30 je primjer elegan-tnog, industrijski i funkcionalno moderno dizajniranog zvučnika s primjesama stare škole dizajna. Kutija visine 90 cm (95 s postoljem), širine 17 cm i dubine 27 cm (27 cm i 36 cm s postoljem), težine 15,5 kg, sadrži novi 28 mm Cerotar tekstilni visokotonac s apsorpcijskom komorom i dvije 14 cm bas jedinice od magnezijsko-silikatnog polimera. Skretnica je "dva i pol smjernog" tipa s rezovima na 1 kHz i 3,5 kHz, bas refleks otvor je na pozadini kutije. Frekvenčijski raspon je 39 – 35.000 Hz, osjetljivost 87 dB, a snaga do 180 W pojačala. Također dolazi sa spužvastim čepom za bas refleks, ako se želi eksperimentirati s bas ugađanjem u sobi, a terminali su jednostrukti, nema bi-amp ili bi-wire opcije.

Zvuk

Dynaudio Emit 30 je drugačiji od ostalih zvučnika na testu, po zvučnom karakteru je bliži praktičnom studio monitoru, nego audiofilskom

zvučniku. To se prvenstveno odnosi na način na koji projicira zvuk u sobu, konkretno i pomaže suho, s naglaskom na dinamiku i tonalitet, "prsti na instrumentima", kako bi rekli glazbenici, a s manje zamaranja timbralnim detaljima i finom tekstrom zvuka. Prikaz zvučne pozornice je racionalan, ne šire nego su zvučnici postavljeni, ali funkcionalno i precizno, jasno je odašće što dolazi, ali nema dodatnog ambijenta oko instrumenata i glasova, naglasak je na tonalitetu a ne na prikazu ambijenta prostora. Tonski balans je malo naklonjeniji basu i donjem srednjetonском području, kreirajući dojam punog, kompaktnog zvuka, s malo istaknutim srednjim dijelom spektra. Iako manje efikasnii od drugih, ne falii im dinamički pogon, vrlo su brzi i ritmički nastrojeni, opet u tradiciji studio zvučnika. Iako nije klasičan audiofilski zvučnik (nedostaje mu malo "zraka" i suptilnosti), interesantan je u tome što radi dobro i odlična je alternativa u ponudi na tržištu.

**Tonski
balans je
malo naklonjeniji
basu i donjem
srednjetonском području,
kreirajući dojam punog,
kompaktnog zvuka, s malo
istaknutim srednjim dijelom
spektra**

**Najveći, najsnažniji,
najglasniji zvuk na testu, isto
i najdinamičniji, ali kao što
to često bude u životu, ne i
najprofinjeniji.**

Monitor Audio Bronze 500

Bronze 500 su primjer modernog, "bombastičnog" pristupa zvučničkom dizajnu, veća kutija sa zvučničkim jedinicama dizajniranim za vizualni, a ne samo zvučni dojam. Pozamašna kutija visine 98 cm, širine 30 cm i dubine 37 cm, težine 19 kg sadrži dvije bas jedinice promjera 20 cm od C-Cam materijala (keramički premaz na leguri magnezija i aluminija) i 25 mm pozlaćeni C-Cam visokotonac, ugrađen u "waveguide" okvir (skulptuirano udubljenje) za uskladivanje disperzije s bas/srednjetoncem. Dva velika bas refleks otvora locirana su na stražnjoj strani, a mogu se i zatvoriti isporučenim spužvastim čepovima, ako se želi smanjiti količina basa u sobi. Pravokutno postolje za zvučnik također dolazi s opcijom šiljaka ili gumenih podložaka. Raspon snage specificiran je 60-200 W, frekvenčni raspon 32-30.000 Hz, efikasnost 90 dB a impedancija je 8 ohma. Ima bi-amp ili bi-wire zvučničke terminale.

Zvuk

Ako bi neki zvučnik izgledom mogao signalizirati svoj zvuk, onda je to baš ovaj. Najveći, najsnažniji, najglasniji zvuk na testu, isto i najdinamičniji, ali kao što to često bude u životu, ne i najprofinjeniji. Ipak, dobro se nosi sa svojom ekspresivnosti, i jedino što se izgubi u zvučnoj slici su neki detalji koji signaliziraju različite nijanse u zvučnoj produkciji, suptilne razlike između različitih snimaka. Vjerojatno

je proizvođač procijenio da će to primijetiti samo stariji i iskusni audiofilii, a to ovakvom zvučniku i nije prvenstvena publika. Nema nekih koloracija, zvuk je u suštini vrlo uredan, ali visoki tonovi više "grizu" i ističu se u zvuku, vokali su čisti, ali i prominentniji, bas ima dobru definiciju ali nešto manju ekstenziju nego kod AE, zvučna pozornica je isto malo uža i niža nego kod AE, ali malo bolje definirana u tom svom rasponu. Sve zvuči čisto i jasno, odrešito, ali nema neke timbralne raskoši zvuka. Sve zvuči pomalo "habrijano", što u stvari postaje stvar ukusa slušatelja, nekima je to vrlina a neki maša. Vrlo pogodni zvučnici za rock, pop, techno, ali ne znam bi li bili prvi izbor za klasičnu ili ambijentalnu i vokalnu jazz. Ipak, treba odati priznanje proizvođaču za mogućnost ponude ovako dinamički i tehnički sposobnog zvučnika u ovom cjenovnom razredu.

MONITOR AUDIO BRONZE 500

Tip zvučnika:

2.5 - sistemski / bas refleks

Nazivna snaga:

60 - 200 W

Frekvenčni raspon:

32 Hz - 30 kHz

Susretne frekvencije skretnice:

550 Hz / 2,7 kHz

Osjetljivost:

90 dB

Impedancija:

8 Ohm

Dimenzije (ŠVD):

23,1 x 95,1 x 32,5 cm

Masa:

18 kg

Cijena:

9.490 kn / par

INFO:

Ronis, tel. 01/6620 705, www.ronis.hr

Zaključak

Četiri zvučnika, četiri različite interpretacije najboljeg što se može ponuditi za otprije 10.000 kuna, ali sve i dalje umotano u okvir objektivne prihvatljivosti kvalitete zvuka. Nijedan zvučnik nije loš, svi su dapače dosta dobri, relativno neutralni i dobro "ispeglanog" zvuka. Izbor pojačala neće bitno utjecati na rezultate, karakteri zvučnika dovoljno su definirani sami po sebi.

Koji izabratи postaje stvar ukusa, dekora ili čak vjernosti određenoj firmi (kod kupaca odanih jednom proizvođaču). I svaki od njih, uz malo dodatnog truda s izborom ostalih komponenti po ukusu, može pružiti dobru osnovu za višegodišnje slušanje bez želje za promjena. Na kraju testa dajemo najvažniju preporuku: bez specijaliziranih HiFi dućana gdje se ove zvučnike može poslušati, teško će biti poklopiti individualni ukus s odgovarajućim zvučnikom.

Sustav za slušanje

Exposure 3010s2 + DAC modul, Exposure 2010 (CD kao transport), PS Audio Stellar gramofonsko prepojačalo, gramofoni Technics SL-1411 sa Shure V15 VST-5 zvučnicom i Pro-Ject Début Pro s Grado Opus3, iz Wireworld Eclipse 8 interkonekt i zvučnički kabel te Wireworld Starlight digitalni koaksijalni kabel i zvučnici Rogers Studio 1a

*Association of International
Audiophile Publications*

www.aiap-online.org

The sound and vision of Scandinavia

For Your Review

Primare has been producing award-winning electronics for over thirty years. The current line of models continues that tradition with the logos above representing only a small selection of the reviews and recognition they have earned worldwide. Review them for yourself at any of our authorized Primare dealers.

► For all the reviews and details, go to primare.net

REPRODUKTOR glazbe, a ne bitova

U jednom kućištu MA3 sadrži vrhunski streamer, DAC i prepojačalo što mu daje funkcionalnost kućnog digitalnog huba

Okosnica D/A pretvorbe Meitner MA3 je šesnaesterostruki DSD MDAC2 s MDAT2 DSP-om

piše: **Neven Kos**

Ed Meitner ne voli kompromise. Pojavom MA3 očito su se stekli uvjeti da Ed u jednom kućištu objedini funkcionalnost nekoliko uređaja bez narušavanja zvučnih dometa kojima teži. Iako u EMM Labsu, pardon, Meitneru, ovaj uređaj nazivaju integriranim D/A pretvaračem, pod zajedničkom haubom našle su se izvedenica Meitnerovog streamera NS1, sklopovi i tehnologija high-end EMM Labs pretvarača DA2 V2 i DV2, sve pogonjeno elaboriranim niskoshumnim i snažnim univerzalnim napajanjem. Time smo dobili elegantan uređaj s 5 ulaza (USB Audio, AES, TOSLINK, COAX i mrežni putem RJ45), kontrolom glasnoće i ambicijom da funkcioniра kao kućni digitalni hub.

Reprodukacija putem svih ulaza omogućena je do rezolucije 24-bit/192kHz i DSD, a putem USB-a 384kHz i 2xDSD. Dodatno, za one koji su uvjereni u dodanu vrijednost MQA pakiranja, streamer putem LAN i USB ulaza omogućuje i potpu-

no raspakiravanje MQA signala. Kako je uređaj Roon Ready, integracija Tidala (s MQA funkcionalnošću) je potpuna, a tako smo i mi koristili MA3 tijekom cijelog testa. Osim Roona, koji s MA3 funkcioniра bespriječorno, upravljanje postavkama uređaja vrši se putem aplikacije mConnect Control, dostupne za Android i iOS. Istom aplikacijom moguće je, osim uređajem, upravljati i glazbom, tako

da mConnect potpuno integrira sve dostupne izvore glazbe, uključujući glazbene servise (Tidal, Qobuz, Spotify, Deezer, vTuner plus), glazbu pohranjenu na kućnom serveru putem UPnP/DLNA protokola, ili onu u oblaku. Ako mene pitate, nedostaje samo Squeezebox player za one koji koriste Logitech Media Server. Cijeli sustav funkcioniра bez previše petljanja pa s postavljanjem uređaja možete biti gotovi za nekoliko minuta.

Kako je na web stranici proizvođača lako pročitati tehničke karakteristike i mar-

ketinške naglaske vezane za MA3, ovdje ćemo se ograničiti na one koje smatramo važnijima. Prije svega, valja znati kako je Ed Meitner od samih početaka formata duboko involuiran u tehnički i komercijalni razvoj SACD-a, odnosno DSD-a (Super Audio CD - SACD format je optičkog diska, kojeg su zajednički razvili Sony i Philips. Tržištu je predstavljen 1999. godine

kao nasljednik CD-a. Zapis i sam disk mogućava-ju višu rezoluci-ju kao i višekanalni zapis na jednom disku). Stoga ne čudi kako je okosnica D/A pretvorbe MA3, šesnaesterostruki DSD MDAC2 s MDAT2

DSP-om, što pojednostavnjeno znači da je u potpuno diskretnom, jednobitnom upsampleru, povezanom s MDAT2 DSP-om, ulazni digitalni signal, bez obzira na format, prvo konvertiran u nebeske visine od 16xDSD/DSD1024, a potom se takav obrađuje i pretvara u analogni signal u 16xDSD pretvaraču. Osim povećane rezolucije, tran-

**Upravljanje
postavkama
uređaja vrši se
putem aplikacije
mConnect
Control**

sparencije i smanjenog šuma, ovakav pristup omogućava i potpunu transparentnost kontrole glasnoće, uz zadržavanje širokog područja atenuacije signala, bez ikakvog gubitka audio rezolucije, na što se u MA3 logično i tehnički nadovezuje VControl kontrola glasnoće.

Osim navedenog, spomenut ćemo i sklop za smanjenje jiterra MFAST, kao i potpuno galvanski odvojen USB ulaz. Na stražnjoj strani nalazimo balansirane i nebalansirane izlaze, ali i USB servisni port za buduća softverska unaprijeđenja. Rukovanje uređajem je jednostavno, bez komplikacija, displej je čitljiv i informativan, baš kako i očekujemo u ovoj klasi uređaja.

Zvuk

Meitner je u sustav ušao nakratko, upravo kad smo završavali test Linn Majik DSM streamera te smo, za kasni-

ju fazu ove provjere ostavili i mogućnost usporedbe ova dva uređaja. Potpuno u skladu s naravi, namjenom i svrhom uređaja, MA3 spojili smo putem Wireworld Eclipse 8 interkonektata s Pass XA25 izlaznim pojčalom, a koje je sa zvučnicima Davis Courbet No. 7 spojeno kabelima Wireworld Eclipse 7. Pogledavši audio policu, priznajem kako sam bio vrlo zadovoljan minimalističkim pristupom koji je ova jednostavna kombinacija pružila. Dalji komentari u testu zasnovani su na direktnom spoju MA3 i XA25.

Već po inicijalnom paljenju hladnog, netom raspakiranog uređaja s nula kilometra na brojaču, naznake njegovih mogućnosti bile su očite (i više od toga!). U odnosu na uređaje koje je zamijenio, MA3 je od početka pružao veću, raskošniju sliku, ulažući pri tom manje napora. Međutim, tek nakon

otprilike 75-100 sati neprestalog rada, na površinu je isplivao istinski karakter i unutarnje osobine uređaja. Da ne duljimo, riječ je o istinskom high-end uređaju kojeg ne krase samo fizičke i vizualne, već i zvučne high-end osobine. To u svojoj osnovi znači kako MA3 pruža potpuno crnu, totalno mračnu pozadinu, bez ikakvog šuma, koja pruža temelj za izgradnju zvuka na Meitnerov način. Konkretno, riječ je o često nepomirljivim karakteristikama, ovdje spojenih u zaokruženu cjevinu: MA3 je zvukom istovremeno blag i nježan, ali i izuzetno detaljan i dinamičan, baš onako kako u danom trenutku zahtijeva glazba. Lakoća reprodukcije je izvanredna pa čak i instrumenti s kompleksnom harmoničkom strukturu tonu

poput vibrafona (vidi npr. Album Puerta, Jorge Rossy, Robert Landfermann, Jeff Ballard, ECM, HD Tracks 24/96) ne izazivaju zaglušenje ili kesonsku bolest kao kod nekih uređaja koji se lošije nose s ovom najezdom što prigušenih i nazalnih, što otvorenih tonova precizno naslonjenih jedan na drugi u složenu glazbenu mrežu. Pri tome su razgovijetnost i čitljivost ostalih instrumenata, čak i onih čija se frekvencijska područja preklapaju, zadržane na visokoj razini. Slična visoka definicija i razlu-

čivost lako su čujne i kod reprodukcije klavira (Vijay Iyer trio) s lakim praćenjem pokreta lijeve i desne pijanistove ruke, obogaćene lako čitljivim akustičnim basom i odličnom detaljnoscu visokotonskog područja. Kad smo već dotakli temu visokotoniskog područja, spomenimo kako se na prvi pogled samozatajnost ovog dijela spektra može učiniti i prenaglašenom. Međutim, nakon odredenog vremena shvatite kako ono što čujete zapravo nije samo besprijeckorna reprodukcija detalja, već i izostanak artefakata kojima ovdje nije mjesto, a koje često čujemo kod manje elabiriranih i čitaj, poslijedno jeftinijih uređaja. Naime, kod MA3 svi se tonovi i zvukovi događaju u besprijecknoj tišini, dok glazba iz zvučnika frča

MA3 pruža potpuno crnu, totalno mračnu pozadinu, bez ikakvog šuma

neokrnjena, zaoobljena, ugodna i meka. Da, neki maće se učiniti kako je MA3 previše taman, blag, samozatajan, mekan i pri-

kriven u iznošenju glazbenog materijala. I bit će vjerojatno u pravu, jer većinu vremena provode slušajući manje doradene proizvode, ili pak one koji su sazdati oko industrijskih čipova i elementarnih funkcionalnih sklopova. Priznajte, takvih uređaja danas ima bezbroj i tržište redovno preplavljuju novi, skoro svakog mjeseca. Uglavnom svi imaju istu ili vrlo sličnu arhi-

tekture, oslanjaju se na ostvarivanje tržišne pozicije niskom cijenom i dobrim ili odličnim mjernim rezultatima, dok u glazbenom smislu ne mogu zadovoljiti sladokusce. I kao takvi stvaraju prevladavajuće mišljenje o zvuku. U tom okruženju i kontekstu, za kojega je jasno da Eda Meitnera uopće ne zanima, MA3 zvuči dijametralno suprotno – njegove glavne karakteristike su toplina, prirodnost i izostanak bilo kakvog negativnog digitalnog otiska u zvuku. To čini ovaj streamer reproduktorm glazbe, a ne bitova pa je, kao takav, u mogućnosti ove svoje karakteristike protegnuti od vrha do dna audio spektra, pružajući na primjer impresivno bas područje ne samo u vidu volumena već i prirodnosti, timbra i razumljivosti (vidi npr. Overpass, Marc Johnson Tidal MQA 96kHz), zatim inteligentno i čitljivo srednjetonko područje koje obiluje karakterom i brzinom i na kraju lepršavo, detaljno i prirodno, nikad naporno visokotonosko područje.

Kako bismo ga lakše smjestili u audio prostoru, usporedili smo MA3 s onime što nam se našlo pri ruci. U odnosu na Linn Majik DMS, MA3 zvuči kao razrađeniiji uredaj, odraslij u zvuku sa značajno većom razinom čistoće, prostornosti i muzikalnosti. MA3 zvukom zauzima veći volumen slušaonice, tonovi i glazba u cjelini su jasnije definirani, s čvršćim i lako sljedivim glazbenim tokom. Neka vas ove razlike ne čude, Linn je uredaj za potpuno uživanje u reprodukciji zvuka, uključuju izlazno stereo pojačalo, i kao takav košta 3-4 puta manje od MA3.

Cijevni DAC-ovi, bez oversamplinga i R2R arhaične strukture po definiciji zvuče ugodno, toplo, prirodno i tonski bogati od svojih delta-sigma pandana. Stoga je zanimljiva usporedba MA3 s kućnim NON-

OS DAC-om s cijevnim izlazom, koji u navedenim karakteristikama redovito ostavlja konkurenčiju iza sebe. U MA3 nalazi "protivnika" koji pruža sličnu razinu uživanja u glazbi, uz značajno veću količinu detalja, suverenošt u reprodukciji, uz uravnotežniji spektar, više autoriteta, transparentnosti, kontrole i značajno bolju rekreaciju prostora. Ova usporedba pojasnila je i moj prvi dojam kako zvuk MA3 naglašeno odudara od tipičnog zvuka delta-sigma pretvarača, kojeg možemo tipično sažeti kao zvuk

s dosta detalja, ali bez onih nužnih slojeva koje očekujemo oko svakog tona, a koji reprodukcijski daju uvjerljivost i prirodnost...

Nadalje, radi sveobuhvatnog dojma, pokušali smo MA3 poslušati i putem prepojačala te smo ga spojili na prepojačalo putem balansiranih veza, ali pokazalo se kako MA3 zapravo prepojačalo ne treba jer je njegovim ubacivanjem zvuk u svim parametrima bio kompromitiran,

izgubivši onu «supravodljivost» koju MA3 pokazuje samostalnim nastupom. Takoder, kako bismo vidjeli koliko je mrežni dio dobar poslužili smo se vanjskim streamerima koji su nam u tom času bili dostupni – Primare NP5 Mk II

i Allo US Bridge sa Shanti napajanjem. Iako su oba streamera u svojoj klasi cijene izvanredni, pokazali su kako je rješenje koje MA3 nudi jednostavnije i funkcionalnije, dok je po zvuku, u najmanju ruku jednako dobro, a uglavnom i bolje od vanjskih rješenja, jer MA3 u odnosu na njih zvuči pitkije i protočnije. Dobar primjer u navodnoj usporedbi bila je reprodukcija malih komornih orkestara (npr. Bach Trios – Yo-Yo Ma, Chris Thile, Edgar Meyer, Tidal, MQA), koji zvuče nježno, brzo i ljupko, sa širokim frekvencijskim opsegom i ljepotom baroka koju MA3 prenosi u najboljem svjetlu.

Zaključak

Da rezimiramo, Meitner MA3 nije za svakoga iz nekoliko razloga. Prvi je, očito cijena, jer više od 10 tisuća EUR za streamer, DAC i prepojačalo nikako nije malen novac, naprotiv. MA3 nije za svakoga ni u pogledu zvuka, jer će se nekim činiti kako nije dovoljno eksplozivan, agresivan i "ljut". Međutim, upravo su to njegove najbolje karakteristike koje upućuju na zvuk kakav bi mogao i trebao biti, unatoč poplavi uređaja koji zvuče upravo suprotno. Treće, MA3 nije za one koji u sustavu imaju analogne izvore zvuka. Njima MA3 jednostavno neće funkcionalno (nedostatak ulaza) odgovoriti na njihove zahtjeve. Za sve ostale MA3 može biti uredaj koji će humanizirati digitalnu reprodukciju, osi-

MEITNER MA3

Vrsta:

streamer, DAC i prepojačalo

Digitalni ulazi:

1x koaks (RCA), 1x AES/EBU, 1x TosLink, 1x USB2.0 (B) i mrežni (RJ45), svi podržavaju 24-bit/192kHz i DSD. USB Audio ulaz podržava 2xDSD, DXD (352/384kHz) i MQA® dekodiranje. Mrežni ulaz (RJ45) podržava MQA® dekodiranje.

Analogni izlazi:

RCA @2,19V / 150 Ω, XLR @4,36V / 300 Ω

Dimenzije (ŠxVxD):

435 x 92 x 400 mm

Jamstvo:

36 mjeseci

Masa:

7,43 kg

Cijena:

10.500 Kn

INFO:

Audio centar, tel. 091 500 25 35, www.audiocentar.hr

guravši vrhunsko slušanje glazbe i zvuka sa skoro svih digitalnih izvora koji vam padaju na pamet. Ako težite ovoj klasi i kad u računicu ubacite cijenu jednog ovakvog jedinstvenog uređaja koji u sebi objedinjava funkcije streamera, DAC-a i prepojačala te ubrojite uštene na uređajima slične kvalitete, uz dodatne uštene na mrežnim i ostalim kabelima, možda dođete do zaključka kako MA3 uopće i nije tako skup i nedostupan kako se na prvi pogled čini. Ma, čak i bez tih financijsko-matematičkih mozgalica ostaje činjenica kako je MA3 uredaj vrhunskog zvuka i funkcionalnosti pa sam čak u napisu da nazovem osobnog bankara i vidim što je moguće učiniti po pitanju financiranja. Da, Meitner MA3 toliko je dobar. ■

hifimedia
PREPORUKA

PRIMARNI

piše: Neven Kos

Primare NP5 Prisma MkII suvremeniji je izvor zvuka, mrežni plejer koji omogućava da, ako imate voljeni DAC starijeg datuma, a kojega se ne želite odreći, uđete u svijet strujanja glazbenih sadržaja. U tom pogledu NP5 Prisma MkII sveobuhvatan je i bogato opremljen uređaj koji se temelji na već poznatoj Primareovoj platformi Prisma, korištenoj kao dio drugih uređaja u gami proizvođača. Modelom NP5 MkII prednosti platforme dostupne su i onima koji nisu korisnici Primareovih uređaja. Model MkII nastao je prije svega uslijed požara AKM-ove tvornice, koji je doveo do nedostat-

ka čipova te su u Primareu trebali pronaći alternativna rješenja. Zamijenivši AKM-ov čip za baratanje digitalnim signalom SRC-om (Sample Rate Converter - pretvarač frekvencije uzorkovanja) onime iz Texas Instrumentsa, ne samo da su Primareu produžili životni vijek uspješnom i popularnom uređaju, već su, kao glavne točke diferencijacije s modelom NP5, uveli mogućnost prepuštanja MQA signalu kroz digitalni izlaz, kao i propusnost DoP (DSD over PCM) protokola, čime MKII verzija može zagrabiti u veći bazen

potencijalnih kupaca. Ako pak nemate potrebu za MQA-em ili DoP-om, između ove dvije verzije uređaja nema velike razlike.

Kako smo naveli, NP5 MkII omogućuje korištenje raznih streaming servisa, i to brojnih: Tidal, Spotify, Qobuz, Deezer, Google Play Music, SoundCloud, TuneIn Radio, svi su tu, a kompatibilnost s mnogim drugim uređajima omogućena je putem ugrađenog Chromecast-a. Napomenimo ovdje kako je, za bespre-

jekoran rad, Prismu NP5 MkII potrebno postaviti u Google Home aplikaciju, a dodatna podešavanja rada uređaja obav-

ljaju se kroz Primareovu aplikaciju.

Nisu zaboravljene ni kompatibilnosti s AirPlayem 2, Bluetoothom, a Prisma je i Roon Ready pa smo je kao Roon točku cijelo vrijeme i koristili, između ostalog i radi odlične integracije Tidala. Ako Tidal koristite putem Primareove aplikacije, ona vas u stvari baca na izvornu Tidalovu aplikaciju i strujanje na Primare vršite s te lokacije, putem Chromecast-a.

Kompatibilnost je odlična i uređaj niti jednom u višesegmentnom testu nije ni štucnuo. Vrijedno je spomenuti da, u slučaju da imate više Prismi, možete ih koristiti u višezonskom načinu rada.

Naravno da Prisma može reproducirati i s lokalnog servera (NAS), lokalno pohranjene

**NP5 Prisma
MkII
sveobuhvatan
je i bogato
opremljen
suvremeni izvor
zvuka**

glazbe na mobitelu, kao i glazbe pohranjene na mediju priključenom na Prismu putem stržnjeg USB priključka. Potonje s vrlo ograničenim mogućnostima, što se podudara s navodima Primarea kako je USB reprodukcija priručnog i privremenog karaktera. Sve navedeno obavlja se preko Primare aplikacije. Na stražnjoj strani, osim spomenutog USB priključka, smješteni su i optički i koaksijalni SPDIF izlazi u formi Toslink i RCA konektora. Mišljenja sam kako bi ovakvom uređaju više odgovarao BNC koaksijalni izlaz, a svakako i AES/EBU izlaz, ali njih, nažalost nema. Od ostalih priključaka tu je i RS232 port za spajanje s ostalim, prije svega starijim, Primareovim uređajima koji omogućava podešavanje glasnoće, isključivanje zvuka, stanje pripravnosti i odabir ulaza putem jedinstvenog daljinskog upravljača.

Kod streamera je za uspješno i prije svega ugodno korištenje, možda i najvažnija aplikacija kojom se uređajem upravlja. Primareova nije uopće loša.

Dapače. Pregledna je i funkcionalna, obuhvaća upravljanje glazbom, servisima i izvorima zvuka, ali i samim uređajima. Tako je npr. moguće odabratи fiksni ili varijabilni izlaz s podešavanjem glasnoće, zatim, hoće li digitalni signal biti istovjetan originalu ili ćemo narediti Prismi da digitalni izlazni signal podigne na više frekvencije uzorkovanja, sve do 192 kHz. Ovom funkcijom moguća je i laka prilagodba starijim DAC-ovima koji ne podržavaju više frekvencije uzorkovanja.

Da rezimiramo: PCM formati podržani su do rezolucije 24-bit/192 kHz i DSD128 putem mreže i DLNA ili Roona, dok je Chromecast limitiran na rezoluciju 24-bit/96 kHz a AirPlay na 24-bit/48 kHz.

Slušni test

Reklo bi se kako se o zvuku streamera nema puno za reći.

Nule i jedinice u slijedu, uz jednoliko otkucavanje takta ne mogu poći po krivu.

Hm, ako je tomu tako zašto na tržištu imamo toliki broj servera i mrežnih plejera? Pa da vidimo što u testnom sustavu

Prisma može pokazati.

Kao digitalne izvore obično koristimo Allo DigiOne i Allo USBridge Signature sa Shanti napajanjem – strime-re koji su se dokazali kao izuzetno kvalitetni i s odličnim omjerom cijena/zvuk. U usporedbi s USBridgeom Primare je nešto otvoreniji i brži, uz tamniju pozadinu i sveukupnu zvučnu sliku. Primare uvijek ima pokoji detalj više, dok ga USBridge nadmašuje za 1/4 kopljia u veličini rekreiranog prostora. Uz to, USBridge je malo mekši i lepršaviji, s većom dubinom i širinom.

Ako podvučemo crtu, možemo reći kako je u konačnici zvuk USBridgea opušteniji i šlampa-viji, dok Primare zvuči povezani i čvršće, sa snažnijom i bolje definiranom sredinom te izraženijim osjećajem za ritam. Sve su ove razlike izuzetno male. Ali su čujne i postoje. Tako da možemo reći kako je Primare u gornjim srednjim tonovima mrvicu tamniji, zagasitiji i manje naporan kod dugotrajnijeg slušanja. Navedene dojmove priku-pili smo slušajući D/A pretvarač Denafrips Pontus II (koji, usput, po svemu sudeći, bolje radi putem USB ulaza), Musician Pegasus DAC i kućni NOS DAC. Možda i zanimljivija usporedba od one s Allo strimerima čini se ona s uređajem iste namjene, slične koncepcije i gotovo iste funkcionalnosti - Lindemannovim Limetree Bridgeom - slušajući prvo jednog pa drugog, Primare

oslikava zvučnu pozornicu tamnijim tonovima, s naglašenijim, subjektivno dubljim, ali ne nužno i definiranjim basom, u svaku slučaju s malo više glazbe u konačnici od Bridgea. S druge strane, Limetree

Bridge u istim okolnostima zvuči nešto svježije, otvoreni i brže, možda i detaljnije, ali ne nužno i prirodnije, tako da je na dugе staze lakše slušati Primare.

Ako se odmaknemo od zvuka, Lindemann softver i upravljanje za pola su stepenice bolji i intuitivniji od Primareovog, s boljom integracijom glazbenih servisa, iako Primare dosta toga nadoknadije Chromecastom i otprilike 200 EUR nižom cijenom.

Pokušali smo NP5 MkII poslušati i s boljim vanjskim linearnim napajanjem. U tu svrhu odlično je poslužio Allo Shanti,

PRIMARE NP5 PRISMA MKII

Vrsta:

Digitalni uređaj za strujanje zvuka (streaming)

Wi-Fi:

802.11 b/g/n; 2.4GHz / 5GHz

Bluetooth:

5.0, A2DP

Podržani kodeki:

WAV, LPCM, FLAC, OGG, ALAC, WMA, APE i MP3 datoteke

Razlučivost:

do 24 bit / 192 kHz

DSD:

do DSD128 (5,6 MHz), pretvorba u PCM signal na izlazu

MQA:

Ne obrađuje, prolaz signala

Usluge:

Bluetooth, Spotify Connect, ugrađeni Chromecast, Roon ready, Deezer, Qobuz, TIDAL, Amazon Music, generički UPnP protokol te AirPlay 2

Dimenzije (ŠxVxD):

143 x 36 x 125 mm

Masa:

0,5 kg

Cijena:

4.490 kn

Info:

Media audio, Tel. 021/323 550, www.mediaaudio.hr

koji specifikacijama odgовара Prisma. Bez velikih očekivanja, nemalo smo se iznenadili transformaciji. Zvuk koji je sada izlazio iz zvučnika bio je mekši, nježniji, otvoreniji i brži. Protočnost i jedna filigranska nota u tkanju zvučne slike bila je vrlo naglašena, a zvuk je odšao notom luksuza koja u prethodnom slušanju nije bila primjetna. Još bolje: bas je dobio na kontroli uz zadružnu prirodnost i dubinu a visokotonoski područje pročistilo se i postalo finije i mekše. U svakom slučaju, značajno poboljšanje zvuka koje opravdava cijenu koju je potrebno platiti za kvalitetnije napajanje.

Zaključak

Primare Prisma NP5 MkII jednostavan je i pametan uređaj, kod kojeg je svaka na mjestu. Lak je za korištenje, nije potrebno petljati po softveru i opcijama, svestranstvo je na visini, a upravljanje i pouzdanost na visokoj razini. Dodajte tome i vrlo dobar zvuk koji je moguće unaprijediti vanjskim napajanjem i imamo strimer kojemu je teško odoljeti. Uz cijenu od 4.490 kn Prisma NP5 MkII je uređaj koji si mnogi mogu i priuštiti i zaslужuje našu preporuku.

Soundbar s podrškom za Dolby Atmos zvuk

hifimedia
PREPORUKA

**Bose navodi da
njihov Soundbar
900 proizvodi
zvučni realizam
koji nijedan
drugi soundbar
zvučnik na tržištu
trenutačno ne može
nadmašiti**

piše: **Dubravko Toplak**

Unekoliko prethodnih brojeva časopisa Hi-Fi Media, imali ste prilike pročitati recenzije Bose uređaja namijenjenih kućnom kinu, koji su svi redom dobivali dobru ocjenu za zvuk (TV zvučnik s Bass modulom 500 – hifimedia br. 112, Surround sustav Lifestyle 28 – hifimedia br. 109, SoundTouch 300 s Acoustimass 300 subwooferom – hifimedia br. 106, itd.), pa smo sa zanimanjem uzeli na test i njihov novi soundbar oznaka Smart Soundbar 900. Evidentno je da su soundbar zvučnici sve popularniji na tržištu među korisnicima tankih TV ekrana jer nude osjetno bolji zvuk nego što se može postići s ugrađenim zvučnikom u televizoru, a u nekim slučajevima mogu i vrlo dobro reproducirati surround zvuk iz jednog zvučnika, bez frustrirajućeg "petljanja" s mnoštvom zvučničkih kabela kao u klasičnom surround sustavu s više zvučnika. Na tržištu vlada velika borba među vodećim proizvođačima za svakog novog kupca soundbara (poput Denon, Sony, JBL, Yamaha, Samsung, LG, itd.), kako kvalitetnom izradom zvučnika i njegovom kvalitetom zvuka, a da pri tome ostanu konkurentni i pristupačni cijenom.

Bose je svoj prvi soundbar predstavio tržištu davne 2011. godine i do sada se je uporno odupirao da svoje soundbare izradi i s podrškom za Dolby Atmos. Puštanjem na tržište modela Bose Smart Soundbar 900 tvrtka je napokon udovoljila željama sve zahtjevnijih kupaca. U tvrtki navode da ovaj soundbar "proizvodi zvučni realizam koji nijedan drugi soundbar zvučnik na tržištu trenutačno ne može nadmašiti", pa da vidimo kako se zvučnik ponaša u našem testu.

Soundbar 900 zamjenjuje prethodnu generaciju soundbara oznake Bose Smart Soundbar 700 i s osnovnom razlikom što ima podršku za Dolby Atmos zvuk (postavka 5.0.2). U odnosu

na model Bose 700, novi model 900, izgleda gotovo identično, ali i s nekoliko razlika. Dimenzijama od $5,81 \times 104,5 \times 10,7$ cm (V x Š x D) i težinom 5,75 kg, nešto je uži od klasične širine 140 cm TV-a (može se upotrebljavati od 127 cm dijagonalna TV na više), te svojim niskim profilom neće blokirati donji rub većine TV ekrana kada je soundbar postavljen ispred TV-a. Naravno, soundbar možete postaviti ispred TV-a, ispod TV-a ili iznad TV-a, ali u zadnja dva slučaja, bit će potreban montažni nosač za zid, kojeg korisnik mora dodatno kupiti. Bose Soundbar 900 moguće je kupiti u crnoj ili bijeloj boji i u oba finisa izgleda vrlo elegantno. Cijelo kućište izrađeno je od visokokvalitetne plastike, zaobljenih rubova, te metalnom zaštitnom mrežicom koja štiti ugrade zvučničke jedinice. Na gornjem dijelu soundbara nalazi se crno kaljeno staklo otporno na udarce, koje izgleda lussuzno i efektno, ali iz skustva znamo da se na takvim materijalima itekako uočava prašina i otisci prstiju što traži dodatnu njegu. U dvije ovalne rupe na gornjoj površini kaljenog stakla, diskretno su smješteni zvučnici, koji služe za reprodukciju visinskih efekta kod Dolby Atmos zvuka ili obradenog zvuka kroz DSP (Digital Signal Processor). Na levom gornjem rubu, u staklenoj površini, nalaze se samo dvije senzorske ugradene kontrole. One reagiraju na dodir prstiju, a jedna služi kao višenamjenska tipka, tzv. tipka za 'Akciju', a druga za isključivanje/isključivanje mikrofona, koji se koristi za aktiviranje bilo kojeg od podržanih glasovnih pomoćnika – Amazon Alexa i Google Assistant. Ispod njih se s prednje strane soundbara nalazi tanka indikatorska LED svjetlosna traka, koja pokazuje status soundbara s nizom različitih svjetlosnih pokazateљa. Ovaj način prikaza statusa uređaja bi mogao za većinu korisnika biti zahtjevan jer postoje čak 25 različite varijacije (različite svjetlosne boje,

U dvije ovalne rupe na gornjoj površini zvučnika, diskretno su smješteni zvučnici, koji služe za reprodukciju visinskih efekta kod Dolby Atmos zvuka ili obrađenog zvuka kroz DSP.

trepereća boja, putujuća boja s desna na lijevo, itd.), te će ih trebati zapamtiti. Više bi voljeли da je postavljen neki klasični, mali LCD display s pokazateljem stanja soundbara. Ako ih se zaboravi, uvijek se mogu ponovno pogledati uputstva za uporabu.

U dva udubljena na stranju strani soundbara, smješteni su svi AV priključci. U prvi su smješteni: 1x HDMI-ARC priključak koji podržava eARC ("poboljšanu" verziju ARC-a koja omogućuje reprodukciju audio formata bez gubitaka kao što je Dolby TrueHD, 1x optički (Toslink) ulaz, 1x mrežni priključak i 1x servisni priključak namijenjen

isključivo za servisere (C priključak). S obzirom na to da postoji samo jedan HDMI priključak, korisnik će morati sve vanjske uređaje (npr. igrača konzola, Blu-ray player itd.) priključivati na HDMI ulaz TV-a, a zatim zvuk usmjeriti na soundbar, umjesto da ih izravno poveže na sam soundbar. Tu postoji i još jedan

"problem" za većinu vlasnika televizora starijih više od 3 godine, jer neće moći isporučiti najkvalitetniji audio signal koji Soundbar 900 može podnijeti, odnosno 24-bitni Dolby Atmos.

U slučaju korištenja optičkog kabela, također neće biti moguće poslati Dolby Atmos signal na soundbar, čak i ako

ga TV podržava, kao i na bilo kojem drugom soundbaru na tržištu. Atmos zvuk sadrži veliku količinu podataka, pa ga nije moguće isporučiti kroz optički kabel, nego isključivo kroz HDMI kabel. To nikako ne znači da 900 neće isporučiti vrlo impresivan zvuk kada se koristi optička veza jer tada koristi vlastitu Bose TrueSpace™ tehnologiju koja reproducira i naknadno dodaje vertikalni zvuk, remiksirajući visinske signale i stvarajući impresivno zvučno iskustvo, slično Dolby Atmosu. Iako je steta što soundbar nema još koji dodatni HDMI priključak, postoji pristojan izbor opcija za streaming sadržaje uz Wi-Fi, Bluetooth 4.2, i AirPlay 2 (ažuriranje od 03/10/2022 dodaje ugrađenu podršku za Chromecast za ovaj soundbar, što je dodatni plus).

U drugo udubljene smješten je strujni priključak, 1 x 3,5 mm priključnica za ADAPTiQ kalibraciju, 1 x 3,5 mm IR prijemnik, 1 x 3,5 mm ulaz za podatke i 1 x 3,5 mm subwoofer priključak.

Bose Smart Soundbar 900 u svojoj unutrašnjosti ima ukupno 9 zvučnika. Četiri ovalna 4 x 5 cm zvučnika punog spektra (širokopojasni) i 1 x 2,54 cm visokotonac - daju zvuk za lijevi, desni i središnji kanal, dok dodatni par visokotonaca od 2,54 cm omogućuje da se zvuk raspršuje po cijelom prostoru uz pomoć PhaseGuide tehnologije. Gornja dva dipolna zvučnika ovalnog tipa od 2,54 cm usmjereni su prema stropu, kako bi mogli reproducirati Dolby Atmos visinske kante. Svaki zvučnik pokreće se zasebnim pojačalom D klase.

Odlično je što se Bose Smart Soundbar 900 u budućnosti može nadograditi dodatnim zvučnicima, prema želji korisnika. Želite li u sustav dodati subwoofer, kako bi dodatno imali moćniji i snažniji bas, tu su dva bežična Bose Bass Module model 500 ili 700, ovisno o veličini sobe u kojoj je sustav smješten (mala ili velika soba). Dodati se mogu i surround zvučnici model Bose Surround Speakers. Treba skrenuti pažnju da Bose nije kompatibilan sa subwooferima ili stražnjim surround zvučnicima drugih proizvo-

đača pa to treba imati na umu. Sa svim ovim "nadogradnjama" u potpunosti se može zaočarati surround sustav uz Bose Smart Soundbar 900, te dobiti istinski i vrlo realni surround zvuk. Naravno, to podrazumijeva dodatno ulaganje od 7.900,00 – 10.500,00 kuna (ovi-

sno o konfiguraciji), uz testirani Bose Smart Soundbar 900, koji ima cijenu od 7.199,00 kuna.

Upravljanje

Postavljanje svih parametra Bose soundbara trajalo je oko 40 minuta, a u to ulaze sve nadogradnje, instaliranje aplikacije na mobitel, ADAPTiQ kalibracija, itd., što će vjerojatno nekome od korisnika biti zahtjevno. Međutim, kada se sve postavi, sustav će radići bespriječorno. Na početku treba instalirati Bose Music aplikaciju na mobitel, te se povezati sa soundbarom.

Nakon toga se, s priloženim ADAPTiQ slušalicama (stavljuju se na glavu i sadrže mikrofon) i pripadajućim dugačkim kabelom koji se uključuje na stražnju stranu u ADAPTiQ priključak, a na mobitelu se pokreće kalibracija sustava. Kalibracija se mora provesti na pet različitih mesta u prostoru, a to znači da će korisnik morati nositi slušalice na glavi, te noseći ih sjesti na ta mesta u prostoru. Nemojte niti pomisliti da preskočite postupak kalibracije, jer su zvučni rezultati u konačnici puno bolji, nego bez kalibracije.

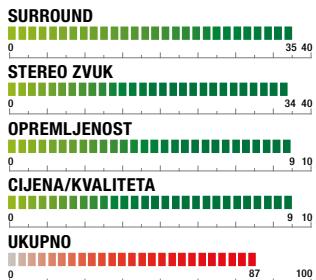
Aplikacija Bose Music (za iOS i Android) djeluje kao daljinski upravljač i omogućuje vam upravljanje svim postavkama soundbara. Možete kontrolirati glasnoću, podešavati ulaz i uključivati i isključivati soundbar. Aplikacija uključuje i diskretnu kontrolu razi-

Bose Smart Soundbar 900

- ↑ Elegantan i minimalistički dizajn
- ↑ Kvalitet glazbe u stereu i surroundu
- ↑ ADAPTiQ korekcija sobe
- ↑ Podržava Dolby Atmos sadržaj
- ↑ Mogućnost povezivanja Bose slušalica (SimpleSync)
- ↑ Ugrađeni Alexa i Google Assistant
- ↑ AirPlay 2 i Chromecast
- ↑ Mogućnost nadogradnja s dodatnim subwooferom i surround zvučnicima
- ↓ Nema DTS podrške
- ↓ Samo jedan HDMI priključak
- ↓ Osnovni daljinski upravljač bez pozadinskog osvjetljenja
- ↓ Cijena

hifimedia Bose Smart Soundbar 900

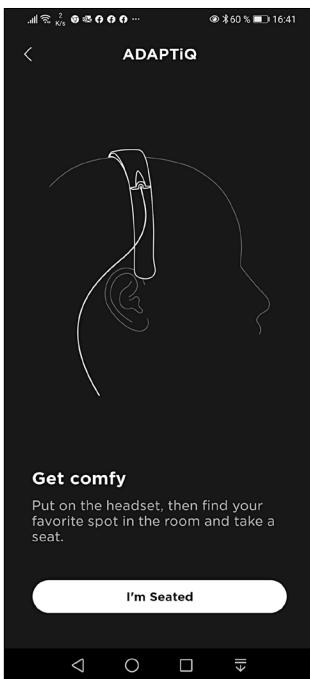

ne središnjih i visinskih kana- la, kao i način pojačanja dijalo- ga iz soundbara. Osim standar- dnog profila zvuka Soundbara 900, Bose koristi i tehnologiju TrueSpace za miješanje sadržaja koji nije Atmos. AI značajka sama odlučuje, ovisno o mate- rijalu (5.1 film ili glazba u ste- reo formatu), kada će uključi- ti interni DSP, te koristiti visin- ske kanale. Ovaj AI vrlo dobro radi i gotovo da nismo čuli neke čudne i neobične zvu- kove. Pomoću aplikacije Bose

Stražnji pogled na Bose Smart Soundbar 900 s pripadajućim priključcima

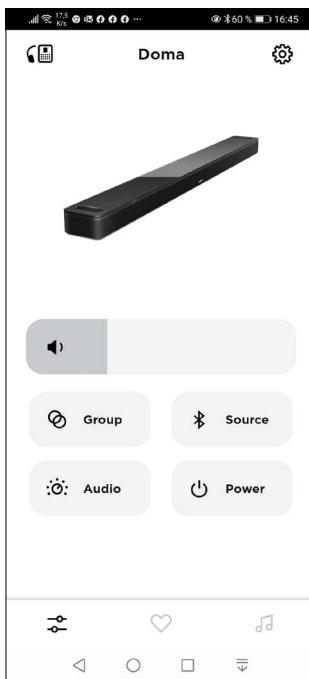
TEST BOSE SMART SOUNDBAR 900

Izgled pokretanja ADAPTiQ postupaka kalibracije

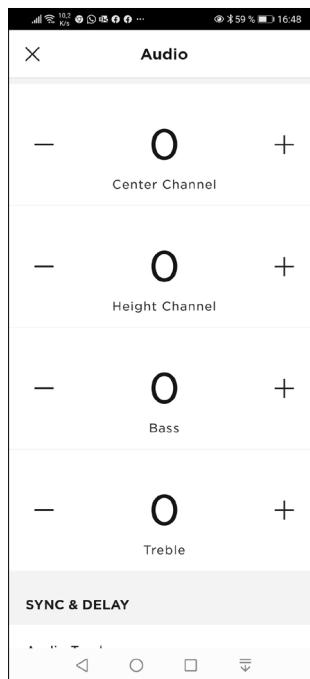
Music soundbar se povezuje i na Wi-Fi mrežu, te postavlja Google Assistant ili Amazon Alexa.

Povezivanje na Wi-Fi predviđeno je za bilo koju od izvorno podržanih usluga za streaming glazbe - Amazon Music, Deezer, Spotify, AirPlay 2 ili ugradeni Chromecast (od veljače 2022. Bose je to dodao svim pametnim zvučnicima). Tu je i Tuneln, koji vam omogućuje reprodukciju internetskog radija i podcasta na soundbaru. Bose nudi i mogućnost upravljanja s drugim Bose pametnim zvučnicima putem Wi-Fi veze, kako bi korisnik mogao

Osnovni izgled izbornika na ekranu mobitela

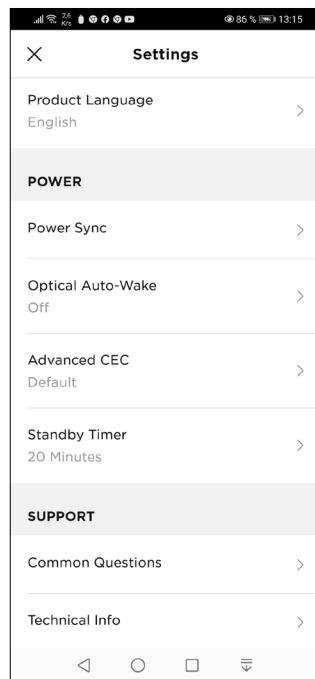
reprodukcijski glazbu u cijelom domu. Kao što smo već spomenuli, Smart Soundbar 900 može se pohvaliti ugradenim Alexa i Google Assistantom, (nije moguće koristiti oba u isto vrijeme). Ako imate instaliranu Alexu ili Assista, možete izvršiti bilo koji zadatku, koristeći glasovne naredbe. Alexa takođe može iskoristiti i Boseovu značajku Voice4Video (radi samo na podržanim televizorima ili kabelskim/satelitskim priključcima), koja vam omogućuje upravljanje TV-om glasovnim naredbama (npr. Alexa,

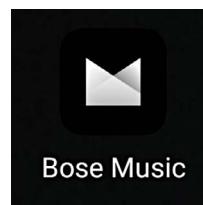
Audio postavke soundbara na ekranu mobitela

sljedeći kanal; Alexa, uključi TV; Alexa pojačaj zvuk, itd.).

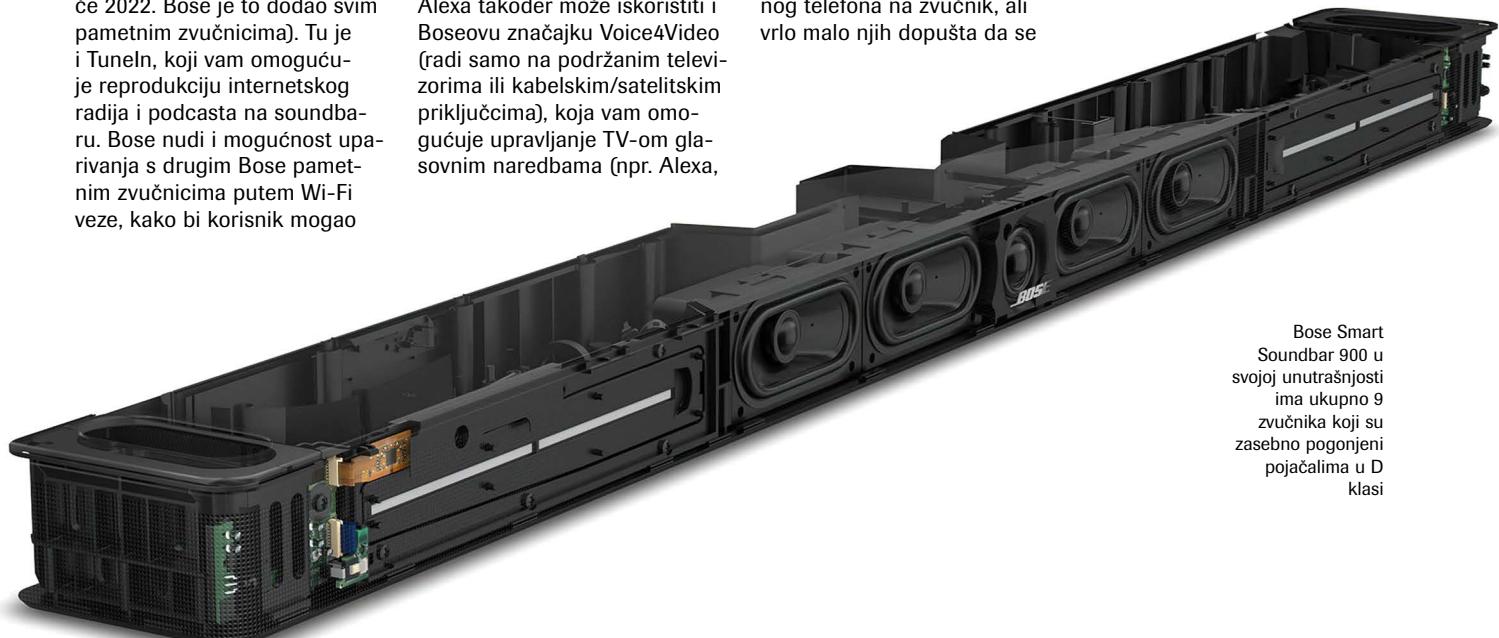
Ako korisnik ima Bose Bluetooth slušalice (npr. QuietComfort 45) može ih upariti sa Soundbarom 900, pomoću Boseove tehnologije SimpleSync. Većina soundbara nudi Bluetooth kao način za reprodukciju glazbe s mobilnog telefona na zvučnik, ali vrlo malo njih dopušta da se

Različita podešavanja soundbara u aplikaciji

Bose music ikona na ekranu mobitela

Bose Smart Soundbar 900 u svojoj unutrašnjosti ima ukupno 9 zvučnika koji su zasebno pogonjeni pojačalima u D klasi

to učini obrnuto (od soundbara do slušalica), što je odlična značajka. Moguće je stvoriti i rješenje za cijeli kućni sustav s drugim Bose bežičnim Bluetooth zvučnicima. Ti grupirani zvučnici mogu reproducirati bilo koji izvor kojem primarni zvučnik ima pristup, bilo da je to Bluetooth, Bose Music ugrađene usluge, AirPlay 2, Chromecast ili zvuk TV-a. Naravno to iziskuje dodatnu prilagodbu u aplikaciji, ali dobro je imati takvu mogućnost.

Bose Smart Soundbar 900 nudi djelomičnu podršku audio formata putem ARC-a. Podržava uobičajene formate surround zvuka kao što je Dolby Digital, Dolby Digital Plus, Atmos i Dolby TrueHD ali bez DTS. To znači da ako gledate Blu-ray s DTS-HD Master Audio zvučnim zapisom, morat ćete prenijeti DTS dekodiranje na TV, a zatim poslati zvuk na soundbar u PCM formatu miksajući ih u stereo.

Treba spomenuti da nakon 20 minuta neaktivnosti, Soundbar 900 ulazi u stanje pripravnosti, a ovu mogućnost možete i isključiti. Zahvaljujući HDMI CEC podršci, mogu se kontrolirati i osnovne značajke soundbara (razinu zvuka) pomoću daljinskog upravljača za TV.

Bose Smart Soundbar 900 dolazi s daljinskim upravljačem veličine dlana i potpuno gumiranom gornjom pločom s funkcijskim tipkama (sadrži samo osnovne funkcijeske tipke i do šest unaprijed postavljenih željenih glazbenih postaja ili streaming usluga), bez pozadinskog osvjetljenja. Za osnovne funkcije: glasnoću, isključivanje zvuka, reprodukciju/pauzu, itd. dobro će poslužiti, iako smo najviše služili Bose Music aplikacijom na mobitelu, tako da će to sigurno biti prvi izbor svih korisnika. U svakom slučaju, bolje da je daljin-

ski upravljač uključen u paket, nego da je u potpunosti izostavljen.

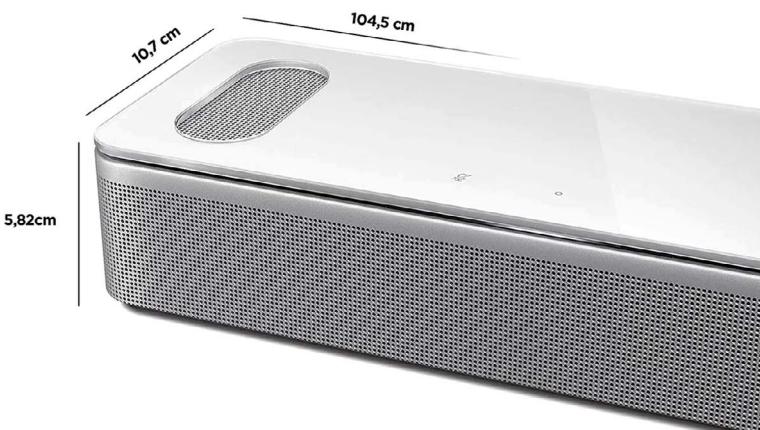
Zvuk

S obzirom na to da smo se već nekoliko puta sreli s Bose uređajima i specifičnim Bose zvukom, mogli smo očekivati visoko kvalitetan zvuk. Prilikom prebacivanja s TV zvučnika na Smart Soundbar 900 audio, većina korisnika bit će oduševljena razlikom u kvaliteti, kao i načinom na koji soundbar ispunjava prostoriju zvukom i nudi dosad neprimjetne audio detalje. Na tipičan Bose način, zvuk je bio suptilno naglašen u srednjim i visokim frekvencijama, što je idealno za TV dijaloga. Bas frekvencije su, obzirom na

dimenzije soundbara, bile nevjerojatno velike i imponentne. Za većinu korisnika će reprodukcija bas frekvencija vjerojatno biti dovoljna, ali uključivanjem dodatnog subwofera, kojeg nismo imali na testu, sigurno bi bas frekvencije bile "isporučene" na većoj razini kvalitete. Bose Smart Soundbar 900 daje odličnu stereo zvučnu pozornicu velike širine, a zvuk kao da dopire do bočnih zidova prostorije. Kod reprodukcije surround materijala, u nekim slučajevima je zvuk "nestvarno" dobiočno do naših ušiju, kao da imamo postavljenje zvučnika paralelno s ušima (bočno lijevo/desno), ali tu se zvuk zau stavio i nije bilo tipičnog surround zvuka iza glave. Međutim, nemojte ovo krivo protumačiti.

Ovo je jedan od rijetkih soundbara, koji daje raskošan surround zvuk iz jednog prednjeg zvučnika (soundbara). Bili smo ugodno iznenadeni kako je Bose to uspio napraviti samo s prednjim soundbarom. Efekt je još veći s Atmos zvukom, ali ne treba očekivati čuda. Visinski kanali dodatno su raširili prednju zvučnu scenu i doprinijeli boljim surround efektom. Sveukupno, Bose Smart

Model	Bose Smart Soundbar 900
Značajke	
optički digitalni izlaz (TosLink)	•
HDMI izlaz eACR	•
IR (3,5 mm)	•
3,5 mm izlaz za subwoofer	•
USB (servisni za ažuriranje)	• (C utor)
ADAPTiQ 3,5 mm	•
Ostalo	
Dimenzije (V x Š x D)	1045 × 581 × 107 mm
Masa	5,75 kg
Info	1x Optički kabel 1,5 m, 1 x HDMI kabel 1,5 m, kabel za napajanje, vodič za brzi početak, daljinski upravljač sa baterijama 2 AAA, ADAPTiQ slušalice
CIJENA	Se-Mark, www.se-mark.hr 8.001,64 kuna

Soundbar 900 ima impresivnu široku zvučnu pozornicu, jasniju reprodukciju sprjeda, te umjereni surround zvuk s bočne strane, dajući korisniku kino ugodaj.

Zaključak

Bose Smart Soundbar 900 je vrlo dobro napravljen proizvod. Elegantni izgled s crnim kaljennim stakлом na vrhu, odlično će se uklopiti u bilo koji moderno dizajnirani prostor. Opsežan raspon značajki, koji uključuje dodavanje Dolby Atmos podrške s dodatnim visinskim zvučnicima na vrhu soundbara, ADAPTiQ kalibraciju uz pomoć posebnih slušalica, ugrađene Alexa i Google Assistant,

SimpleSync tehnologiju upravljanja Bose Bluetooth slušalica, usluga za reprodukciju internetske glazbe, (Amazon Music, Deezer, Spotify, AirPlay 2, Chromecast, itd.), samo su neke mogućnosti koje su jedinstvene u klasi soundbar zvučnika. Moguća nadogradnja u budućnosti sa subwoferom i dodatnim samostalnim surround zvučnicima, osigura ovom proizvodu fleksibilnost na duge staze te izgradnju moćnog i kvalitetnog surround zvučnog kina. Svi koji imaju namjeru kupiti kvalitetan soundbar, definitivno bi trebali uzeti u obzir Bose Smart Soundbar 900 jer isporučuje odlične zvučne rezultate. ■

Narodni streamer

Octavio je cijenom prihvatljivi moderni uređaj koji može upotpuniti klasični audio sustav sa streaming podrškom

piše: **Jagor Čakmak**

Svjet audio proizvođača spojio se s IT svjetom. Audio proizvođači su tijekom zadnjih desetljeća svoje proizvode bazirali su na evoluciji i iteracijama kako bi došli do poboljšanja, pa tako pojačalo ili zvučnik od prije 20 godina i dalje može zvučati vrlo dobro. Jedan od dokaza tome događa se upravo zadnjih mjeseci. Mnogo proizvođača predstavilo je moderne interpretacije svojih legendarnih proizvoda. JBL, Wharfedale, Graham i Mission su samo neki od primjera. Potpuno drugačija priča je u IT industriji. Uredaj koji je star 5 godina je danas uglavnom potpuno zastario i neupotrebljiv. Kada se vratimo na prvu rečenicu o spajanju svjetova vidimo problem, ako danas kupimo cijevno pojačalo ili digitalno analogni converter očekujemo da će raditi godinama pogotovo zato što ti uređaji lako mogu koštati više od nekoliko prosječnih plaća ove države. S druge strane, ako spojimo funkcionalnosti network streamera s pojačalom ili DAC-om šanse da ćete za 5-7 godina moći koristiti ga s tada aktualnim streaming servisima i s novim standardima zapisa su minimalni. Audio industrija, nažalost, tek će naučiti cijenu dugogodišnjeg održavanja IT sustava, odnosno njegovog ne održavanja. Već danas puno modela streaming uređaja od prije par godina postaju potpuno neupotrebljivi, za početak proizvođači više ne održavaju pripadajuću mobilnu aplikaciju.

Problemu možemo pristupiti na drugi način. Imamo uređaje za koje očekujemo da će nam služiti godinama i u njih uložimo nešto više novaca. Svijet digitalnih formata je već dovoljno stabilan da možemo reći kako i digitalno analogni pretvarači spadaju u tu kategoriju. S druge strane imamo uređaje koje ćemo smatrati potrošnima, ali njihova cijena je prihvatljivo mala.

U skladu s tim principom koristimo Raspberry Pi već godinama koji služi kao digitalni streamer. Nažalost platform-

me otvorenog koda imaju i neka ograničenja. Od ponudenih streaming servisa u Hrvatskoj trenutno, čini se, jedino Tidal nudi visoko zapise visoke kvalitete bilo lossless ili lossy MQA, no da bi mogli koristiti Tidal preko streamera on mora imati Tidal Connect komponentu koju Tidal daje samo certificiranim partnerima i naplaćuje. U teoriji mogli bi koristiti Tidal Connect s Raspberry Pi preko Volumio operacijskog sustava uz godišnju pretplatu, s druge strane uređaji koji imaju uračunatu Tidal Connect licencu trajno uglavnom nisu jeftini.

Jedno od takvih (povoljnijih) rješenja nudi i mlada francuska tvrtka Octavio koja nas je kontaktirala prije par mjeseci s ponudom da testiramo njihov streaming uređaj. Tvrtka je osnovana 2018. godi-

Streamer podržava gotovo sve moderne streaming servise

ne i nakon uspješne crowdfunding kampanje nastao je i prvi proizvod – Stream, koji je i predmet ovog testa. Radi se zapravo o vrlo jednostavnom proizvodu. Streamer koji podržava gotovo sve moderne streaming servise, pruža digitalni ili analogni izlaz za signal i za kraj ono najbitnije: ne košta puno, samo 199 EUR. Octavio Stream je malena kutijica koja se napaja putem USB-a poput mobitela, spaјa se na WiFi i omogućava da putem mobitela iz streaming servisa pošaljete maredbu koju glazbu da pušta na vaš audio sustav. Dodatno mogu-

će je puštati glazbu putem Bluetootha ili lokalnog media servera. Instalacija je iznimno jednostavna, potrebno je instalirati aplikaciju na mobitelu i to je manje vise to. Kasnije nije potrebno koristiti Octavio aplikaci-

ju već direktno iz Tidala poslati naredbu za reprodukciju glazbe na uređaju.

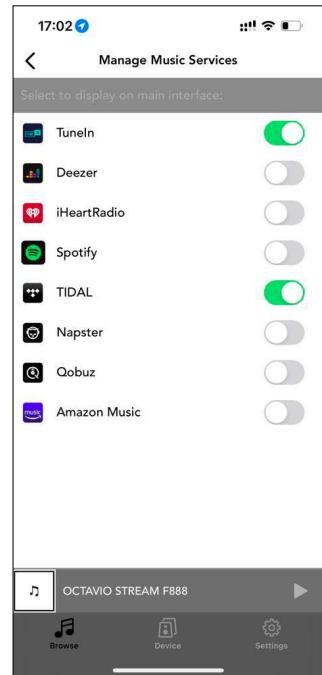
Octavio Stream podržava FLAC, OGG, ALAC, WMA, APE i MP3 datoteke, Spotify, Deezer, Qobuz, Tidal, Amazon Music, generički UPnP protokol te AirPlay 2. Ovisno o izvoru, Stream podržava i hi-res datoteke do 24 bita / 192 kHz. U skroj budućnosti uređaj u kombinaciji s mobilnom aplikacijom bi trebao omogućiti spajanje i na lokalni network storage (NAS) za vašu osobnu kolekciju.

Dodatno, moguće je slušati i internet radio, a uz njihovu multi-room tehnologiju povezati druge Octavio uređaje kako biste puštali istu glazbu bez gubitaka (do 16 bita / 44,1 kHz) na više uređaja u više soba odjednom.

Na samom uređaju imamo samo tipku za sljedeću skladbu i play/pause. Od izlaznih konektora imamo samo jedan koji služi kao kombinirani optičko/analogni.

Slušni test

Zvuk streamera koji nemaju analognu komponentu nije lagano ni zahvalno ocjenjivati. Prvenstveno čujemo upliv digitalno analognog pretvarača. U digitalnoj domeni ako sustavi rade onda jednostavno rade, ako ne rade kako su zamišljeni to je vrlo čujno. Na Octavio Streamu smo primarno koristili Tidal i tu možemo zvuk usporediti s CD kvalitetom preko istoga digitalno analognom pretvarača, no to ima jednako veze s Tidalom kao i s Octavio uređajem. Imali smo priliku u istom periodu isprobati nekoliko drugih sličnih proizvoda renomiranih audio proizvođača (Lindeman i Primare) i treba reći da u osnovi nema neke velike razlike u zvuku. Doduše, ima razlike u softverskim mogućnostima. Glavni prigovor uređaju je

da trenutno Octavio Stream nije sposoban čitati datoteke s NAS uređaja za razliku od konkurenčije, ali ta mogućnost bi trebala doći na istom hardwareu sa nekom sljedećim verzijom aplikacije u vrlo bliskom budućnosti.

Zaključak

Octavio je napravio moderni uređaj koji može upotpuniti klasični audio sustav sa streaming podrškom. Cijena je vrlo prihvatljiva pogotovo kada se pogleda što nudi konkurenčija i što proizvođač posebno naglašava kako će dugo držati podršku za softverski dio rješenja. Aplikacija za konfiguraciju je jednostavna i grafički lijepo napravljena. Sustav je tijekom testa funkcionirao stabilno i bez grešaka tako da bez zadrške preporučujemo Octavio Stream, a s obzirom na njegovu povoljnu cijenu dodjeljujemo mu našu ocjenu kvalitete – Best Buy. **INFO:** Octavio, www.octavio-audio.com

**Nove Bose
QuiteComfort
45 slušalice
naslijeduju hvaljeni
prethodni model
QC 35 II**

hifimedia
PREPORUKA

BEŽIČNE SLUŠALICE s prigušenjem buke

piše: **Josip Crnički**

Na tržištu vrhunskih bežičnih slušalica s aktivnim prigušenjem buke Bose zauzima jedno od vodećih mjestra pa je svaka pojava njihovog novog modela izazov audio recenzentima za detaljniji osvrt i usporedbu. Nove Bose QuiteComfort 45 naslijeduju hvaljeni prethodni model QC 35 II, ali se može odmah primjetiti da su doslov-

no nadograđena i osježena verzija istih slušalica.

Na prvi pogled, jedina vidljiva razlika među njima je USB-C utor umjesto microUSB-a, no iako se većina promjena krije unutar kućišta, postoje male razlike i u dizajnu vanjskog dijela. Iako je kod QC 35 II bilo moguće birati između 26 boja na pet zamjenjivih dijelova slušalica i u dvije završne obrade, ovaj put se Bose odlučio na samo dvije standardne boje, crnu i bijelu/srebrnu, a alkan-

tara je zamijenjena umjetnom kožom.

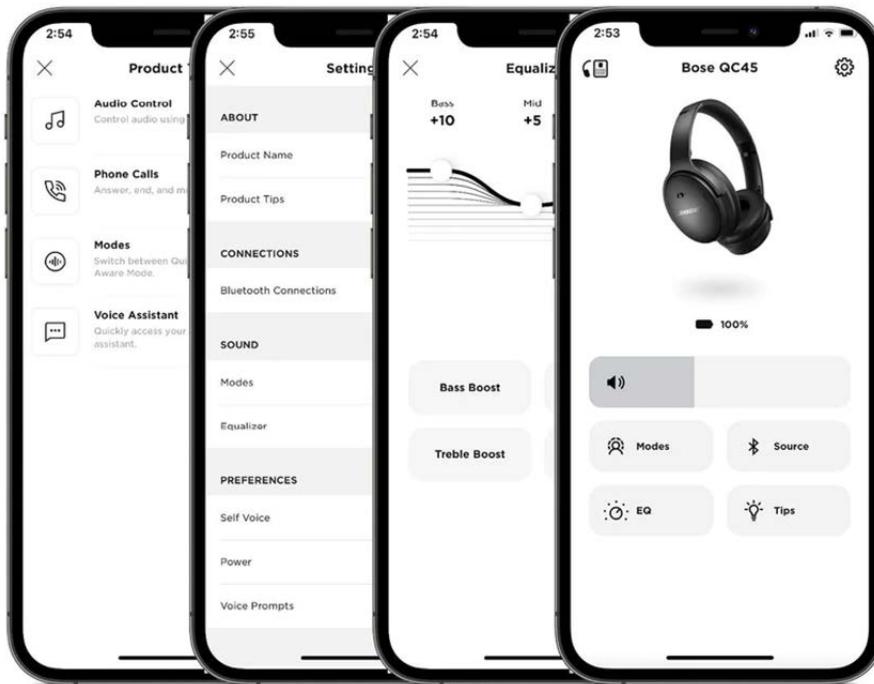
Također, QC 45 dolazi s jačom konstrukcijom od najlonских materijala ispunjenih staklom i šarki od lijevanog metala, a dijeli iste fizičke gumbe i mehanizam preklapanja kao i prethodnik. Dimenzije su neznatno drugačije pa sad iznose 3,8 x 17,2 x 13,9 cm (VSD) u odnosu na 3,8x16,5x15,5 cm kod modela QC 35 II.

Uz slušalice standardno

dolazi i torbica za prenošenje, audio kabel (3,5 mm na 2,55 mm) i USB-C kabel za punjenje. Baterija je poboljšana, pa sad ima kapacitet do 24 sati slušanja. Za punjenje baterije do 100% potrebno je 2,5 sata, ali ugrađeno je i brzo punjenje koje omogućava do 3 sata slušanja za 15 minuta punjenja.

Slušalice podržavaju Bluetooth 5.1, uz mogućnost uparivanja do dva uređaja odjednom, s Aware Mode i podrškom za Bose-ov aktivni

Na tijelu slušalica postavljeni su fizički gumbi pomoću kojih se s njima može upravljati

BOSE QUIETCOMFORT QC45

Tip slušalica:
Naglavne, bežične (Bluetooth)

Mikrofon:

Da

Noise-cancelling:

Da

Trajanje baterije:

24 sata

Masa:

240 g.

Cijena:

2.799 kn

INFO:

Se-Mark, tel. 01 2009 060, www.se-mark.hr

zvukove od 2-11 kHz. Mikrofon je, u odnosu na QC 35 II promijenjen, te se Bose odlučio na mrežu umjesto sićušnih utora, što je zapravo malo umanjilo kvalitetu zvuka, ali razlika nije drastična pa je i dalje dovoljno dobar za telefonske pozive i korištenje glasovnog asistenta.

Zaključak

Ukupno, Bose QC 45 je logičan naslijednik QC 35 II slušalica, a jedini eventualni nedostaci su preveliko kašnjenje zvuka u igrama ako su slušalice povezane preko Bluetootha i micanje NFC-a za brže uparanje s Android uređajima. Ako već imate QC 35 II, nemate potrebu za naslijednikom, a ako razmisljate o kupnji vrhunskih over-ear ANC slušalica, obavezno probajte QC 45. ■

Umjesto Bose Connect, QuietComfort 45 koriste Bose Music aplikaciju s kojom se, osim osnovnih, mogu podešavati i mnoge druge funkcije slušalica

ekvilajzer. Također, QC45 sadrže namjenski gumb za Google pomoćnika s kojim ubacuje glasovne kontrole u miks, a dodavanjem četvrtog vanjskog mikrofona poboljšan je glasovni prijemnik.

Umjesto Bose Connect tu je sad Bose Music aplikacija, a svrha je ista kao i prije. Uparivanje slušalica s pametnim telefonom, nadogradnja

firmwarea, podešavanje ekvilažera, ANC-a, jezika za notifikacije najave poziva ili recimo gašenje mikrofona.

Zvuk

Kao i kod QC 35 II, zvuk je neutralan, s vrlo čistim visokim i vrlo detaljnim srednjim tonovima, i ne prenaglašenim, ali dubokim i snažnim bas područjem što kod nekih drugih

modela slušalica zna prevladati i degradirati ukupnu kvalitetu reprodukcije. Sve je vrlo dobro balansirano pa se kvaliteta zvuka praktički ne mijenja ovisno o vrsti glazbe, bilo da se radi o klasici, rocku ili metalu. ANC je također poboljšan, pa uz kombiniranje pasivne izolacije i aktivnog poništavanja buke, QC 45 jako dobro utišava srednje i visokofrekventne

TEST BOWERS & WILKINS PX7 S2

Prepoznatljiv zvuk u malom pakiranju

hifi media
PREPORUKA

Bowers & Wilkins je od proizvođača zvučnika postao svojevrsni trendsetter smjera u kojem idu kompanije koje dolaze iz klasičnog audio svijeta

piše: **Jagor Čakmak**

Bowers & Wilkins je kompanija koju se jednostavno mora poštovati. Rijetko koja audio kompanija je toliko vertikalno integrirana da proizvodi svoje zvučničke jedinice, kutije i to još za vrlo različite tipove proizvoda. Bowers & Wilkins je odavno prepoznao u kojem smjeru ide slušanje glazbe te praktički prvi od velikih proizvođača zvučnika ponudio i ozbiljne slušalice. Tijekom godina proširili su svoju ponudu slušalice koje variraju na rubu od nečega što bi nazvali pripustačnim do proizvoda visoke klase. Trenutno u ponudi s ovim modelom imaju ukupno tri, a upravo testirani PX7 S2 zapravo predstavlja vrh ponude. Bowers & Wilkins je od proizvođača zvučnika postao svojevrsni trendsetter smjera u kojem idu kompanije koje dolaze iz klasičnog audio svijeta, pa se sa svojim proizvodima uspijeva boriti s kompanijama poput Bose, Sony, Beats ili Bang and Olufsen. Koliko smo imali prilike vidjeti i testirati svi njihovi proizvodi do sada i dalje drže jasan potpis u dizaj-

nu i zvuku.

PX7 S2 su iznimno lijepi i vrlo kvalitetno napravljene slušalice, pri korištenju ne puštaju nikakve zvukove koje bi odačalo naprezanje materijala od kojeg su napravljene, a to je iznimno bitno za dugoročno korištenje ovih slušalica. B&W PX7 S2 dolaze u lijepoj i tvrdoj kutiji s osnovnom namjenom da ih nosite sa sobom svugdje, od korištenja doma, javnog prijevoza ili ureda. Slušalice su u kategoriji onog što znamo kao "over the ear", što znači da u potpunosti prekrivaju uho i udobne se, ali su bitno manje od mnogih slušalica koja smo testirali u zadnje vrijeme iz iste kategorije.

Bowers & Wilkins je bio uviđek audio kompanija koja je prednjačila u upotrebi tehnolo-

gija, pa tako i PX7 S2 je prepušten najmodernejih tehnologija za korisnika u pokretu. Prijenos podataka s računala i mobilnog telefona se radi putem Bluetooth 5.0 i aptX Adaptive tehnologije. Ukratko aptX Adaptive je među najnovijim

protokolima za prijenos audio podataka na uređaje i omogućava najveću propusnost signala (bandwidth). Ostali standardi koje podržava su: ptX Adaptive, aptX HD, aptX, AAC i SBC. U praksi to znači da se može poslati puno više podataka u vremenskoj jedinici, odnosno ove slušalice mogu primiti audio zapis s više detalja u odnosu na neki model od prije par godina. Preko navedenih protokola moguće je poslati glazbu s 24 bita po uzorku, što je danas i standard u svijetu samostojećih digitalno analognih pretvarača.

Slušalice imaju aktivno poništenje buke (ANC), te posjeduju šest mikrofona kako bi snimali buku oko vas i onda puštaju protufazu kako bi poništili vanjsku buku

takvo pozicioniranje zvučničkih jedinica uvelike pridonosi kvaliteti zvuka.

Bowers & Wilkins se odlučio na zanimljiv potez i stavio je samo USB-C konektor na njih. Preko toga konektora slušalice se pune (omogućavaju do 30 sati slušanja glazbe) ili mogu primati digitalni signal preko kabla. Postoji adapter s USB-C na analogni 3,5 mm, ali slušalice i dalje moraju biti napunjene. Podržavamo tu odluku i ove slušalice bi trebalo isključivo koristiti preko digitalnih sučelja budući da veliki aspekt cijelog tog sklopa je ugrađeni digitalno analogni pretvarač i ako ga spojimo na izlaz za slušalice na laptopu uvelike smo degradirali put signala.

Slušalice možemo kontrolirati preko aplikacije za mobilni telefon. Sama aplikacija je iznimno jednostavna i omogućava postavke nekih bazičnih stvari. Uključivanje Active Noise Cancelling, kontrolu bas/treble, te samog spajanja na uređaje putem bluetootha. Tu treba reći da konkurenčne aplikacije poput one od tvrtke Bose nude puno finiju kontrolu ANC-a i sličnih funkcija. S druge strane podržavamo minimalni equalizer jer smatramo da slušalice u startu trebaju biti ugode-ne na način na koji je to dizajner zamislio i da je kasniji upliv u zvučne karakteristike zapravo pokrivanje mana inicijalnog dizajna. Slušalice se mogu spojiti na dva uređaja istovremeno tako da možete slušati glazbu s laptopa, a ako dode poziv na telefon automatski će se prespojiti.

Od funkcionalnosti za kraj treba navesti zgodnu mogućnost detekcije skidanja slušalice s glave koja onda automatski aktivira pauzu na mediju koji slušate, vrlo jednostavan trik koji je za svaku pohvalu.

Zvuk

Danas najčešće konzumiramo glazbu u pokretu ili na poslu, stoga slušalice postaju velikom broju ljudi, pogotovo mlađih, glavna i jedi-

Upravljanje slušalicama je moguće i pomoću tipki na samim slušalicama

logija, pa tako i PX7 S2 je prepušten najmodernejih tehnologija za korisnika u pokretu. Prijenos podataka s računala i mobilnog telefona se radi putem Bluetooth 5.0 i aptX Adaptive tehnologije. Ukratko aptX Adaptive je među najnovijim

uz samu glazbu koju reproduciraju u isto vrijeme. Sam proizvođač ne navodi puno detalja o elektronici i sklopovlju u slušalicama, ali znamo da se radi o zvučničkim jedinicama od 40 mm koje su nakošene prema naprijed. Proizvođač tvrdi da

na HiFi oprema koju treba-ju. Kombinacija žičanih sluša-lic i digitalno analognog pre-tvarača spojenog na računa-lo je najjednostavniji put do dobrog zvuka, B&W je to poma-knuo dalje i izba-cio digitalno ana-lognog pretvara-ča kao zasebnu komponentu. Da odmah kažemo, PX7 S2 su prve bluetooth sluša-lice za koje smo zaboravili da su bluetooth, a kamoli da su još i active noise cancelling. Do sada na svim, ali baš svim isprobanim slušalicama s acti-ve noise cancelling tehnologijom radio se kompromis izme-đu kvalitete zvuka i kvalitete ANC-a. Bose, Sony i slični sva-kako imaju bolji aktivni noise cancelling, ali se zato ne mogu mjeriti s Bowers & Wilkins PX7 S2 po zvuku. Active noise can-celling je dovoljno dobar za većinu potreba, zvuk klime u uredu gotovo pa u potpuno-sti će nestati, a glasovi oko vas su čujni, ali bitno stišani. Ovakve slušalice rad u bučnom uredu čine ugodnim ili slušanje tih glazbe u javnom prijevozu mogućim.

Slušanje jazz albuma Anthony Josephha "The Rich Are Only Defeated When Running for Their Lives" je bilo pravo uživanje. Zvuk saksofo-na je bio izvrsno prenesen, a bubnjevi reproducirani čvrsto i brzo. Pozornica je vrlo velika za zatvorene slušalice, ali opet bez gubitka definicije. Zvuk je usporediv sa zvukom Meze 99 slušalica i USB digitalno ana-lognim pretvaračem. Primjerice Meze 99 imaju nešto širi pozornicu, ali B&W imaju bolje definiranu poziciju instrume-nata na toj pozornici. Pri slu-šanju albuma od Melanie De Biasio bas područje B&W PX7 S2 slušalica je vrlo duboko i čvrsto, a bez da bi to nazva-li neprirodnim. Slušanje veli-kog orkestra i zbora koji izvo-di Verdijev Requiem je užitak. Slušalice imaju pregršt deta-

Po zvuku su B&W PX7 S2 iznad ANC konkuren-cije

BOWERS & WILKINS PX7 S2

Tip: over-ear zatvorene dinamičke Bluetooth bežične slušalice

Bluetooth: 5.0 sa SBC, AAC, aptX, aptX HD, aptX Adaptive

Zvučnik:
40 mm

Trajanje baterije:
30 sati reprodukcije nakon 2 sata punjenja
7 sati reprodukcije nakon 15-min punjenja

Kabell:
1,2 m USB-C na 3,5 mm stereo jack, 1,2 m USB-C na USB-C

Dimenzije (ŠxVxD):
189 x 233 x 63 mm

Masa:
307 g

Cijena:
429 EUR

INFO:
Sonus art, tel. 01 4813 025, www.sonusart.hr

Ija u srednjem i visokom dije- lu spectra, ali bez oštine koja čini slušanje napornim. Udarci timpana dobro prenose veli- činu tih bubnjeva i bas pod-ručje ide dovoljno duboko. Za kraj akustični album Mobyja "Reprise" lijepo pokazuje pre-ciznost reprodukcije pojedi-nih instrumenata i glasa koji je jako dobro pogodene boje i volumena. Zvuk slušalica je dobro izbalansiran i ujedna-čen, a B&W je izbjegao zamku izdizanja bas i visokog dijela spektra za dobivanje na atrak-tivnosti.

Zaključak

Bowers & Wilkins PX7 S2 su prve slušalice koji smo slu-šali a da smo zaboravili da se radi o Bluetooth slušalicama s Active Noise Canceling-om. Zvuk je poput vrlo dobrih žiča-nih modela spojenih na vanjsko pojačalo za slušalice. Active Noise Cancelling nije na razini tvrtki Bose ili Sony ali je dovolj-no dobar, među-tim zvuk je dale-ko ispred navede-nih. Korištenje slu-šalica za Teams ili Zoom pozive je isto sasvim dobro. B&W je napravio paket koji uspješno preno-si njihov pogled na dobar zvuk u svijet računala i mobitela. Jedino što vam treba za moderni minimal-ni audio sustav dobrog zvuka je Lossless izvor zvuka, moder-nije računalo i ove slušalice. ■

Zvuk slušalica je dobro izbalansiran i ujednačen

MusicStyle

GLAZBENI PRILOG ČASOPISA HIFIMEDIA

BLONDIE

Šampioni novog vala

ROXY MUSIC

Avantura u zvuku i slici

WADADA LEO SMITH

Kozmički udar

PRIKAZ / ROXY MUSIC

**Pedeset godina od prvijenca benda koji je izmislio
sedamdesete – i art-rock**

Avantura u zvuku i slici

piše: **Denis Leskova**

Probijajući se kroz ustajale dimne oblake marihuane u mamurnom jutru post-hipijevske ere, Roxy Music bio je "prvi pravi sastav sedamdesetih."

Tim riječima britanski kritičar Simon Reynolds opisuje početnu konцепciju sastava koji je pojmom 'art' ugradio u rock ranih 70-ih. Roxy Music su, bez sumnje, školski primjer art-rock skupine, jedne od najoriginalnijih pojava u povijesti rock glazbe, a tu ocjenu ne može umanjiti čak ni činjenica da su članovi benda početni umjetnički zanos u kasnijim etapama karijere zamjenili dobrim, stariim, proračunatim profesionalizmom s manje emocija i više čiste vještine.

No, kako je sve počelo?

U svoj ekscentrični svijet Roxy Music publiku su uveli pjesmom "Re-Make/ Re-Model", prvom pjesmom na A strani istoimenog debija, *Roxy Music*, objavljenog u lipnju 1972.

Na početku, čuje se tek žamor i zvečanje čaša. No vrlo brzo ugodaj koktel-partija prestaje, pa se nakon klavirskog Ferryjevog uvoda uključi ostatak benda: sastav od prvog takta ostavlja dojam promišljeno konstruiranog stroja koji je izmakao kontroli. Bio je to free-style kolaž s elementima klasičnog rock and rolla pedesetih, nepredvidivog saksofona Andyja Mckaya, istrzane gitare Phila Manzanere, nesmiljenih bubenjarskih udaraca Paula Thompsona i Ferryjevog neurotičnog vokala. Petominutna programatska

"Re-Make/ Re-Model" ispresjecana je kratkim solo dionicama svakog instrumentalista, gdje se izmjenjuju aluzije na "Day Tripper" Beatlesa, Wagnerovu "Die Walküre" i "Peter Gunn" Duanea Eddyja.

Ako to nije dovoljno, dodatan kaos u zvučnu sliku unosi Brian Eno svojim atonalnim subverzijama na VCS3 sintesajzeru. Ferryjeva lirika nije ništa manje bizarna. Premda se čini se da su nadahnuti neostvarenom ljubavnom vezom, stihovi teku u neobičnim aluzijama, s izvikujućim refrenom koji, doslovno, glasi: "CPL 593H" (Ferry će kasnije novinarima otkriti da je riječ o automobilskoj oznaci u vlasništvu očaravajuće djevojke koju je uočio na Reading festivalu 1971.)

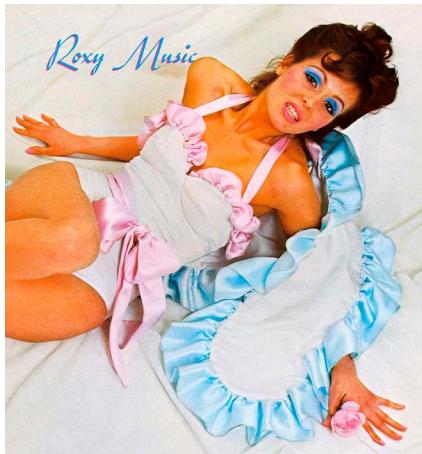
Danas, pola stoljeća poslije, "Re-Make/ Re-Model" zvuči jednakо silovito, beskom-promisno i avanturički. I ništa manje postmoderno. Ono što je nespremnog slušatelja na pragu ljeta '72 pogodilo iz zvučnika – već na prvoj pjesmi A strane LP-a *Roxy Music* – jednostavno je neusporedivo s bilo čime što je dotad zabilježeno u rock glazbi. *Uključujući The Velvet Underground i ranog Bowieja.*

Točno deset godina poslije, 28. svibnja 1982. grupa je objavila posljednji studijski album *Avalon* – kolekciju japijevskih, skupo produciranih, sentimentalnih pop impresi-

PRIKAZ / ROXY MUSIC

ja namijenjenih publici koja od glazbe očekuje površnu uglađenost – da bude "smooth". Daleko od toga da je *Avalon* "loš" album, ali od Bryana Ferryja u kombinaciji s Mackayom i Manznerom uvijek se očekivalo nešto više od zrele elegancije. Nešto ambicioznije, dublje. Ferryjeva solo karijera u osamdesetima naslanjala se izravno na estetiku *Avalona*. Nije čudno da je Roxy-motor, veliki Paul Thompson, razočaran postupnim (ali sve izraženijim) Ferryjevim *mainstream* inklinacijama, još 1980. odlučio krenuti vlastitim putem.

U desetogodišnjem rasponu između ta dva albuma, prvog *Roxy Music* i osmog *Avalon*, odvila se jedna od najfascinantnijih karijera u povijesti popularne glazbe. Roxy nisu bili samo rock bend, to je očito. Riječ je o kompleksnom, ali ne i pretencionizmom skupu audio-vizualnih ideja koji bi se

Naslovica prvog albuma Roxy Music. Album je objavljen 16. lipnja 1972. godine pod istim nazivom

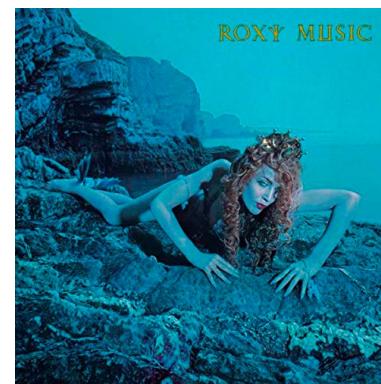
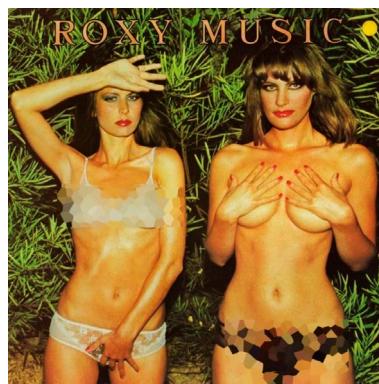
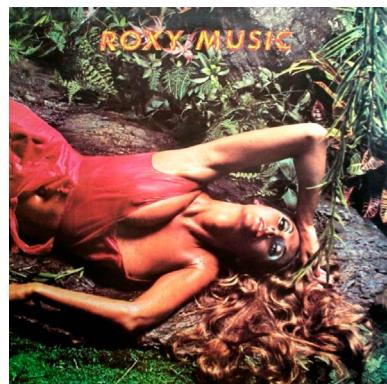
U desetogodišnjem rasponu između ta dva albuma, prvog *Roxy Music* i osmog *Avalon*, odvila se jedna od najfascinantnijih karijera u povijesti popularne glazbe.

u nekoliko riječi mogao svesti na sljedeće: u skladu s nazivom pjesme s početka teksta, Roxy su počeli samo s jednom, ali vrijednom željom: kreativno "pre-urediti" i "re-modelirati" nasljeđe popularne glazbe, koristeći gotovo nasumično odabранe fragmente njezine bliže i dalje prošlosti.

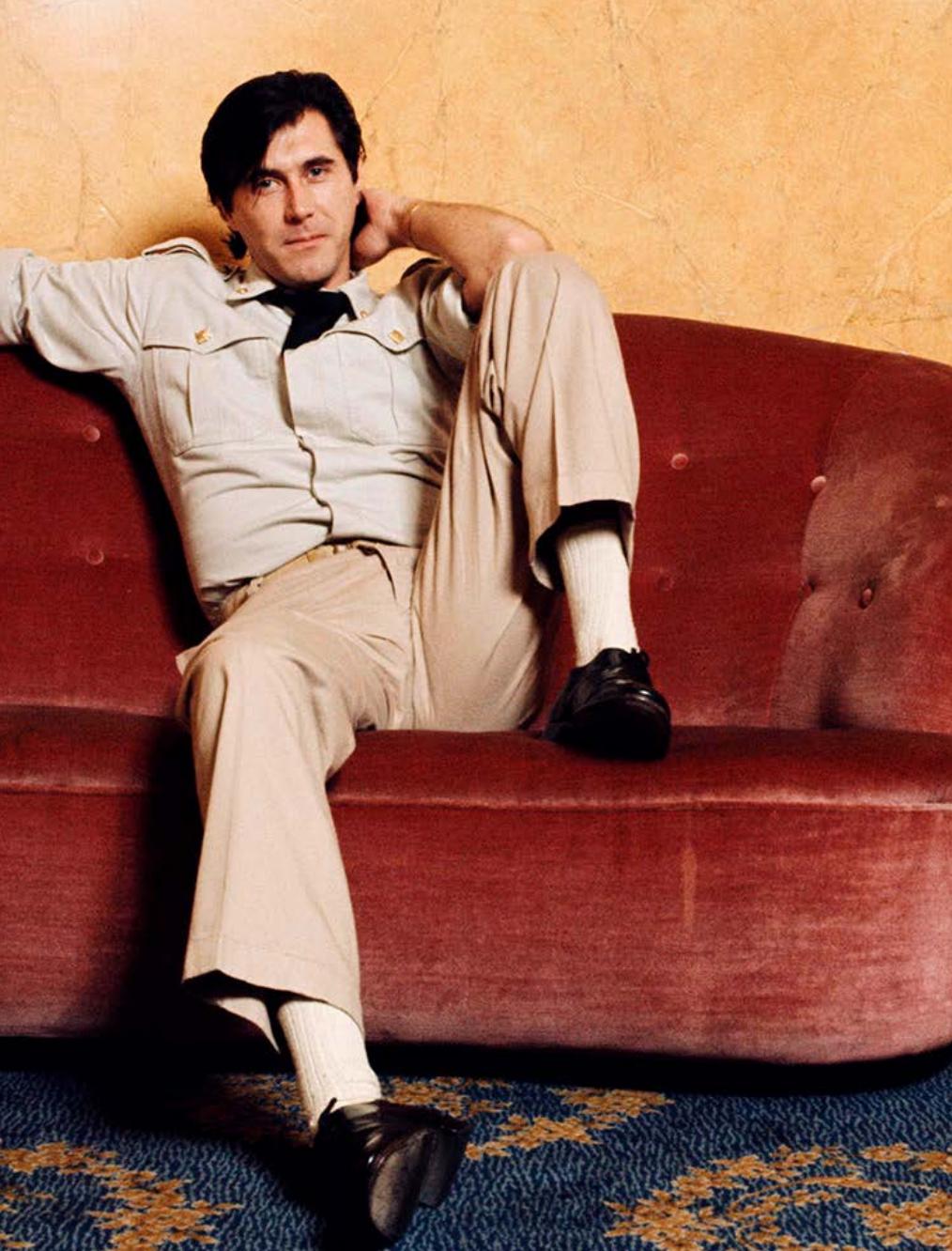
Na prvih pet studijskih albuma, objavljenih u razdoblju od 1972-75, to su činili ekspertno i autoritativno. Kasnije su se iz rock avangardista i art-rock stilista pretvorili u uglađene miljenike masovne pop publike, ali to ne umanjuje njihov cijelovit značaj i vrijednost. Uostalom, to će se – nadamo se – potvrditi i na najavljenoj turneji organiziranoj u čast pedesete obljetnice izlaska prvog

albuma. Tako će se ponovo okupljena Roxy-jezgra, vjerojatno uz neke suradnike, otisnuti na kraći put po nekim svjetskim metropolama i velikim središtima, od Toronto (7. rujna) i New Yorka (12. rujna u Madison Square Gardenu) do Boston, San Francisca, LA-a. Zasad su najavljen tri nastupa u Ujedinjenom kraljevstvu od kojih će osobito važan biti onaj u londonskoj O2 Areni, 14. listopada.

Naravno, Roxy Music su u osnovi materijaliziranje vizija Bryana Ferryja, rođenog 1945. u gradiću Washingtonu, u rudarskom okruženju sjeveroistočne Engleske. Oduvijek fasciniran umjetnošću i modom, očito se želio izdići iz konteksta radničke obitelji u kojoj je odrastao, pa je studirao na umjetničkom odsjeku

Tri odlična studijska projekta, objavljena u razdoblju od 1973. do '75: *Stranded*, *Country Life* i *Siren*

Bryan Ferry – 1975. godine

Sveučilišta u New Castleu pod mentorstvom pop-art eksperta Richarda Hamiltona i slušao američku glazbu – rock, soul, blues i jazz, osobito Otisa Reddinga, Charlieja Parkera, Lestera Younga, Colea Portera, Billie Holiday... Proučavao je i folk-blues Leadbellyja, oduševljavao se i s europskom umjetnošću. Sva ta iskustva iskoristio je u lokalnom sastavu Banshees, te – nakon preseljenja u London – u soul bendu Gasboard.

Sve to bila je tek priprema, okvir za nastanak životnog projekta Roxy Music. U prvom razdoblju u postavi se našao Brian Eno, samoproglašeni ne-glazbenik čiji su pokuši na sintesajzeraima, vrpcama i elektroničkim pomagalima donosili duh avangarde i nekonvencionalnosti. Imali su čvrst ritmički oslonac u blistavom Paulu Thompsonu, klasičnom

rock bubnjaru na tragu Johna Bonham-a, ali s dodatnom crtom art-rock rafinmana. Njihov je zvuk jednako zasnovan na kompleksnim teksturama kao i o bazičnim rock impulsima, a slojeve nesvakidašnjih tekstura gradi-

No Roxy Music su se ionako klonili tipičnosti svake vrste. Listu "atipičnih" glazbenika koji su se afirmirali u postavi Roxy Music zasad zaključuje gitarist Phil Manzanera – instrumentalist osebujna stila (dijete majke Kolumbijske i oca Britanca) koji im se priključio dva tjedna prije početka snimanja prvijenca *Roxy Music*. Manzanerin formativni *background* začudna je kombinacija kubanske folk tradicije, rock and rolla, progresivnog rocka i eksperimenta kojima je teško pronaći točan naziv.

"Danas je pop istoznačnica za zabavu, *entertainment*. No sedamdesetih, on je bio kultura, a ne samo zabava," piše David Buckley, autor Roxy biografije *The Thrill Of It All*. Bilo je to vrijeme pomno osmišljenih koncepta koji su artikulirali najrazličitije vizije. Kad su snimili prvi album, Roxy Music nisu očekivali komercijalni uspjeh i još bitnije, nisu mu ni težili. Uostalom, o njihovim umjetničkim namjerama govor i podatak da je ulogu producenta na debiju odigrao Peter Sinfield, tekstopisac sastava King Crimson. Ironično, početkom sedamdesetih, prije Roxy-etape, za pjevača Crimsona prijavio i sam Ferry – prijava se za audiciju, ali se nije uklapao u zvuk Crimsona, pa mu je impresionirani Robert Fripp preporučio da pokrene vlastiti bend.

Kad su snimili prvi album, Roxy Music nisu očekivali komercijalni uspjeh i još bitnije, nisu mu ni težili.

la su dvojica ključnih Ferryjevih suradnika. Andy Mackay glazbenik je klasične naobrazbe i bivši student engleske književnosti koji je u zvuk ugradio saksofone i – na opće iznenadenje – obou; teško se sjetiti manje tipičnog instrumenata u kontekstu rock and rolla.

U prvim mjesecima i godinama karijere kritičari su Roxy Musoc gurali u ladicu s oznamom glam-rock, ali odmah je bilo očito da ovdje imamo posla s ambicioznijom pričom. U jednom intervjuu Brian Eno pojašnjava: "Za mene, nije se radilo o glamuru, nego

Iza uzbudljivog uspješnog početka tinjao je osobni i kreativni sukob Ferryja i Enoa koji je kulminirao na drugom albumu *For Your Pleasure* iz 1973. godine nakon čega je Eno napusti grupu.

o ideji promjene identiteta, o stvaranju novog vizualnog karaktera. Hoće li on biti glamurozan ili ne, stvar je slučajnosti".

Ni Ferry nije imao bitno drukčije stavove, barem na početku. "Doista, mi nismo sastav kojeg zanimaju singlovi. Ne želim završiti na istom, užasnom kolosijeku s grupama kao što su Slade i T. Rex. Kad smo osnovali grupu, mislili smo da ćemo biti neka vrsta student-skog, umjetničkog kolektiva, i da će na tome ostati. King Crimson bili su jedan ekstrem, a Bowie drugi. Mi smo bili pozicionirani negdje u sredini, na pola puta. Ostao sam iznenaden kad se pokazalo da smo ostvarili tržišni uspjeh."

Roxy su bili impresivni u svojoj poma-knutosti: meditativna "Chance Meeting", country-rock s art-okusom "If There Is Something" te koncizni glam dragulj "Virginia Plain" (singl objavljen odmah nakon prvog albuma) samo su neki zgodici iz razdoblja prvijenca.

No iza uzbudljivog uspješnog početka tinjao je osobni i kreativni sukob Ferryja i Enoa koji je kulminirao na drugom albumu *For Your Pleasure*, prvom od dva ostvarenja iz 1973. godine. Mnogi kritičari, uključujući samog Ferryja, tvrde da je riječ o najimpresivnijem dosegu čitave karijere. Naslovna tema, koncipirana od melodiognog uvdognog dijela i drugog, podujeg eksperimentalnog pasaža, ponovno je rezultat različitih mikro-koncepata. Album sadrži klasični

"Home A Heartache", ogoljena tema izgrađena na tenziji koju stvaraju mellotron, ugodačne gitarske dionice i jazzirani saksofon. Ferry pjeva o muškarcu u toj mjeri zasićenom svime materijalnim da zapada u stanje emotivne obamrstosti, usmjeravajući pre-

nitivni pop-art iskaz", piše Jonathan Rigby u studiji *Both Ends Burning*, posvećenoj karijeri i utjecaju benda.

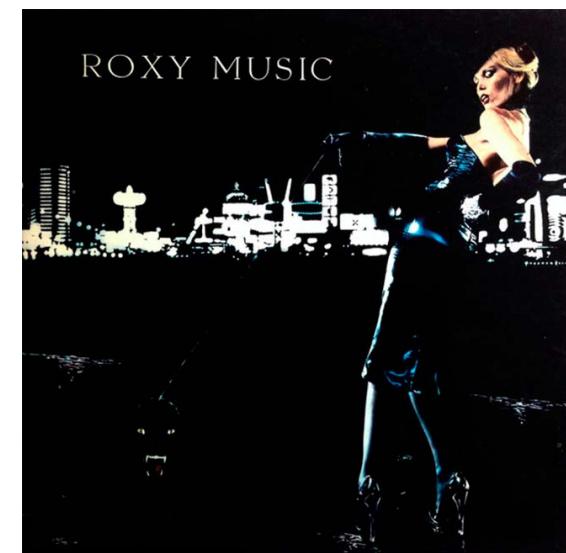
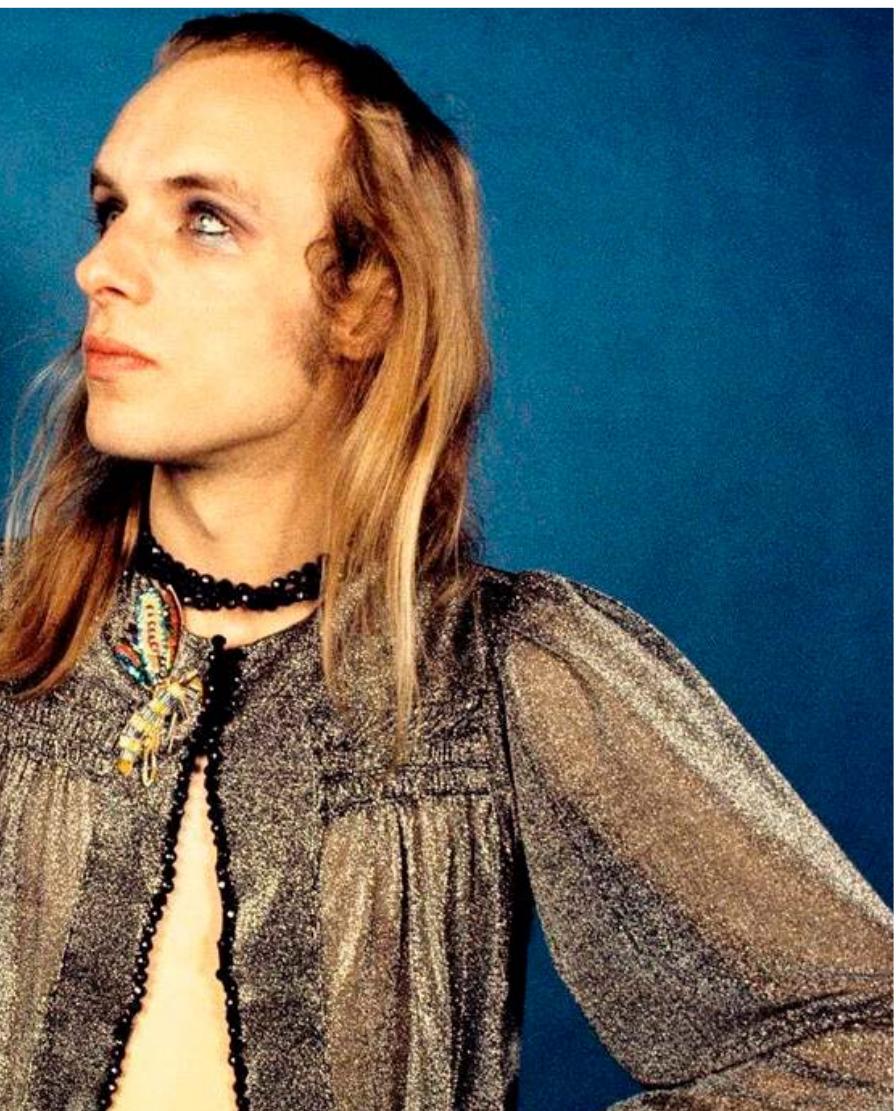
Osobne i umjetničke tenzije na relaciji Ferry-Eno vrhunac dosežu 1973., pa će Eno nakon drugog albuma ispasti iz postave. Prostor oslobođen njegovim odlaskom popunjeno je sedamnaestogodišnjim klavijaturistom i violinistom Eddiejem Jobsonom, nekadašnjim članom grupe Curved Air – a s njime Roxy Music ulaze u novu i jednako zanimljivu evolucijsku etapu. Ona obuhvaća tri odlična studijska projekta, objavljena u razdoblju od 1973. do '75: *Stranded*, *Country Life* i *Siren*.

Ferry je sada središnja točka Roxy-koncepta, umjetnički direktor grupe, pjevač i vizualni zaštitni znak. Njegov romantični pesimizam i sve suptilniji autorski postupci dobit će modificirani, ali jednako poticajan kontekst. Ostavši bez radikal-

U prvim mjesecima i godinama karijere kritičari su Roxy Musoc gurali u ladicu s oznakom glam-rock, ali odmah je bilo očito da ovdje imamo posla s ambicioznijom pričom.

Roxy-singl "Do The Strand", te jednako konciznu "Editions Of You" u kojima je poigravanje s camp-postupcima dotjerano do očaravajuće perverznog savršenstva. Središnje mjesto albuma zauzima "In Every Dream

ostale osjećaje na plastičnu lutku, seksualni revvizit koji postaje njegovom novom opsesijom. "Doinajući se poput mračnog mini trilera ili suvremene glazbene gotike, 'In Every Dream Home A Heartache' Ferryjev je defi-

Ostavši bez radikalnih Enovih pokusa, grupa se primaknula konvencionalnijem području, ali samo donekle; Jobsonova violina i klavijature zvuku su dali poseban kolorit, posebno u ambicioznim, melodramatičnim baladama iz toga razdoblja; "A Song For Europe" s trećeg albuma *Stranded*, "Bitter Sweet" s četvrtog, *Country Life*, te "Sentimental Fool" i End of the Line" sa *Siren*, samo su neke od nauspješnijih – ili najšarmantnijih. Osobito je primjetan njegov Jobsonov doprinos u *live* verziji pjesme "If There Is Something", s albuma *Viva!Roxy Music* koji je fanovima 1976. poslužio kao svojevrsna koncertna retrospektiva.

Bryan Ferry (čija je solo karijera počela spektakularno plodne 1973. albumom obrađa *These Foolish Things*) dodat se profilirao kao neka vrsta elegantnog art-rock *croonera*. Samostalna ostvarenja manje su mu cijenjena od onih u okvirima benda, ali valja napomenuti da svako od njih iz razdoblja 1970-ih sadrži barem nekoliko vrijednih snimaka, bez obzira na to je li riječ o cover pločama (*These Foolish Things, Another Time Another Place i The Bride Stripped Bare*) ili o autorskim radovima: *In Your Mind* iz 1976. jedan je od potcjenjenijih albuma u brit-rocku sedamdesetih. Podjednaku sudbinu zadesio je i povratnički Roxy LP *Manifesto* s kojim su se nakon podulje stanke 1978. vratili na svjetsku rock scenu. No, četiri godine i dva albuma kasnije, sve je bilo gotovo; uglađeni *Flesh and Blood* bio je tek OK, a *Avalon* je, valja podsjetiti, zvučao stilski dopadljivo, ali i ispraznjeno od svakog ozbiljnijeg sadržaja, jednako kao i većina Ferryjevih solo radova iz osamdesetih i devedesetih.

No, njihov značaj iz ranih godina naprosto je nemjerljiv. Andy Mackay je u pravu kad kaže da je Ferryjev vokalni stil, i do odredene mjere Bowiejev, nadahnuo cijelu generaciju britanskih pjevača. "Oni nisu pjevali na američkom naglasku, i to je djelovalo oslobađajuće. Roxy Music su se sintesajzerima služili na kreativan i uzbudjujući način. Mi sigurno nismo izmislili eklekticizam, ali smo pokazali da je rock and roll prijemčiv za sve utjecaje".

Lako se složiti s konstatacijom Davida Buckleya koji ističe da su *Roxy Music*, slikevito rečeno, rock glazbu *ueli u sedamdesete* i oslobodili je imperativa šezdesetih, odnosno pritsika da bude "autentična". Kad su to učinili, sve je bilo moguće i sve je bilo dopušteno. Posudivali su elemente iz prethodnih epoha, poigravali se s glamurom i dovodili ga do apsurda, kombinirajući zvuk i sliku na dotad neviđeni (i nečuveni) način. "Radili smo naporno – živjeli smo glazbu i udisali je," istaknuo je Bryan Ferry u recentnom izdanju rock mjeseca *Uncut*, u tekstu tiskanom u povodu pedesete obljetnice prvog albuma.

Najkraće rečeno, promjenili su pravila igre, a to nije mogao biti tko. ■

ŠAMPIONI novovalnog popa

Recentnim box setom primjerenog naziva, Against The Odds 1974-1982, još jednom je ispričana priča, jasno i glasno, o grupi Blondie

piše: **Denis Leskovar**

Sredinom 1970-ih skromni klubski prostor zvan CBGB, smješten u ulici Bowery na njujorškom Manhattanu, bio je uistinu posebno mjesto. Zahvaljujući vlasniku Hillyju Kristalu, uvijek otvorenom za eksperimente i novu glazbu, CBGB je izrastao u meku njujorškog novog vala, protopunka i punka, u svojevrnsnu jezgru nove i (kako će se pokazati) svjetski utjecajne scene. Ustvari, moglo bi se kazati da je ulogu prvog zamašnjaka preuzeo Tom Verlaine koji je sa svojim sastavom Television među prvima promovirao novu, ogoljeniju rock and roll estetiku, bitno odmaknuta od ostatka predvidive *mainstream* pozornice.

Ostalo je, kao što kaže otrcana fraza, povijest: afirmirajući vlastitu glazbu, izvođači kao što su Ramones, Television, Talking Heads, Patti Smith, Mink DeVille, The Voidoids, afirmirali su i drugačiji, neposredni odnos izvođača i publike: ili, prema sjećanju Davida Byrnea: "Samо postojanje kluba CBGB olakšalo je kreativni proces glazbenika koji su ondje svirali, i utjecalo na lakše uspostavljanje emotivnog kontakta između publike i izvođača.

Bio je to klub prave veličine, pravog oblika, i nalazio se na pravom mjestu."

A u pravo vrijeme upravo se ondje zatekla i Deborah Harry sa svojim sastavom Blondie; u samom početku još su se u kreativnom smislu tražili, pa su odmah među ostalim lokalnim bendovima došli na glas kao "sastav koji ima najmanje šanse za ozbiljniji uspjeh." Dakako, stvarnost je zlogube proroke spektakularno demantirala: Blondie su jedini iz svojeg klubskog društva postigli uspjeh na vrhovima top ljestvica, s ukupnom nakladom od 40 milijuna prodanih ploča, prema najnovijem prebrojavanju.

Njihova je priča još jednom, jasno i glasno, ispričana recentnim box setom primjerenog naziva, *Against The Odds 1974-1982*. Radi se o raskošnom retrospektivnom pothvatu (u CD-formi i u vinilnom obliku) s uključenih šest studijskih albuma s kojima su postigli i održali svjetsku slavu, od istoimenog prvijenca *Blondie* iz 1976. do *The Hunter* (1982). Ostatak je, po ustaljenom običaju kad se radi o ovako koncipiranim projektima, ispunjen dosad rijetkim i neobjavljenim snimkama razasutim po čitavom kronološkom spektru, počevši od pretpovijesne 1974. U kutiju s osam CD-ova priloženi su i novi komenta-

ri o njihovim pjesmama te druge bilješke, pregršt rijetkih fotografija i dakako, ilustrirana diskografija sastava koji je senzibilitet new wavea iz lokalnog njujorškog undergrounda ugradio u krvotok svjetskog pop-rocka.

Naravno, središnja točka benda bila je i ostala Debbie Harry, ali ona je unatoč stiliziranoj vizualnoj privlačnosti i pjevačkim sposobnostima samo jedan od elemenata njihova uspjeha. Na početku karijere dijelili su promotivne bedževe s natpisom "*Blondie je grupa!*" ne bi li publiku upozorili da je ono što čuje i vidi rezultat *skupnog rada*, a ne samo jedne (ženske, dakako) atraktivne osobe, izabrane od strane nekog diskografskog mogula.

Kad je stupila na njujoršku rock scenu, Deborah "Debbie" Harry (pravim imenom Angela Trimble) nije bila bez životnog i pjevačkog iskustva. Rodena 1945. u Miamiju na Floridi, kao dijete se preselila u New Jersey – a potom se u dobi od 20 godina uputila ravno u New York. "U New

Radi se o raskošnom retrospektivnom pothvatu (u CD-formi i u vinilnom obliku) s uključenih šest studijskih albuma s kojima su postigli i održali svjetsku slavu, od istoimenog prvijenca *Blondie* iz 1976. do *The Hunter* (1982)

PRIKAZ / BLONDIE: AGAINST THE ODDS 1974-1982

York sam otišla da bi postala umjetnicom", zabilježila je u autobiografiji *Face It*, dodajući da je u tom smislu pokušala sve. "Istražila sam sve što New York ima za ponuditi, iskušavala sam zabranjene stvari u umjetničkom undergroundu, ali i sve što sam pronašla na površini".

Koncem 1960-ih sudjelovala je u radu grupe The Wind In The Willows, koja je stanovitu prepoznatljivost doživjela tek naknadno, nakon uspjeha grupe Blondie. Njihova estetika bila je, međutim, posve suprotna stvaralačkom mentalitetu i kreativnim namjerama skupine Blondie: u duhu vremena, The Wind In The Willows izvodili su sintezu psihodeličnog folka, rocka i popa, usporedivu s opusom kvarteta Mamas and Papas.

Gledajući u retrospektivi, razdoblje s grupom The Wind In The Willows (čiji je naziv posuđen od istoimene knjige Kennetha Grahamea) bila je prolazna, manje važna epizoda u profesionalnom glazbenom životu Debbie Harry - svojevrsni dug pomodnoj hipjevske estetici, ili način da se koncem 60-ih dospije do šire publike. U međuvremenu, upuštala se u različite poslove: bila je konobarica u mitiskom njujorškom klubu Max's Kansas City i (uz ostalo) Playboyeva zečica prije negoli je upoznala gitarista Chrisa Steina, studenta vizualnih umjetnosti, koji se 1973. priključio sastavu Stilettos; u njihovoј je postavi Debbie u to vrijeme nastupala kao jedna od pjevačica. Koncipirani kao posveta ženskom vokalnom popu 60-ih, Stilettos, međutim, nisu imale budućnost, pa su Harry i Stein (sada već romantično i kreativno povezani par) pokrenuli nešto što će više odgovarati duhu turbulentnih sedamdesetih. Nakon što su napustili Stilettos najprije su osnovali sastav Angel and the Snake, da bi – nakon nekoliko varijacija u postavi – profunkcionirali kao "Blondie" (naziv benda dolazi od muških dobacivanja "Hey, blondie" koja su na ulici stizale na adresu privlačne plavokose pop zvijezde u usponu).

Osim Steina i Harry, postavu na debiju činili su hiperaktivni bubenjар Clem Burke, basist Gary Valentine i klavijaturist Jimmy Destri koji će na svim ključnim ostvarenjima benda dokazati i (su)autorske kvalitete.

Grupa je ubrzo postala dio veće skupine tadašnjih novovalnih izvođača okupljenih oko klubova Max's Kansas City i CBGB, a kad su na isteku 1976. objavili prvi album, bilo je jasno – doduše, još uvijek u

Super deluxe set od 10 LP-ja nudi svih šest studijskih albuma – *Blondie*, *Plastic Letters*, *Parallel Lines*, *Eat To The Beat*, *Autoamerican* i *The Hunter* – i uključuje četiri dodatna LP-a s B-stranama i demo snimkama. Ti rariteti nose nazine 'Plaza Sound', 'Parallel Beats', 'Coca Cola', 'Home Tapes'. Ovaj komplet vinila dolazi s bonusom od 10 inča izdanja pod nazivom 'Out In The Streets' i singlom od sedam inča koji sadrži obradu pjesme 'Moonlight Drive' grupe The Doors i demo snimku 'Mr. Sightseer'. Ukupno sadrži 124 studijske pjesme.

naznakama – da je riječ o bendu koji je iz stare vode uspio "izmisliti" novi val. U nevini pop šezdesetih ubacili su dvostruko intenzivniju količinu energije i zamjetnu dozu cinizma što su ga pokupili na njujorškim ulicama, a priči su dodali novu dimenziju: pjevačicu koja je otvorenu seksualnost prezentirala samosvesno i inteligentnije od većine ostalih – "In The Flesh" jedna je od najboljih novovalnih balada u *osuvremenjenom sixties stilu*.

Nakon što su potpisali ugovor s etiketom Chrysalis, početkom '78 objavili su album *Plastic Letters* koji je – to je odmah bilo očito – označio bitan korak naprijed. Album je sadržavao pjesmu "I'm On E", te dragulj "Denis". Potonji je obrada stare pjesme doo-wop formacije Randy & the Rainbows, no *remake* je bio očit: Blondie su se na internacionalno tržište probili kao melodiozniji i manje agresivni predstavnici njujorškog punk podzemlja.

Utjecaji Debbie Harry i Chrisa Steina obuhvaćali su čitav spektar heterogenih pojava iz popkulturne povijesti, od takozvane "britanske invazije", glam rocka Davida Bowieja do protopunka njihovih sugrađana, New York Dollsa i The Velvet Underground. Tome valja pribrojiti rani disco, funk, reggae, elektroničke pokusne grupe Kraftwerk, crnu urbanu supkulturnu i ženske pop sastave koji su sredinom 60-ih djelovali pod izravnim producijskim patronatom Phila Spectora, poput The Ronettes i The Crystals.

Treći album *Parallel Lines* njihovo je najutjecajnije i najkonzistentnije ostvarenje, zaokruženo djelo nakrcano prvakom glazbom koja je, na površini, imala formu popa, ali je pulsirala razbarušenom rock and roll energijom. "Hanging On The Telephone", jedan od najpoznatijih singlova s *Parallel Lines*, nije izašao iz autorskog pera Debbie Harry, skladba Jacka Leeja, glazbenika iz kalifornijskog power-pop sastava The Nerves, tek se u izvedbi grupe Blondie pretvorila u svjetski hit. Za razliku od njihovih takmaka iz CBGB-a, poput Patti Smith, Talking Headsa i Television, autori iz grupe Blondie bili su više fascinirani energijom pop glazbe nego umjetničkim pokusima, pa su pri skladanju prvenstveno vodili računa o konciznosti i radiofoničnosti.

Objavljen u rujnu 1978., *Parallel Lines* njihov je kreativni *tour de force*, album je koji najbolje reflektira njihove ambicije iz prvog dijela karijere. U stilskom smislu, u tih su se četrde-

Verzija od 8 CD-a *Against The Odds* učinkovito nudi isti audio sadržaj – 124 studijske pjesme – kao i veliki paket vinila, ali s raritetima na dva dodatna CD-a (pod nazivom "Home Tapes" i "Out In The Streets")

PRIKAZ / BLONDIE: AGAINST THE ODDS 1974-1982

setak minuta okušali u gotovo svemu, od disca i art rocka do new-wavea i stilizama šezdesetih - ali adaptiranih ukusu nesentimentalne novovalne publike. Pjesma "One Way Or Another" samo je jedan od argumentata kojim su Blondie pridobili opće simpatije širokog slušateljstva - čak i onog koja nije detaljno slijedila dinamiku zbivanja na novovalnoj punk-rock sceni.

No njihov tadašnji uspjeh rezultat je i pametnog strateškog poteza. Za ulogu producenta odabran je Britanac austral-

skih korijena Mike Chapman, zaslužan za probaj glam rock atrakcija poput Sweet, Mud i Suzy Quatro. Chapman je unio dodatnu dozu discipline u njihov rad, skrojio pjesme po mjeri modernih radijskih rock postaja, a u njegovom angažmanu leži i dio razloga zbog kojih su Blondie ostvarili veliku popularnost, najprije u Engleskoj, a tek potom u Sjedinjenim Državama. O tome najslikovitije svjedoči i sudsina pjesme "Picture This" koja je odabrana kao vodeći singl albuma, ali

samo za britansko tržište, gdje je u jesen 1978. postigla veliku popularnost. I drugdje je postigla sličan uspjeh, dok istovremeno, u Americi nije ni objavljena na formatu singl ploče.

Osim što je u općenitom smislu njihove umjetničke i komercijalne ambicije uspio pretočiti u koherentnu cjelinu, producentu Mikeu Chapmanu pripadaju sve zasluge za ogroman uspjeh pjesme koja će se ubrzo pretvoriti u njihov zaštitni znak. Naime, "kada je, u početnoj fazi rada na albumu, preslušavao demo-snimke, za uho mu je zapela skladba radnog naslova "The Disco Song", prisjeća se jedan od svjedoka događaja. Bila je to stara pjesma, napisana još sredinom sedamdesetih (još raniji naziv glasio je "Once I Had a Love"), koja se iz nekog razloga nije mogla uklopiti niti na jedan od prethodna dva albuma. U svojem prvom obliku bila je odsvirana u reggae ključu, no Chapman je, uočivši njezin potencijal, uvjeroj članove grupe da je prearanžiraju i 'prevedu' na jezik pitkog pop-funka. Dobiveni rezultat dobio je i novo ime: "Heart Of Glass"...

S LP-a *Parallel Lines* gotovo svaka pjesma ima potencijal hit-singla. Iako su u i kasnijem tijeku karijere znali zablistati, ili polučiti solidne rezultate, Blondie nikada nisu ponovili uspjeh izdanja *Parallel Lines*, koje je podjednako impresivan dojam ostavilo na kritiku i slušateljstvo. Ugledni svjetski kritičari, urednici i recenzenti u pravilu ga uvrštavaju na svaki popis najboljih albuma u povijesti rocka. Trajnu vrijednost opusa Chrisa Steina, Deborah Harry i ostatka grupe prepoznali su mnogi njihovi suvremenici ali i glazbenici sa scene u novom stoljeću. Blondie su uspjeli pomiriti nekoliko svjetova: 'crnački' i 'bijeli' glazbeni svijet u pjesmi "Heart Of Glass", potom pop-melodioznost šezdesetih i energiju punka sedamdesetih, a u karizmatičnoj osobnosti Debbie Harry ostvarili su kombinaciju svojevrsne 'naivnosti' i seksualne provokativnosti. *Parallel Lines* svoje je autore učinio superzvjezdama, a ujedno otvorio vrata svim nadolazećim ženskim izvodačima sličnog profila.

Od prvih taktova euforičnog hita "Dreaming" (koji neodoljivo podsjeća na nešto energičniju ABBA-u, što je dakako kompliment), multiplatinasti album Eat To The Beat iz 1979. zvučao je kao produkcijski napumpani, post-novovalni radiofonični pop-projekt. Plesna poskočica poput "Atomic", te naknadno objavljena singlica "Call Me" (potonju je napisao talijanski čarobnjak Giorgio Moroder za film Američki žigolo, a u kutiji *Against The Odds 1974-1982* priložena je kao bonus na petom CD-u) vrtjeli su se u svakom dis-

Treći album *Parallel Lines* smatra se njihovim najutjecajnijim i najkonzistentnijim ostvarenjem

Debbie Harry u periodu izlaska trećeg albuma *Parallel Lines* (1978.)

ko-klubu koji je držao do sebe. U osamdesete su Blondie zakoračili kao bend s krova svijeta, albumom *Autoamerican*, koji je iznjedrio zgodnu retro-jazz ekskurziju naslovljenu "Here's Looking at You", te još dva standarda. Prvi je vječno ležerna ljetna himna i još jedna obrada, "Tide Is High", jedina pjesma za koju se Chris Stein otprve kladio da će postati hit – i pogodio je dakako. Drugi, "Rapture", smjela je fuzija disco-funka i elemenata tada nadiruće njutorške hip-hop škole – nitko 1980. nije očekivao repersku dionicu s potpisom plavokose ikone novog vala.

U tom trenutku Blondie su bili na samome vrhu, a odatle je put vodio samo u jednom pravcu: prema dolje. Album *The Hunter* iz 1982. bio je promašaj u estetskom i podbačajući u komercijalnom smislu, pa se grupa nakon njegova izlaska jednostavno osula (reaktivirali su se na isteku devedesetih povratničkim albumom *No Exit*, ali to je dio neke druge priče). U međuvremenu, ostavština je učinila svoje – od Madonne do Shirley Manson, njezin i njihov utjecaj mogao se prepoznati duž čitavog spektra popularne glazbe i kulture. Stapanjući punk i pop, holivudski glamur i uličnu filozofiju New Yorka, Harry je otvorila vrata ideji o snažnoj, seksepilnoj pjevačici na čelu benda, što je, dakako, pozitivno poremetio okoštala pravila o rock and rollu kao muškoj igri. Priču o tome kako su Blondie premostili jaz između art-podzemlja i radiofoničnog popa za masovnu uporabu, box set *Against The Odds* nadopunjuje mnoštvo rijetkih, neobjavljenih demo snimaka, drukčijih mikseva i alternativnih verzija poznatih pjesama. Istina, veći dio tog materijala prvenstveno ima dokumentarističku, a ne umjetničku važnost, no posložene na "hrpu", te snimke lakše dočaravaju povijest sastava, njegovu evoluciju i nestalni, istraživački, eklektični karakter; dovoljno o tome govori i njihova "novovalna" reinterpretacija (ili, re-konstrukcija) ranog klasika Doorsa "Moonlight Drive".

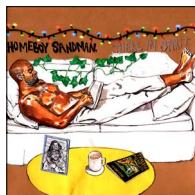
Za članove benda projekt *Against The Odds* nesumnjivo jest, kako sami pojašnjavaju, "putovanje kroz vrijeme" i evociranje geneze grupe koja je uzdrmala konvencije ondašnje pop-hijerarhije – uz poseban podsjetnik na to kako su izvorne ideje dobivale oblik konkretnih pjesama. Za njihove izvorne fanove bit će to također svojevrsni prozor u vlastitu mladost, ili bolju prošlost. No, možda najbitnije: to je prigoda da i mlađi slušatelji, makar, posredno, posvjedoče kako se u vremenima razmjerno skromnih tehnoloških mogućnosti stvarala vitalna, poticajna i trajno moderna glazba. ■

ROCK / RECENZIJE

Homeboy Sandman

There in Spirit
(Mello Music Group, 2022.)

★★★★★

Moglo bi se reći da je Homeboy Sandman, vjerojatno najinteligentniji i najpismeni hip-hop autor u novijoj povijesti njujorškog Queensa, u ožujku proslavio svoj

15. profesionalni rođendan. Naime, upravo je toliko godina prošlo od kada je na svjetlo dana izbacio debitantski EP "Nourishment", a u međuvremenu je njegov potpis postao sinonim za kvalitetu, konzistentnost i pamet u suvremenom hip-hop polju. Drugim riječima, nikada nije previše razbjiao glavu oko trendova, ili barem to nije radio naivno i pravoloptaški. Razvoj žanrovske tendencije pratilo je rezervirano i s odgodom, posudujući iz njih, s visokom razinom selektivnosti, one komade koji su mu se iz perspektive vlastite hip-hop radionice činili najkorisnijim i najsvišljim. Njegovo posljednje ostvarenje, mini-album "There in Spirit" (sedam pjesama, 22 minute), još je jedan sjajan primjer takve autorske filozofije. U suradnji s beatmakerom Illingworthom, Homeboy Sandman veteranski nepretenciozno i jasno komentira vlastito psihičko stanje, jedan ljubavni brodom, proturječja društvenih mreža i proturječja suvremene glazbene industrije utjelovljene u Spotifyju. Illingwothove podloge imaju retro, analogni štih, unatoč mjestimičnom korištenju i nešto suvremenijih elektroničkih figura. Odlično izdanje autora koji već neko vrijeme nikome ne mora ništa dokazivati i koji upravato tako i zvuči.

MATKO BRUSAČ

Homeboy Sandman

Taj Mahal & Ry Cooder

Get On Board
(Nonesuch/Dancing Bear, 2022)

★★★★★

Taj Mahal i Ry Cooder uvek su bili miljenici svjetske kritike - dilemom i zato što njihovi stilovi - koji dijele zajednička ishodišta - signaliziraju otklon od srednje struje. To se očituje u njihovim samostalnim i suradničkim radovima, pa i u novom zajedničkom tribute-projektu *Get On Board*, zasnovanom na istoimenom 10-inčnom albumu Sonnyja Terryja i Brownieja McGheeja, objavljenom 1952. u sklopu etikete Folkways.

Nije riječ o prvoj suradnji Coodera i Mahala. Sredinom šezdesetih sudjelovali su u bendu The Rising Sons, u postavi kratkotrajna vijeka; raspali su se nakon dvije godine rada, ostavivši dovoljno materijala koji je svjetlo dana ugledao 1993. pod naslovom *The Rising Sons Featuring Taj Mahal And Ry Cooder*.

Ustvari, Mahal i Cooder vlastitu su estetiku oblikovali proučavajući glazbu svojih blues i folk heroja. Činili su to poput etnomuzikologa - Cooder na neposredan način, iz prve ruke, preslušavajući ploče tradicionalnih roots stilova. Učio je s tih ploča. Robert Johnson, Leadbelly, Elmore James, Sleepy John Estes, te (uz ostale) tandem Sonny Terry i Brownie McGhee pripadaju skupini njegovih ključnih učitelja.

Svirač usne harmonike i pjevač Sonny Terry, te pjevač i gitarist Brownie McGhee najbolje su zajedničke radove dali u razdoblju od početka 60-ih do početka 80-ih, najviše na području *Piedmont bluesa*. Radi se o stilu s istočne američke obale koji se oslanja na

ragtime, ali na način da se njegova tehnika primjeni u gitarističkom blues-kontekstu. To se postiže finger-style tehnikom koja omogućuje sinkopirajući način stvaranja ritmičkih i melodijskih obrazaca.

Kako su se u toj priči snašli Cooder i Taj Mahal? *Get On Board* zvuči ležerno, govo poput tuluma dvojice eksperata. Dvojica veterana nisu imali namjera doslovno rekreirati predloške iz repertoara Sonnyja Terryja i Brownieja McGheeja: učinili su to u vlastitom, slobodnom stilu, pri čemu opušteni učinak izvedbi proizlazi i iz kućnih uvjeta u kojima je nastao. Album je većim dijelom nastao u dnevnoj sobi Cooderova sina Joachima Coodera, takoder glazbenika koji je ocu i njegovom suradniku pomogao na basu i udaralkama. Mahal i Cooder zagrabili su duboko u izvore: "Drinkin' Wine Spo-Dee-O-Dee", "Hooray Hooray" ili pak "Midnight Special" (stotinu godina stara tradicionalna folk pjesma, znana i iz kataloga grupe Creedence Clearwater Revival) reinterpretirane su s dužnim poštovanjem, ali prilagođene senzibilitetu dvojice starih prijatelja.

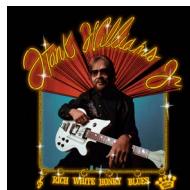
S jedne strane *Get On Board* dug je Cooderovo i Mahalovo mlađlosti, a s druge se, kako primjećuju neki kritičari, radi o lekciji iz povijesti bluesa, održanoj u dobrom raspoloženju. Album nije savršen - djelomično zvuči pretjerano razbarušeno i sirovo, čak i nemarno - no u eri glazbene plastike lijepo je katkada čuti i nešto organsko, s ljubavlju istkani ručni rad glazbene i kulturnoške vrste koja je polako ali sigurno prisiljena nestati.

DENIS LŠKOVAR

Hank Williams Jr.

Rich White Honky Blues
(Easy Eye Sound, 2022.)

★★★★★

Naslov posljednjeg, pedeset i drugog po redu studijskog albuma Hanka Williamsa Jr.-a teško da je mogao biti prikladniji. Jer, sin jednog od bogova country glazbe je u bijel i bogat, a na "Rich White Honky Blues" po prvi se puta u svojoj bogatoj karijeri bavi istraživanjem sadržaja na onom raskriju američke glazbene povijesti na kojem se Delta Blues davno susreo s countryjem. Takoder, Williams Jr. je i star, u svibnju je napunio 73. godine, što vjerojatno većim dijelom objašnjava anakronost motivike i povremenu imbecilnost stihova u onim komadima za čiji je nastanak sam zaslužan. Na ostatku, odnosno na većem dijelu albuma, uglavnom tumači naslove klasičnih blues autora poput Lightin' Hopkinsa ili R.L. Burnsidea. Albumu

se, međutim, šansu isplati dati zbog generalne atmosfere - ukratko, način proizvodnje ove na trenutke bizarre kolekcije reinterpretacija bio je vjeran originalnom materijalu. Sve skupa napravljeno je u samo tri dana i napravljeno je prema studijskom receptu koji kombinira relativnu primitivnost i ležernost, a niti jedna pjesma nije snimljena iz više od tri pokušaja. Album je, uz izvrstan prateći bend, snimljen u studiju Dana Auerbacha Easy Eye Sound u Nashvilleu. Istoimena etiketa na koncu je i objavila album, vjerna svojoj misiji koja se sastoji od toga da se ocvalim junacima amerike korijenske glazbe omogući kakva-takva zabava i u starim danima.

MATKO BRUSAČ

Wilco

Cruel Country
(dBpm Records, 2022)

★★★★★

Sve što je od tehničkih podataka potrebno znati o novom albumu Jeffa Tweedija i suradnika svodi se na dvije činjenice. Najprije, uz neka minimalna nadosnimavanja, *Cruel Country* snimljen je većinom uživo u njihovu čikaškom studiju, jer je, kako kažu, bilo od iznimne važnosti da "sviraju istovremeno", prožimajući svoje doprinose u realnom vremenu.

I drugo, naravno da nije riječ o konvencionalnom country albumu, premda Tweedy pripada onima koji su još u "pretpovijesnoj" etapi (on konkretno u sklopu postave Uncle Tupelo) redefinirali okvire moderne country glazbe. Na koji način? Tako što je njezine elemente ugradio u nove, ponekad i eksperimentalne indie/rock koordinate.

Rezultat je širi od americane ili alt-countrya: od Dylan-a, The Banda i folka, do Jerryja Garcie, Television, Stonesa, Beatlesa, Replacementsa i kraut-rocka, Tweedy se s grupom Wilco kretao posvuda, iz svih kombinacija izlazeći kao kreativni pobednik. I najbitnije, kao samosvojna figura koja je ipak u konačnici dio kompaktne glazbeničke ekipe. U tom smislu, njihov dvanaesti, dvostruki studijski album *Cruel Country* doista jest povratak donekle pročišćenim roots-ishodištima - pjesme su ležerno odsvirane, sjetne su u tonu i ugodaju, a usto imaju jak akustični okus. Ipak, u njihov brend "countryja" utkan je poseban, prepoznatljiv izvodački i prije svega autorski DNK. Glazbeno, naslovna tema školski je primjer opuštenog melankoličnog, rezignirano intoniranog country-rocka, s često citiranim stihovima i melodijom koja je toliko jednostavna da nalikuje na dječju pjesmu:

Weyes Blood

And in the Darkness, Hearts Aglow
(Sub Pop, 2022)

★★★★★

Objavljen 2019. album *Titanic Rising* svrstao je Weyes Blood (pravim imenom Natalie Mering) u skupinu najimpresivnijih kantautorskih imena na suvremenoj glazbenoj sceni. Bilo je to njezino četvrti solo ostvarenje koje se ujedno pokazalo kao početna točka albumske trilogije, slično koncipiranih i tematski definiranih djela.

U drugom poglavljju trilogije, *And in the Darkness, Hearts Aglow* Weyes Blood iz kuta zabrinutog promatrača nastavlja analizirati globalnu sliku svijeta. Naravno, s obzirom na njezino podrijetlo i mjesto djelovanja (trenutno: Kalifornija), ta je nelagoda prije svega rezultat promatranja američkih prilika, ali one nisu radikalno drukčije od onih u većem dijelu Zapadnoga svijeta. Abum je koncipiran i realiziran tipično ambiciozno, premda je Mering lišena suvišnih iluzija: "Moje pjesme možda nisu rješenje problema," pojašnjava, "ali one ukazuju na značenja naših razočaranja." Riječ je o tome kako da se oslobođimo algoritama i sudbine ponavljajućih obrazaca. Kako da obi-

lje informacija kojem smo izloženi pretocimo u konkretnu akciju? Kako se globalni kaos reflektira na individualne osjećaje svakoga od nas?

Tjeskoba je pretocena u kompleksnu i hipersenzibilnu glazbu koja - mada stvorena u teškim i komplikiranim vremenima, zvuči izvanvremenski. Album *And in the Darkness, Hearts Aglow* producentski potpisuje Jonathan Rado, multiinstrumentalist iz indie-rock dua Foxygen, koji je eklektične autoričine utjecaje - od soft rocka 70-ih do indie-folka novog milenija, od Joni Mitchell i sakralne glazbe do Velike američke pjesmarice i natrag - kanalizirao u koherentnu, raskošno aranžiranu celinu.

Svojom himničnom ljepotom i melodijskom perfekcijom najbolji trenuci, poput "Grapevine", "It's Not Just Me, It's Everybody", "The Worst Is Done" i (vrhunac albuma) "A Given Thing" - svakako daju dovoljno argumenata za takve prosudbe. Premda je teško prognozirati kakav će biti završni rad najavljenje trilogije, nije teško zaključiti da je *And in the Darkness, Hearts Aglow* na svim razinama izvrstan, eksperimentalno odsviran i još bolje otpjevan. Topao i mek, artikuliran i sugestivan, njezin je glas uistinu izvan svake kategorije. Ukratko, *Darkness* je kruna dosadašnje ionako impresivne karijere. I dakako, najimpresivnije kantautorsko ostvarene 2022. godine.

DENIS LESKOVAR

ROCK / RECENZIJE

"I love my country like a little boy / Red, white and blue / I love my country, stupid and cruel."

No to je varljiva jednostavnost iza koje proviruju ozbiljne i duboko promišljene teme, prezentirane u narativnom ključu, Tweedyjevim lakonskim, pomalo umornim vokalnim stilom. Najbitnije, bez obzira na to progovaraju li o globalnom (politicu) ili intimnom (recimo, smrtnost u živahnjoj i skoro himničnoj "A Lifetime to Find"), Wilco zvuče jednakog sugestivno i uvjerljivo, i nerijetko s prikrivenim smislim za humor.

'Country' iz naslova albuma nosi dvostruko značenje - to je glazbeni žanr s jedne, a domovina s druge, bez obzira koliko ona disfunkcionalna bila. U tom balansu nastao je album s nizom savršenih melodija (tipični primjeri su neodoljive "Hints" i "Across The World") koje funkcionišu zasebno, ali i kao dio šire i zaokružene cjeline. Sve je suzdržano i bez istaknutijih izleta u nepoznato, pa se nekome može učiniti da preslušava samostalni Tweedyjev album. No, bend je i ranije znao zvučati diskretno i "povučeno" (u pjesama kao što je "Far Far Away" s davnom remekdjela *Being There*), pa se nitko zbog toga nije zabrinjavao. Ne treba ni sad: premda su dani njihovih velebnih umjetničkih iskaza iza njih, *Cruel Country* je (unatoč neizbjegnoj činjenici da bi mogao biti kraći za pokoju slabiju skladbu) dobrodošao povratak na poznato područje, ali i povratak u formu.

DENIS LŠKOVAR

Wilco

Reigning Sound

A Little More Time with Reigning Sound (2021., Merge Records)

★★★★★

Greg Cartwright u lipnju je raspustio Reigning Sound, bend kojim je upravljao 20 godina i s kojim je tijekom istog razdoblja objavio osam albuma prepunih glazbenog blaga, grumenja u kojima se garažni rock s lakoćom stapa sa zvukom karakterističnim za slavne dane Memphis soul-a. Održavanje na životu benda koji se komercijalnom stranom glazbenog rada oduvijek samo usputno opterećivalo, pandemija je učinila sviše komplikiranim - Cartwright je bio prisiljen otkažati ovogodišnju europsku turneju i na koncu je jednostavno odlučio staviti ključ u bravu svog najdugovoječnjeg projekta. Na turneji je pak trebao promovirati album "A Little More Time with Reigning Sound", objavljen prošle godine za Reigning Sound, koji će tako spletom nesretnih okolnosti postati sasvim prikladan epitaf bendu koji je formom kratke i nepretenciozne ljubavne pop pjesme ovlađao kao malo koji drugi. Cartwright je za snimanje albuma okupio originalnu postavu benda i izbacio 12 pjesama koje su savršen rezime dva desetljeća dugog i posvećenog rada. Od zategnutijih, bržih komada poput "I Don't Need That Kind of Lovin'" (obrada Adama Faitha) do opuštenijih i sporijih soul i country minijatura kao što su "I'll Be Your Man" ili "Moving & Shaking", album "A Little More Time with Reigning Sound" istovremeno je izvor i slušateljskog veselja i tuge, podsjetnik da se izgubilo nešto za što zamjenu neće biti tako jednostavno pronaći.

MATKO BRUSAC

Jack White

Fear of the Dawn (Third Man Records, 2022)

★★★★★

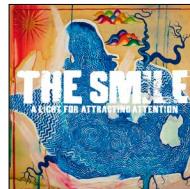

Jack White nikada nije odiošao relaksiranom mirnom. Upravo suprotno, još od prvih taktova debija White Stripesa, na isteku prošlog stoljeća, bilo je jasno da će svijet underground rocka, a dijelom i *mainstreama* dobiti figuru sposobnu vlastite neuroze pretočiti u prepoznatljiv iskaz. U idućim etapama karijere koja je godinama dobivala sve više različitih ograni-

The Smile

A Light for Attracting Attention (XL Recordings, 2022)

★★★★★

Ostavšti na engleskog pjesnika Williama Blakea ostavila je dubok trag na kantau-torsku rock i pop glazbu dvadesetog stoljeća - The Doors, Patti Smith, Robert Plant, Bob Dylan, Donovan, John Lennon, grupa Midlake, Beth Orton, Nick Drake, te oba Morrison - Jim i Van - samo su neka imena koja su Blakea isticala kao pješničkog uzora. To se itekako prepoznaće u njihovoj glazbi.

Na Williama Blakea poziva se i Thom Yorke koji je desetljećima istoznačnica za tjeskobni, distopiski prog-rock, izведен iz moderne indie perspektive. Yorke je Radiohead još jednom stazio na čekanje i s kolegom iz benda, gitaristom i klavijaturistom Jonnyjem Greenwoodom osnovao The Smile. I tu se vraćamo na Williama Blakea, čiji je opus poslužio kao nadahnuće za naziv novog sastava: *Osmijeh je ljubavi, I osmijeh je prijevare, I osmijeh je osmijeha/U kojem se ova dva osmijeha sreću..*

Cini se da je osmijeh u nazivu Yorkovog novog benda mnogo više signal nečeg gorkog, varljivog, prijetvor-

naka (u obliku usputnih supergrupa The Raconteurs i Dead Weather, te u pokretanju diskografske etikete Third Man Records) Whiteova pankerska agresivnost miješala se s estetikom klasičnog rocka, folka i neke vrste metalne buke na rubu eksperimenta. Njegov novi album *Fear Of The Dawn* (prije od najmanje dva najavljeni ovogodišnja Whiteova ostvarenja) više nije na rubu eksperimenta, nego u njegovu epicentru. To dakako ne mora biti loša stvar *per se*, no eksperimenti u rock and rollu često (pro) padaju pod teretom upitne izvedbe, manjka kontrole kvalitete ili pak nabujalnog autorovog ega. *Fear Of The Dawn* slikovit je i gotovo školski primjer hipertrofirane kaotične zbrke koja funkcioniša samo u fragmentima. Svi koji očekuju bilo kakvu vrstu standardnih rock pjesama mogu odmah produžiti dalje, ili pričekati idući Whiteov album *Entering Heaven Alive* koji je najavljen za srpanj i koji će, ako je suditi prema vrlo

nog, nego iskrenog i vedrog. Sve je to u skladu s temama skladbi s njihova debija A Light for Attracting Attention. Po običaju, pjesme su pesimistične i većinom se referiraju na hladnu, otudujuću stranu modernog života.

Od uvodne, apstraktne The Same” do zaključne "Skrting On The Surface", The Smile po mnogim ključnim elemenima - ugodaju i strukturi - toliko podsjeća na Radiohead, da je logično zapitati se zašto Yorke nije zadržao naziv matičnog sastava. Pitanje se čini još opravdanim uzme li se u obzir podatak da je producentski zadatok obavio stari i vjerni

suradnik Radioheada Nigel Godrich.

No, iz nekog razloga ostali članovi Radioheada izostavljeni su iz projekta. Češko nema ni Jonnyjeva brata Colina Greenwooda, a odsutni su i Ed O'Brien i Philip Selway. Umjesto toga, kreativnu jezgru Radioheada (Yorke-Greenwood) proširio je Tom Skinner, bubnjar britanskog jazz sastava Sons of Kemet.

The Smile nije prvi Yorkeov projekt izvan okvira Radioheada - prisjetimo se supergrupe Atoms For Peace, koja je 2013. objavila jedan studijski album, i koja je Yorku poslužila kao još jedan način da se privremeno oslobodi obave-

za unutar matičnog sastava. No, za razliku od LP-a Amok, album A Light for Attracting Attention ostavlja dojam zao-kruženijeg koncepta. Kontrast agresivnog i suptilnog, glasnog i tihog, suprotstavljanje teže prohodnih eksperimenta delikatnim melodijama, to je stari Yorkeov recept. Tako će, na primjer, nakon pankerski agresivne "You Will Never Work in Television Again" - s izravnim referencama na eksploratorski odnos medijskih mogula i političara prema mladim ženama - odmah uslijediti "Pana-Vision", raskošno aranžirana balada bogate tekture, pjesma čija je ugodajnost potcrta na gudačima vjerojatno rezultat afiniteta Jonnyja Greenwooda prema skladanju filmske glazbe.

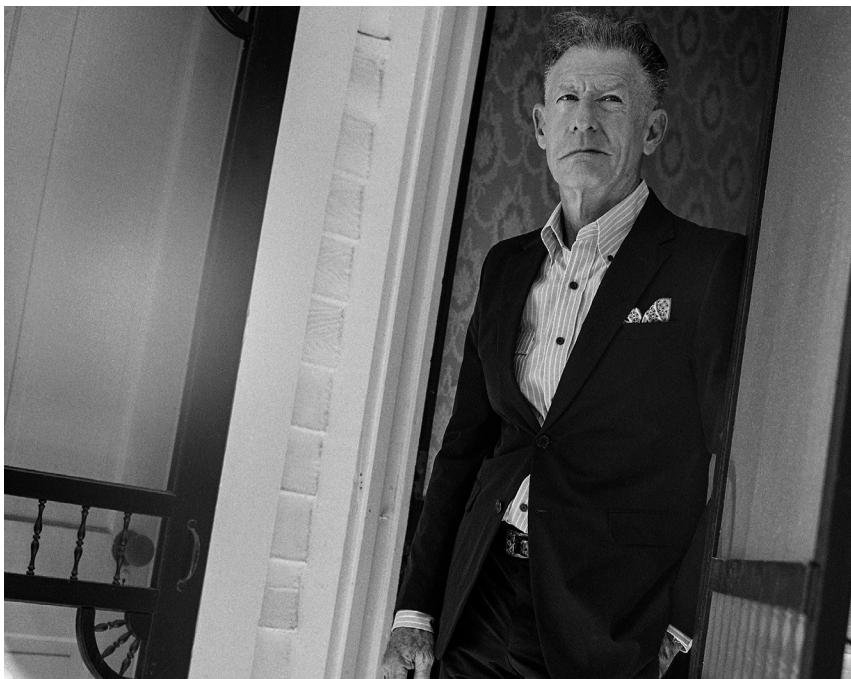
Tema "The Smoke" jednako je atmosferična, ali uronjena u jazz, ne samo zahvaljujući dodatnim puhačim dionicama. Uznemirujuća "Thin Thing", koja zvuči poput napetog trilera, sazdana je od isjecakane, hipnotički ritmički propulzivne gitarske fraze. I opet, nakon nje slijedi najprije spora i ambijentalna "Open the Floodgates" koja podsjeća na King Crimson, te melankolična "Free In The Knowledge", balada s istaknutom akustičnom gitarom i karakteristično visokim Yorkeovim vokalnim dionicama. Aranžmanska raskoš proizlazi i iz doprinosa London Contemporary Orchestra. Sve u svemu, A Light for Attracting Attention pripada albumima koji iziskuju dosta slušateljskog angažmana, ali itekako vraćaju uloženo.

DENIS LESKOVAR

dobrom prvom singlu "Love Is Selfish", biti mnogo artikuliraniji u zvuku i izvedbi. Zasad imamo Fear of The Dawn, u kojem se White nije želio zamarati klasičnom pop-strukturonom: jednostavno je otpustio sve kočnice, pa će čak i konciznije pjesme poput "What's The Trick?" (dakle, koje se najviše naslanjavaju na tradiciju White Stripesa) više zazučati kao rutinska vježba iz mehaničkog nizanja eksplozivnih rifova nego kao moderni, pamtljivi rock and roll. Ipak, i to je posve korektno usporediti se s naslovnom pjesmom kojoj su dodani ekstra-slojevi vrištećih postpsiodeličnih tekstura. Čini je skladateljsko umijeće pokleknuće pod imperativom bizarnih studijskih i tehničkih efekata.

U takvom, naglašeno nekonvencionalnom kontekstu, "Hi-De-Ho" čini se gotovo intrigantnom: nakon (prejerano) produljenog uvoda, pjesma počinje sempлом skladbe Caba Callowaya "Hi De Ho Man", da bi se

Lyle Lovett

12th of June
(Verve Records, 2022)

★★★★★

Takočno deset godina nije snimao albume, a zatim se vratio s onime u čemu mu je malo tko ravan: uzbudljivom mješavini stilova uz koje je odra-

stao. Teksaški kantautor Lyle Lovett bio je i ostao vjeran svojim ishodištima: pjevač koji sa svojim The Large Bandom izvodi čisti country & western, kantatarski folk-rock, električni blues, raskošno aranžirani jazz, gospel i rafinirani western swing.

Is tove najčešće na istom albumu, kao što je slučaj s novim *12th of June*. Naslov proizlazi iz najsretnijeg datuma u Lyleovu životu - tog dana 2017. postao je otac blizanaca, djevojčice i dječaka, pa je dobar dio albuma (ne samo primjerno osjećajna naslovna skladba) posvećen trajnom osjećaju obiteljske sreće.

Kažemo li da je puno desetljeće diskografiski apstinirao, to ne znači da je bio odsutan sa scene; kao što se mogla uvjeriti live-publika, uvodni jazz instrumental Horacea Silvera "Cookin' at the Continental" već je neko vrije-

me dio je njegova koncertnog repertoara. To je jedna od četiri obrade među kojima se našla i "Straighten Up And Fly Right" - skladba Nata King Colea, izvedena u podjednako poletnom swing stilu. Jazz standard "Peel Me A Grape" također je dobio odgovarajući tretman, u čemu je pomogla stalna suradnica, blues pjevačica Francine Reed.

Besprjekorno u svakom smislu, no Lovett je još intrigantniji kad se prihvati vlastitih pjesama - tek tada do izražaja dolazi njegov stari smisao za humor, prisutan od prvih radova iz kasnih osamdesetih i osobito onih najboljih, iz prve polovice devedesetih. Riječ je o neobičnoj, gotovo ekscentričnoj sintezi nježnosti, suosjećajnosti i blagog, dobroćudnog cinizma. U pjesmi "Pants Is Overrated" - obloženoj gudačima, puhačima, propulzivnom ritam sekcijom, energičnim gospel vokalima i blues gitarom - Lovett podsjeća slušatelja da su "hlače precijenjene", jer ih nije ni Isus nosio, a da o "odraslim škotskim muškarcima" i ne govorimo.

I napokon, kad se posve prepusti osjećajima dobivamo prvakalne romantične balade koje se oslanjaju na tradiciju country-folka ("The Mocking Ones") ili pak, u slučaju "Are We Dancing", na ono što nazivaju Velikom američkom pjesmaricom. Nadajmo se da do idućeg albuma nećemo čekati deset godina.

DENIS LESKOVAR

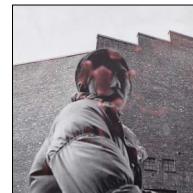
kasnije u filmično strukturiranoj drami priključio gostujući reper Q-Tip (iz skupine A Tribe Called Quest), zaokružujući jednu od najčudnijih pjesama u Whiteovu repertoaru. "Shedding My Velvet" vjerojatno je najbolja skladba ovđe, ne samo zato što je pomanjivali autor u njezine tri i pol minute uspio zadržati fokus i kontrolu, već i stoga što je slušatelj napokon suočen s kakvim takvim melodijskim rješenjima. U preostalom dijelu albuma to uz rijetke i beznačajne iznimke nije slučaj, pa se *Fear Of The Dawn* doima kao izobličeni komad digitaliziranog industrijskog funk-rocka, kao kad biste pomješali Zeppelinove i Princeove i smjesu provukli kroz brutalnu, "živčanu" elektroniku. *Uneasy listening?* I više od toga: na rubu slušljivog.

DENIS LESKOVAR

Aldous Harding

Warm Chris
(4AD, 2022.)

★★★★★

Aldous Harding (Lyttelton, Novi Zeland) jedna je od interesantnijih suvremenih autorica koja pliva u inače ne pretpojedno uzbudljivim indie-folk voda-

ma. Na četiri albuma, koliko ih je do sada objavila u svojoj karijeri, Harding je spajala mekani, ležerni folk psihodeličnih obriša s pisanjem koje je još manje opterećeno idejom stizanja do značenjski transparentnih ciljeva. Njezin izvrstan posljednji album "Warm Chris", objavljen u ožujku ove godine na britanskoj etiketi 4AD, u tom je smislu njezino najnepristupačnije ostvarenje, što je u svakom slučaju opis za koji se može reći da ima funkciju preporuke. Harding, naime, pjesme kao da piše u tempu koji je u potpunosti neovisan od dobrih žanrovske običaja - ne žuri joj se nigdje, vjerojatno zbog toga što se u startu odredište nije niti potrudila definirati. Zvuk je, ako se tako može reći, relativno širok i topao, struktura klasične pop pjesme na svakoj je traci razbijena u komadiće pa ponovno sastavljena bez previše brige za detalje, dok sjajni stihovi, na onim mjestima na kojima koliko-toliko poštuju principe jasnoće, sugeriraju emocionalnu kombinaciju usamljenoštiti, ljubavnog razočaranja i melankolije. Na "Fever", primjerice, Harding pospanim glasom zaključuje: "All my favorite places are bars." Album "Warm Chris" trebao bi se svijjeti slušateljima sa sličnim preferencijama kada je riječ o trošenju slobodnog vremena.

MATKO BRUSAČ

The Rolling Stones

El Mocambo 1977
(Interscope, 2022)

★★★★★

Povijest rocka protkana je desetima, možda i stotinama mitova, no oni stvarni i bespriječno dokumentirani događaji

ji katkad izgledaju bolje od najmaštoviti skrojenih mitskih priča. I ne samo da izgledaju, nego tako i zvuče: primjerice, od dogodovština Rolling Stonesa u Torontu 1977. mogla bi se ispisati knjiga ili snimiti film - a taj bi film nesumnjivo trebao biti zabranjen mlađima od osamnaest.

činjenice da će ondje nastupiti "najveći rock 'n' roll sastav na svijetu". Onih tristotinjak sretnih posjetitelja (odabranih na principu nagradne igre na lokalnom radiju) bilo je uvjerenog da odlaze na koncert ondašnje kanadske rock atrakcije April Wine i njihove anonimne "predgrupe" The Cockroaches. Kad se otkrilo da su Cockroaches ustvari Stonesi, koji su u to vrijeme promovirali studijski album *Black and Blue*, mogla je početi jedna od najuvjerljivijih koncertnih epi-zoda u povijesti sastava.

O tome službeno svjedoči *live* album, prvorazredni arhivski dokument s ukupno dvadeset i tri izvedbe posložene na dvostrukom CD-izdanju, odnosno četverostrukom vinilu *El Mocambo 1977*. Album sadrži sve izvedbe od 5. ožujka uz nekoliko dodatnih pjesama probranih s nešto inferiornijeg nastupa iz prethod-

sim u uvjernjivosti izvedbe te kombinaciji sviračke discipline i klasičnog Stones-nemara, dio šarma *El Mocambo* krije se u nekonvencionalnoj set listi. Uz par iznimaka, klasiči iz šezdesetih izostavljeni su u korist tada recentnog repertoara. Pjesme s poticajenjem studijskih ostvarenja *It's Only Rock 'N' Roll* i (osobito) *Black and Blue* zaživjele su novopronadrenom spontanošću i artikuliranom energijom: punokrvni roker "Crazy Mama", pseudo-funk "Hot Stuff" i balada "Fool To Cry" još su bolje od posve solidnih studijskih verzija, a isti zaključak vrijedi i za "Luxury", "Hand Of Fate" te komad pijanističkog jazz-bluesa "Melody" koji je nezamisliv bez Prestonova doprinosa. Tim rijetko izvođenim skladbama dodani su klasični poput "Honky Tonk Women", "Tumbling Dice" i "Jumpin' Jack Flash", a kolaž

Tako je 27. veljače '77. kanadska policija upala u hotelsku sobu Keitha Richardsa i teškom ga mukom probudila kako bi ga pri punoj svijesti mogla uhiti zbog posjedovanja heroina i "drugih supstanci s namjerom raspačavanja". S potencijalnom presudom od sedam godina zatvora Richards je tako ugrozio ne samo vlastitu budućnost, nego i budućnost benda.

Kao što je poznato, *troublemaker* Stonesa iduće godine uspio se iskorijeniti iz nevolje. No, što su Stonesi te kasne zime '77 uopće radili u Kanadi? Ondje su doputovali kako bi održali "skriveni koncert" u klubu El Mocambo koji prima tristotinjak ljudi, što su napokon - 4. i 5. ožujka - i učinili.

Plan je bio jednostavan: publika do zadnjeg trenutka nije bila svjesna

ne večeri. No to su puki tehničko-povijesni detalji. Bit je u činjenici da je postava Stonesa - Mick i Keith, Bill, Charlie, novoprdošli Ronnie Wood i vanjski suradnici klavijaturist Billy Preston, pijanist Ian Stewart te perkusionist Ollie Brown - zvučala poput (isprike na izlizanom klišeu) dobro nauđenog rock and roll stroja.

Ustvari, četiri pjesme iz *El Mocambo*, među kojima su blues/rhythm and blues klasični "Mannish Boy" Muddy Waters i "Around And Around" (Chuck Berry) već su dostupne na trećoj strani službenog dvostrukog LP-a *Love You Live* (1977). No tek se sada zaokružuje potpuna slika klupskega Stonesa iz razdoblja kad su odavno bili prerasli svoje klupske korijene.

je obogaćen kraćom serijom nadahnutih blues interpretacija, pri čemu je "Crackin' Up" (izvorno Bo Diddley) obnovljena upadljivim reggae-tonovima.

Ako sve to nije dovoljno, spomenimo i kristalno čist zvuk te svojevrsni kuriozitet: falsetto-balada "Worried About You" (skladana za *Black and Blue*, ali u studijskom rahu ostavljena tek za *Tattoo You* iz 1981) svoju koncertnu premijeru doživjela je upravo u Torontu. Ukratko, *El Mocambo 1977* jedan je od najuzbudljivijih i najstrastvenije odsvojanih koncertnih albuma Stonesa. Tek je za neznatnu nijansu slabiji od nedostignog, također naknadno objavljenog *Brussels Affair* (snimljenog 1973), a jednako je dobar kao *Get Yer Ya-Ya's Out!*

DENIS LESKOVAR

KOZMIČKI UDAR

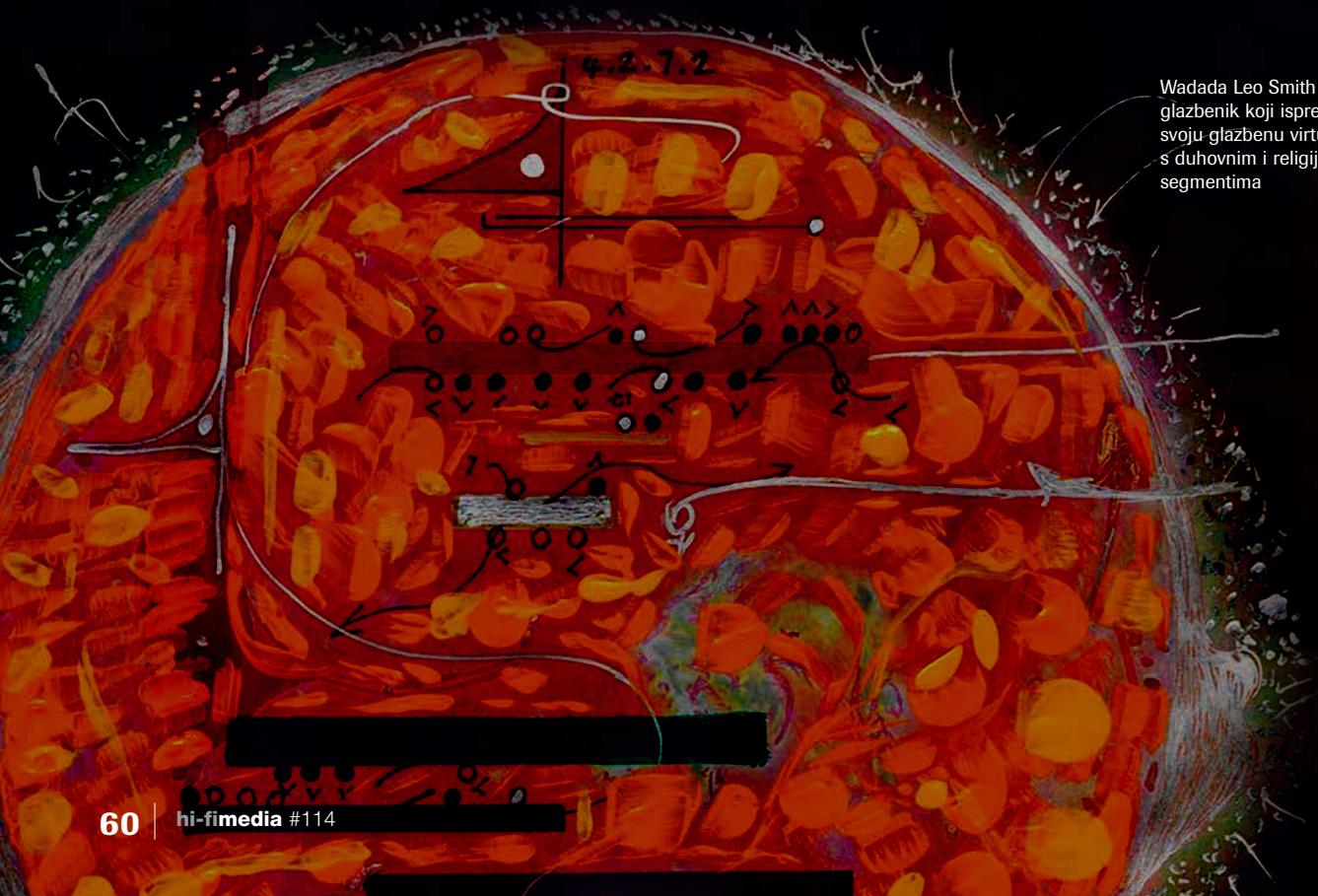
Razgovarali smo s multiinstrumentalistom, skladateljem i improvizatorom Wadada Leo Smithom, koji je 2022. godine proglašen najboljim svjetskim jazz trubačem od strane Međunarodne udruge jazz novinara

piše i snimio: **Davor Hrvoj**

W adada Leo Smith proglašen je najboljim svjetskim jazz trubačem u ovogodišnjem glasovanju Međunarodne udruge jazz novinara. Nikakvo iznenadenje jer on je jedan od najcijenjenijih kreativnih umjetnika našega doba, kako zbog svojeg sviranja tako i zbog svojih skladbi. Dokaz tome su mnogobrojna priznanja i nagrade te prva mjesta koja je osvajao u godišnjim glasovanjima uglednih glazbenih magazina i Međunarodne udruge jazz novinara. Ovaj multiinstrumentalist, skladatelj i improvizator odrastao je na jugu SAD-a gdje je upijao blues i tradicionalni jazz. Nakon što je svirao R&B pridružio se legendarnom AACM kolektivu na čijim postavkama razvija svoju glazbenu filozofiju. On, pak, svoju glazbu jasno definira kao "kreativnu glazbu". Djeluje u raznim stilo-

va, ali prvenstveno na području avangardnog jazz-a i slobodne improvizacije. U tom kontekstu svirao je s vodećim glazbenicima kao što su Anthony Braxton, Derek Bailey, Leroy Jenkins, Henry Threadgill, Anthony Davis, Malachi Favors i Oliver Lake. Osim trube i krilnice svira niz glazbala među kojima koto, kalimbu i etničke flaute. Kao skladatelj poznat je po korištenju sistema grafičke notacije zvane ankhramation koju je sam razvio. Kao vođa sastava snimio je više od pedeset albuma, a snimao je i s drugim glazbenicima i ansamblima kao što su Muhal Richard Abrams, Marion Brown, Anthony Braxton, Creative Construction Company, Andrew Cyrille, Matthew Shipp i John Zorn.

Razgovarali smo 22. studenoga 2019. u Zagrebu, uoči koncerta što ga je u duu s pijanistom Vijayom Iyerom održao u dvorani Blagoje Bersa na Muzičkoj akademiji u Zagrebu, u sklopu 11. Zagreb Jazz Festivala.

Wadada Leo Smith je glazbenik koji ispreplićе svoju glazbenu virtuoznost s duhovnim i religijskim segmentima

(Wadada Leo Smith; snimio Davor Hvoj)

RAZGOVOR / WADADA LEO SMITH

Koje je značenje imena Wadada?

To je moje duhovno ime koje dolazi iz amharskog jezika iz Etiopije. Ta riječ znači ljubav.

Kad i zašto ste uzeli to ime?

Prije četrdeset i sedam godina, u vrijeme kad sam bio rastafarianac. Od tada prakticiram muslimansku vjeru i u profesionalnom radu koristim ime Wadada Leo Smith, kao i Ishmael Shabazz kao muslimansko ime.

Prelazak na muslimansku vjeru i uzimanje muslimanskih imena, između ostalog, povezano je s djelovanjem Afroamerikanaca u borbi za ljudska prava. Kako danas gledate na te protestne aktivnosti?

Tri su načina na koje možemo objasniti djelovanje tih ljudi. To možemo sagledati, primjerice, kroz djelovanje Malcolm X-a. Jedan je segment duhovne prirode, a jedan religijske, što uključuje neke vidove duhovnosti, ali različiti su jer religija zagovara podjelu među ljudima, a duhovnost nije takva, univerzalna je i globalna. Potom socijalno, političko i ekonomsko gledište - to su tri aspekta koja određuju djelovanje Malcolm X-a, jer on je bio jedan od onih boraca za slobodu koji su djelovali na isti

način kao i dr. Martin Luther King. Obojica su su borila za oslobađanje Afrikanaca, bez obzira gdje živjeli, u Americi, Europi, Aziji ili Africi, kao i za ekonomski napredak koji treba ostvariti na principu jednakosti.

Da me netko pita tko je najvažnija osoba u povijesti čovječanstva, vjerojatno bih rekao da je to Mahatma Gandhi, a da me netko pita koja je najvažnija osoba u povijesti SAD-a, vjerojatno bih rekao Louis Armstrong ili Martin Luther King. Ima li to i za vas smisla?

Louis Armstrong i Martin Luther King bili su humanitari, obojica su se zala-gala za oslobođenje, slobodu i jednakost svih ljudi. Proučiš li što je Mahatma Gandhi radio u Južnoj Africi, vidjet ćeš da je radio samo za dobrobit obojenih, što znači Indijaca. Nije se zalagao za oslobođenje Afrikanaca. Dr. Martin Luther King se žrtvovao za ostvarenje svojih uvjerenja, a Louis Armstrong, koji je putovao cijelim svijetom, širio je glazbu slobode. Dakle, obojica su radili isto, ali na različite načine. Jedan je to radio kroz socijalno, ekonomski i političke zamisli, što je dovelo do oslobođenja, a drugi je koristio umjetnost i duhovnost glazbe. Osvrnemo li se na današnju Armstrongovu ostavštinu u Americi - postoji ogromna institucija koja pomaže raznim ljudima, uljučujući glazbenike, primjerice onima koji nemaju osiguranu zdravstvenu skrb. Njegova je zaklada, Louis Armstrong Foundation, iznimno važna.

Kako stajališta koje ste spomenuli, posebice duhovnost, utječu na vaše stvaralaštvo?

Utječu na sve moguće načine jer nitko od nas ih ne može izbjegći. Čim izade-te iz svoga doma okruženi ste sa sva četiri aspekta. O čemu god razmišljali, uvijek su prisutni isti problemi. Ljudska bića trebaju shvatiti načelo o potrebi suživotu. Trebali bismo imati suživot bez nasilja. To je najosnovnija razina ljudske interakcije koja uključuje određena ekonomska i politička pitanja, od zamisli o obrazovanju, medicinskoj skrbi, osiguranju... Tada dolazimo do duhovnosti, što isključuje pojam religije jer ljudi unose previše svoje kulture u prakticiranje religije i zato uništavaju interakciju između, recimo, kršćana, muslimana, židova itd. Duhovnost se ne zasniva na kulturi i etnicitetu nego na višim zamislama, a to je najmoćnije.

Možemo li govoriti o suživotu na mikro razini - vi i Vijay Iyer? Različito podrijetlo, različita dob, a ista glazbena i životna filozofija.

Da da da. Vijayev podrijetlo je indijsko, ali rođen je u Americi što ga čini Amerikancem. Sa mnom je šest godina svirao u Golden Quartetu, nakon čega je

razvijao vlastitu glazbu. Svirali smo nebrojene koncerte u duu. On je moj najbolji partner za duo izvedbe. Najbolje smo povezani. Obojica dijelimo uzajamno poštovanje. Među mlađim umjetnicima koji nastupaju i snimaju u današnje doba on vjerojatno ima najveće znanje o tome kako stvarati umjetnost. Njegova je glazba vjerojatno najiskrenija, što znači da kreira umjetnost s ozbiljnom namjerom da stvari nešto užvišeno.

Njegova razina svijesti o tome što se događa na socijalnom, ekonomskom i političkom polju vjerojatno je najsnažnija među mlađim naraštajem. Primjerice, mnogi mlađi glazbenici, koji dolaze sa škola, sveučilišta, nemaju istu razinu svijesti kao Vijay.

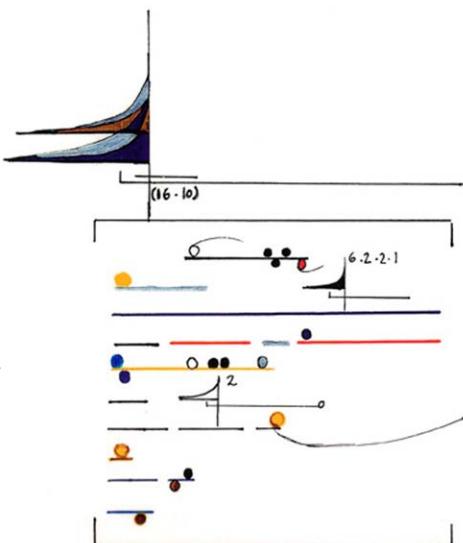
Kako ste snimili zajednički duo CD "A Cosmic Rhythm With Each Stroke"?

Naziv dolazi od zadivljenosti crtežima fantastične indijske umjetnice Nasreen Mohamedi koja je narisala radeve bazirane na linijama i točkama, kao lijepa umjetnička djela. Taj kozmički udar izrana iz svake linije. Nekoliko je djela na tom albumu koja smo posvetili osobama. Taj projekt donosi savršenu duo glazbu. Ja sam napisao skladbu "Marian Anderson", a Vijay je napisao skladbu koju je nazvao "Passage". Ostalih sedam djela čista su suradnja.

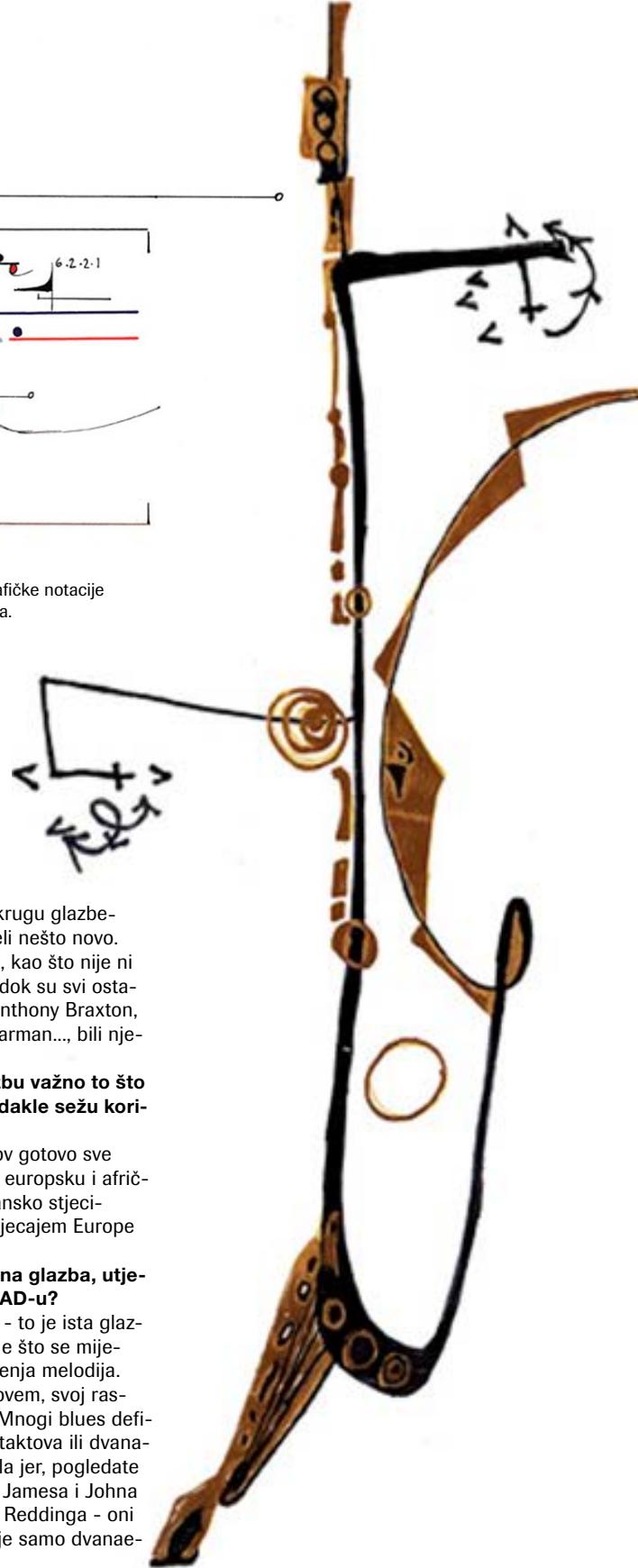
Nastala su tako da smo ušli u studio, bez da smo razgovarali o glazbi ili uvježbavali - mi ne uvježbavamo - i snimili smo izvedbe koje su nastale kao čista suradnja, što je najbolji mogući pristup. Nije tu riječ o slobodnoj improvizaciji, nije riječ o harmonijskoj ili jazz improvizaciji, nego o kreaciji, o nečemu što podrazumijeva namjeru stvaranja glazbenog objekta, što dolazi iz dubine i čistoće naših srca i stanja naših umova u tom trenutku. To radimo po modelu kreacije koji smo preuzeeli od svevišnjeg.

Jeste li se na takve zamisli navukli kroz djelovanje u AACM udruženju?

Kad sam se priključio AACM-u već sam imao to što sam imao. Ne samo da sam bio samosvojan, već sam sa sobom donio mnogo toga što je utjecalo na AACM-ovce. Kad sam im se priključio, 1967., već sam ostvario tri inačice svojeg prvog gudačkog kvarteta, dok nitko od prisutnih u to doba nije vodio gudački kvartet. Muhal mi je rekao, kao što je rekao i ostalima koji su se pridružili AACM-u, da AACM Large Ensemble može izvoditi moju glazbu. Tijekom prvog tjedna mojeg boravka ondje donio sam svoju glazbu. Kad su vidjeli što se događa i ostali iz ansambla počeli su pisati. Joseph Jarman je počeo pisaći glazbu, Roscoe Mitchell je počeo pisaći, a bili su tamo nekoliko godina prije nego sam ja došao. Došao sam tamo tek kao momak s juga, poput Lester Bowea, kao i Johna Stubblefielda. Nas trojica, koji do

Primjer Smithovog sistema grafičke notacije koju on naziva jezikom simbola.

tada nismo pripadali tom krugu glazbenika, sa sobom smo donijeli nešto novo. Nije me podučavao Muhal, kao što nije ni Bowie niti Stubblefield, dok su svi ostali koji su bili u AACM-u: Anthony Braxton, Roscoe Mitchell, Joseph Jarman..., bili njezini učenici.

Koliko je za vašu glazbu važno to što dolazite s juga SAD-a, odakle sežu koriđeni glazbe koju svirate?

Da da, blues je osnov gotovo sve američke glazbe. Spojite li europsku i afričku krv dobit ćete mediteransko stjecište koje je pod snažnim utjecajem Europe i Afrike.

Kako su blues i crkvena glazba, utjecali na razvoj glazbe u SAD-u?

Crkvena glazba i blues - to je ista glazba. Jedina razlika je u tome što se mijenjaju tekstovi i način gradnje melodija. Ali svaki ima, kako ga to zovem, svoj raspored izražavanja osjećaja. Mnogi blues definiraju kao glazbu u osam taktova ili dvanaest taktova. To nema smisla jer, pogledate li majstore poput Elmorea Jamesa i Johna Lee Hookera, čak i Otisa Reddinga - oni nam pokazuju da blues nije samo dvanae-

RAZGOVOR / WADADA LEO SMITH

stotakni blues. Oni će svirati bilo koje akorde, dok god to žele, i nastaviti dalje. Blues treba imati svoj način kretanja. Pjesnička forma je sazdana od tri stiha. Najprije dolazi objava, kao primjerice kad pjevač kaže: "I woke up this morning and it look like a hard day ahead", i ponovi taj stih: "I woke up this morning and it look like a hard day ahead", a tada dolazi završetak koji je uvek u trećem stihu: "It's OK if it's hard, I'm gonna make my way ahead." Što nam to govori? Govori nam da se nešto dogodilo, postavlja se pitanje i donosi se zaključak. O čemu nam govori blues? Govori o muškarцу i ženi. Muškarac je akter i narator, on iznosi problem. Žena je duhovno razrješenje problema. Osvrnemo li se na duhovnu poeziju, kao što je sufiska poezija ili bilo koja druga religijska poezija, simbol žene je uvek najvažnija sastavnica koja razrešava problem. Uvijek! Zašto je tako? Zato što je ona ta na kojoj počiva budućnost. Ona je najvažnija. Ona razrješava sve probleme. Ona sve čini ispravno. Većina pisaca i slušatelja misli da je blues, kad je riječ o muškarcu i ženi, kad pjevač govori samo o sebi i svojoj djevojci ili supruzi ili ženi. To nije tako. Blues poezija pokriva gotovo sve aspekte života. Dat ću primjer. Uzmimo blues "Me And The Devil Blues" Roberta Johnsona. Kaže: "You may bury my body down by the highway side" Ponavlja: "You may bury my body down by the highway side, so my old evil spirit can get a Greyhound bus and ride". O čemu nam zapravo govori? Kaže nam nešto jako važno. Kaže nam da je Robert Johnson vjevorao u život nakon smrti. Govori nam i o tome da, kad život napusti tijelo, on ostaje. Govori nam da duh može putovati, primjerice kad kaže: "...can get a Greyhound bus and ride". Mnogo je takvih primjera. "Tupelo Blues" Johna Leea Hookera govo-

Wondera u kojoj se govori o dječaku koji je sa sela došao u grad - to je socijalna situacija, to se zaista događalo, događa se sada, danas, svaki dan, i ne mora se dogadati u Mississippiju, Georgiji, ili Alabami, nego i u drugim dijelovima zemlje. Afroamerikanci koji dođu u neki grad imaju osamdeset posto vjerojatnosti da će završiti u zatvoru i pedeset i pet do šezdeset posto vjerojatnosti da će biti ubijeni. Nije to samo rasizam nego nešto puno veće - odbijanje da se shvati osnovna povezanost koju bi ljudska bića trebala dijeliti, nevoljnost da se sudjeluje u životu zajednice. To se neće promjeniti

menadžeri. Oni su poput uredskih šefova. Svi veliki problemi koji postoje na Zemlji bili bi riješeni da se promijeni svijest ljudi koji bi trebali shvatiti da sva ljudska bića imaju ista prava i da treba djelovati u ostvarenju tih ciljeva. Jedan od tih problema je vlasništvo nad zalihamama vode. Velike nacije zagađuju vodu i zrak. Sve se to treba zaustaviti. Treba djelovati! Učinimo to!

Kako umjetnici mogu pomoći u poduzanju svijesti i poticanju na promjene?

Zamisao o stvaranju umjetnosti leži u pojmu o savladavanju prepreka u suprotstavljanju svim vrstama problema, ali u praksi to se ne provodi jer od većine umjetnika koje poznam i s kojima sam povezan samo šačica razmišlja ispravno. Većina ih razmišlja samo o tome kako će postati slavni, a ne znaju da postati slavni ne znači ništa. Ljudi mogu postati slavni a da zapravo nemaju za pokazati ništa što bi predstavilo njihovu umjetnost, dok neki koji stvaraju sjajnu umjetnost nikad neće postati slavni. Bez obzira o kojem se problemu radilo, umjetnici uglavnom ne razmišljaju o promjenama u njihovim zajednicama. Oko pedeset posto njih govori o tome, ali kad ih pitamo da kažu nešto o detaljima oni ne znaju što bi rekli.

Koliko je obrazovanje važno u poduzanju te svijesti?

Obrazovanje je važno, ali ne pomaže. Znam - imam sedamdeset i sedam godina - cijelog života gledam doktore i prav-

O čemu nam govori blues? Govori o muškarцу i ženi. Muškarac je akter i narator, on iznosi problem. Žena je duhovno razrješenje problema

ri o stvarnoj poplavi koja se dogodila u Mississippiju u 1920-ima. To je povijesni blues. Robert Johnson je pjevao blues koji je duhovnog i religijskog, ali i filozofskog karaktera, jer propituje iste zamisli o kojima su govorili i pisali knjige Nietzsche i slični mislioci. U bluesu, pak, o životu i smrti možemo slušati u dva, tri stiha.

Koliko su za blues važne i socijalne teme?

Socijalne teme su najvažnije. Poslušate li pjesmu "Living for the City" Steviea

preko noći. Nikakve demonstracije, nikakvi protesti, ništa to ne može promijeniti, osim bijelaca. Oni mogu promijeniti probleme koji postoje danas jer oni odbijaju dijeliti. Oni su problem. Svi ti protesti, čak i kroz glazbu i umjetnost i politiku, ukazivanje na to što se događa, ne mogu ništa promijeniti.

Mogu li političari nešto promijeniti?

Da, političari jer oni predstavljaju većinu. Dobili su glasove većine, ali ne predstavljaju sve. Isti su svugdje na svijetu. Oni ne predstavljaju ljudе nego sebe. Političari su

nike koji djeluju na raznim područjima, ali nisu u mogućnosti provoditi svoje zamsli na najvišoj razini. Prvo što treba napraviti da bismo promijenili društvo je promijeniti obrazovanje. Danas je u cijelom svijetu obrazovanje prilagođeno tome da od ljudi stvara one koji će služiti određenim ciljevima. Odavno postoji pritisak za stvaranje tih vještina. Zato postoje jako dobre škole koje omogućuju stjecanje takvih znanja, koje uvježbavaju ljude da budu vode. To je uloga većine privatnih škola u Americi, kao što su Yale ili Harvard i slična sveučilišta. U službi su stvaranja velikih vođa. Javne škole i sveučilišta omogućuju ljudima obrazovanje na svim područjima, ali Yale ili Harvard su u prednosti jer imaju tajna društva koja ih promoviraju diljem države, što im pomaže u stjecanju vodećih pozicija. Tajno društvo na Yaleu zove se Skull and Bones.

Zašto su ta tajna društva toliko utjecajna?

Tajna društva su utemeljile privatne škole i bogate obitelji kako bi njihova djeca postala vođe, kako bi im pomogli u postizanju tog cilja. Ta tajna društva omogućuju podršku svakom poslu i svakoj organizaciji. Ti mladi muškarci i mlade žene diplomiraju na Yaleu ili Harvardu ili Princetonu. Većina najmoćnijih ljudi u Americi studirala je na Harvardu ili Yaleu, najviše predsjednika studiralo je na tim sveučilištima, a većina njih bili su članovi tajnih društava. Dovedeset devet posto svih predsjednika.

Što je s glazbenicima?

Glazbenici su moćni ako dolaze iz muzikalnih obitelji i u ranoj dobi im je omogućeno da shvate glazbu, kao što smo Vijay, ja i mnogi drugi koje znam. Ali to ne ograničava druge jer, primjerice, Miles Davis je sajan umjetnik, a njegov otac nije svirao. Bio je zubar i nije imao bliske rođake koji su bili glazbenici. Dakle, Miles je bio jedinstven. Otac mu je omogućio da upiše Juilliard, uglednu privatnu glazbenu školu, no tamo nije dugo ostao. Ipak, postao je jedan od najvažnijih glazbenika dvadesetog stoljeća. Najvažniji glazbenici na planetu su Bob Marley, Jimi Hendrix i Miles Davis.

Mislite li u smislu popularnosti ili o njihovom doprinisu kulturi?

Diljem svijeta, u Europi, Aziji i Americi, imali su taj status.

Ali što je s njihovim doprinosom umjetnosti?

Bob Marley je bio inovator, ali također je pomogao u gradnji oko sto dvadeset škola diljem svijeta. To je moćno. Jimi Hendrix je bio inovator. Ne možeš čuti niti jednog gitarista na planetu, danas ili prije njega, koji može svirati gitaru i biti inovativan ni približno moćno kao što je on mogao. Niti jednog. A Miles Davis - ma hajde! On je jedan od najvećih umjetnika koji su postojali. To ne znači da je Duke Ellington umjetnik drugog reda, ili netko drugi, ali Miles Davis je predstavio savršenu zamisao o umjetnosti, upravo kao i Hendrix i Marley. Umjetnički, nitko drugi nije ostvario takve dosege.

Što vaša potreba i sposobnost da svi rate puno različitih glazbala, među njima i brojna etnička, znači za usavršavanje vaših glazbeničkih vještina, ostvarenje potencijala, ali i način razmišljanja o glazbi?

Kao prvo sve ih nazivam samo glazbalima. Ona su poput ljudskih bića, treba biti oslobođena. Sviranje svih tih glazbal-

Zašto?

Zato što nije dozvoljeno preko graničce nositi dva komada prtljage, kao ni u zrakoplove. Dva puta su mi uništili trube jer su me primorali da budu transportirana u prostoru za prtljagu, a zrakoplovne kompanije nisu platile odštetu.

Koja sve glazbala svirate?

Koto, krilnicu, južnoindijsku poprečnu flautu, afričku flautu atenteben.... Učio sam ih svirati na sveučilištu Wesleyan u Connecticutu. Nisam studirao da bih dobio diplomu nego da usvojam tajne mehanizma tih glazbala. Znanje je puno važnije od diplome. Osim toga učio sam svirati kinesku i indonezijsku glazbu, kao i afričku glazbu za flautu. Kad sam elemente tih glazbenih idioma uvrstio u stvaranje svoje glazbe, opseg različitosti boja i zvučnog spektra, sve je to obogatilo i promijenilo u nešto veće. Danas više ne koristim sva ta glazbala prigodom snimanja albuma, jer na koncertima ne mogu ostvariti takav zvuk. Kad sviramo u duu Vijay i ja zvučno polje obogaćujemo tako što on svira mali sintezajzer koji može nositi sa sobom, a svira i Fender Rhodes.

Niste li i vi koristili elektroniku?

Jesam, ali prestao sam. To mi više nije potrebno. Sama truba i pisak dovoljni su. Tako ostvarujem jedinstven zvuk. Zbog načina izrade ta pomagala imaju ograničene mogućnosti. Koristio sam ih na isti način kao Miles Davis.

Taj me način razmišljanja podsjetio na Dona Cherryja...

Don Cherry je najvažniji. Istinski je inovator onoga što zovemo world music. Pod pojmom world music nije mislio na umjetno spajanje stilova. Za njega je ključno bilo mijenjanje principa a ne glazbe same. Pravi je primjer njegovo djelo "Relativity Suite". Uspio je postaviti glazbala tako da u spoju s izvedbom istodobno korespondiraju s

Prvo što treba napraviti da bismo promijenili društvo je promijeniti obrazovanje. Danas je u cijelom svijetu obrazovanje prilagođeno tome da od ljudi stvara one koji će služiti određenim ciljevima.

Ia omogućuje mi da obogatim svoju glazbu. Sviram japansko glazbalo koto. Posjedujem dva kotoa, ali više ih ne mogu nositi sa sobom jer nakon 11. rujna više nije moguće putovati s puno prtljage. Sviram krilnicu koju također više ne nosim sa sobom. Imam predivnu krilnicu koju su prije tridesetak godina upravo za mene izradili u Istočnoj Njemačkoj. Danas ju ne mogu nositi na putovanjima, čak niti po Americi.

Einsteinovom teorijom relativnosti. Zato se zove "Relativity Suite".

Možete li to doista objasniti?

Da da. Znanost teoriju relativnosti objašnjava kao skup objekata koji su povezani u prostoru i vremenu. To znači da svaki objekt ima vlastitu relativnu kvalitetu ili kvalitetu. Glazbalima koja je koristio Don je dodijelio isti značaj kao svojoj trubi. Sam je izrađivao glazbala.

RAZGOVOR / WADADA LEO SMITH

Kao, primjerice, doussn' gouni...

Da da da, doussn' gouni, glazbalo koje je izvorno iz zapadne Afrike. Stvarao je glazbu pomoću raznih glazbala iz svih dijelova svijeta. Proniknuo je u suštinu koja se krije iza te glazbe, ne samo poznavanje melodija. U koji god grad otisao, bilo gdje na svijetu, suradiće s vrhunskim glazbenicima. On bi svakoga od njih naučio svoje pjesme, a oni bi njega naučili njihove. Trgovali su. Tako je naučio suštinu tih pjesama, što je drukčije od pukog poznavanja melodija. Sve se te pjesme suštinski razlikuju u načinu na koji su oblikovane i u drugim važnim čimbenicima. Postoji logika u tonalitetima... U djelu "Symphony for Improvisers" želio je dobiti simfonijski zvuk i formu te iskoristiti vlastitu glazbu kao putokaz kako ostvariti proširenu formu. Spojio je forme. Spojio je desetak skladbi iz raznih izvora i između njih nije napravio stanke. Mnogo je takvih primjera u Donovoj glazbi, primjerice albumi "Eternal Rhythm" i "Brown Rice". Sve su to ozbiljna djela. Bacimo li pogled na ostale umjetnike, primjerice Charlesa Lloyda ili Johna Coltranea. Coltraneovih šest zadnjih velikih projekata... Nitko ne priča o njima jer radi se o složenim glazbenim djelima. "Om", "Meditations", "Expression", "A Love Supreme"... - svi su veličanstveni. Sve su to opširna, glazbena djela. "Kulu se Mama" je još jedan od tih albuma. Svaki od njih iziskuje svoju knjigu u kojoj bi pisalo sve o njemu. Coltrane je radio sa savremenom zamislju o ansamblu koji se bavi

melodiju treba svirati u drugom ključu, ne kao autor nego kao onaj tko svira, a još uvek će zvučati kao "A Love Supreme", jer ne razmišljaju svi kao Trane.

Kako gledate na doprinos Andrewu Whiteu proučavanju i popularizaciji Coltraneovog stvaralaštva?

To je drukčije. Andrew White se bavio transkripcijama Coltraneove glazbe i sviranjem tih transkripcija. To je neka vrsta skladateljskog pristupa tome. To je tvoje djelo, ali zasnovano je na tome kako je napisano, kako je netko zapisao note. Ne ne. Glazbenici poput saksofonista koji je svirao sa Sun Ra... Kako se zove?

John Gilmore.

John Gilmore. Ne znam je li ikad svirao "A Love Supreme", ali kladim se da je, ako je svirao to djelo, svirao drukčije. Znaš li zašto kažem da bi ga svirao drukčije? Zato što je iz Mississippija, dolazi s juga. Ti su umjetnici, nekako, slobodniji u izražavanju, jer ne žive u okružjima kakva su na sjeveru. Imaju bliski suživot. Njihove su kuće dva-desetak metara jedna od druge. Zato imaju drukčiji pojam o neovisnosti. Nadahnjuje ih sve, nadahnjuće navire sa svih strana. U Mississippiju imate priliku šetati sami i tada vam naviru misli, počnete razmišljati o raznim stvarima, što vas oslobada ili čini neovisnim. Zato je Lester Young, koji je također bio iz Mississippija, svirao drukčije od ostalih. U to su ga doba svi pokušavali oponašati, ali ako bi zasvirali s njim to im nije uspijevalo.

Ne nazivam to svojom grafičkom notacijom nego jezikom simbola. Oni služe kao predlošci za sviranje, ali to su i slikarska djela. To su umjetničke partiture.

dužom formom glazbe. Svi govore o skladbama kao što je "Chasin' the Trane" i sličnima. Naravno, i to je važna glazba na njegovom glazbenom putu, ali ne tako važna kao što je ona dokumentirana na spomenutim albumima.

Možemo li im pridružiti i naknadno objavljeni album "First Meditations"?

Da, "First Meditations", da da. Za album "A Love Supreme" Trane je napisao: "uzmite te melodije i svirajte ih u drukčijim notnom ključu." Svi koji sviraju djela s albuma "A Love Supreme" sviraju ih upravo onako kako ih je Trane svirao, a ne u nekom drugom ključu. Na osnovu nota koje je osmislio trebali bi stvoriti novi "A Love Supreme".

Možda je to zato što je bio snažna osobnost, što vas njegova glazba toliko očara i obuzme da djelujete nesvesno.

Ne, ne slažem se. Ako umjetnik predloži kako bi se njegovo djelo trebalo svirati, tu

Pomno je proučavao glazbena djela kako bi shvatio njihovu suštinu.

Da da. Tako je, razumio je suštinu glazbe, da da da. Takav je način razmišljanja o stvaranju umjetnosti iznimno važan.

Kako vi promišljate umjetnost, posebice kroz vlastiti sistem grafičke notacije?

Ne nazivam to grafičkom notacijom nego jezikom simbola. Naziv Ankhrasmation - a n k h r a s m a t i o n - koji se sastoji od tri dijela: ankh / ras / mation, sadrži puno važnih podataka. Ankh dolazi iz egipatskog jezika iz doba piramide, a simbolizira vitalnu životnu snagu. Ras dolazi iz etiopskog i označava najvažniju osobu, stvaratelja, a neki ga koriste za označavanje Boga, ali predstavlja i mušku kvalitetu koja se manifestira kroz regeneraciju. Mation - ma - ma predstavlja kvalitetu majčinstva. Dakle imamo vitalnu životnu snagu, majku i oca,

VIJAY IYER
WADADA LEO SMITH
a cosmic rhythm with each stroke

ECM

A Cosmic Rhythm With Every Stroke je album trubača Wadada Lea Smitha i pijanista Vijaya Iyera koji je objavljen u ožujku 2016. za ECM Records.

što je zasluzno za moj nastanak, ili njegov, ili njezin. To je spoj fizičkog i duhovnog, a predstavlja mene. Jezik simbola znači da je to skup mjera za tempo, ritam... Tu je i simbol za stvaranje, također melodijska jedinica, kao i osnovna nomenklatura. Također svaki je simbol zasnovan na karakteru pojedinaca u ansamblu, prilagoden njegovim sposobnostima za interpretaciju. Dakle, nije određen tako da ne može biti izuzetaka. Primjerice, ovo ankhrasmation djelo koje upravo promatramo, a koje ponekad izvodi solo, zove se "Louis Armstrong".

Kako to provodite u djelu, jer glazbenici koji sviraju s vama najprije moraju naučiti taj jezik simbola?

Oni ga uče, ali ne tako da ga se moraju slijepo pridržavati. Uče ga da bi si olakšali izvođenje glazbe, iako kroz izvedbe iskažu svoju neovisnost. Nisu zarobljeni u doslovnom sviranju zadanog predloška nego dijeli isti prostor, ali neovisno, od početka do kraja. Također tu su ritmički obrasci. To je dio jezika koji se pojavio jedne subote 1967. u Chicagu, u subotu ujutro između devet i dvanaest.

Wadada, to su vaše partiture, ali to su ujedno sjajna likovna djela.

Da da, služe kao predlošci za sviranje, ali to su i slikarska djela. To su umjetničke partiture. Kad kažem umjetnička partitura mislim na djelo koje objedinjuje sliku i glazbu. Te sam radove izlagao u važnim američkim muzejima kao što su Hammer Museum u L.A.-ju, Renaissance Society u Chicagu, Kalamazoo Institute of Arts u Michiganu i Kadist Art Foundation u San Franciscu. Također i u Poljskoj. Nastupao sam u svim prostorima u kojima su te partiture izlagane. Ta nova

glazbena filozofija i način razumijevanja simbola koje koristim u glazbi ne upućuju samo na note koje treba svirati. Primjerice, u razvijanju svojih djela koristim svjetlosni spektar. Dakle iza toga se krije i znanost. Svaki glazbenik koji svira te partiture mora napraviti istraživanje, proučiti oblike i boje te pronaći način kako će ih koristiti u izvedbi nekog djela, ali i zadržati to u tajnosti. Naime, ne želim da kažu drugim glazbenicima da će napraviti ovo ili ono, jer kad sviraju glazbenici prirodno slijede jedan drugoga. Ako smo na bini četvorica želimo da četvorica neovisnih izvođača budu povezani istom partitom, ali da ne sviraju isto. To je prirodno za sve vrste umjetnosti. Ne treba opornašati ili slijediti nekoga tko je na bini. Često, kad sam na željezničkoj stanicici ili u zračnoj luci ili u sličnim prostorima, promatram ljudе. Primjetio sam da, čak ako i ima puno slobodnih mesta, kad neka

rođno. Ali ako propustimo svršetak, jednom je možda oprostivo, možda, ali taj drugi svršetak mora biti prepoznatljiv, jer ako nije to uništava glazbu. To znači da imamo problem. Što se događa kad zrakoplov koji ide iz New Yorka za Texas ne sleti u Texasu nego prođe dalje? Bi li ti se to svidjelo? Ne bi. Želim reći da više nije uvijek dobro.

Naravno, manje... Pričali ste o tišini. Tišina je važna.

Glazba je važna. Uvijek bi trebala sadržavati elemente umjetnosti i znanosti. Umjetnost predstavlja duhovni aspekt nas kao ljudskih bića, a znanost onaj naš aspekt koji točno zna koje su prave proporcije i odnosi. Odete li kod lječnika i dijagnosticira li vam prehladu, a prepiše vam lijek protiv visokog tlaka - to je loša vijest. U glazbi mora postojati prava ravnотеžа. Umjetnost je stvorena da bismo komunicirali. Pročišćuje sve naše čudne misli o

Sviram samo onu glazbu koja dolazi kao rezultat nadahnuća. Uvijek se može prepoznati svira li netko prema trenutnom nadahnuću ili ono što je navježbao i zapamtilo.

osoba negdje sjedne nova osoba sjedne blizu te. Ne događa se to uvijek, ali događa se u devedeset i devet posto slučajeva. Nakon nekog vremena postane skušeno. To je normalno. Onima koji izvode moja djela zabranjujem da razmjenjuju zaključke svojih istraživanja s drugima, da razgovaraju o tome što će netko svirati. Zato je sve jasno, ne dolazi do kontaminacije i mogućnosti da će dvije osobe svirati isto.

Što vas još fascinira u glazbi?

Sviram samo onu glazbu koja dolazi kao rezultat nadahnuća. Uvijek se može prepoznati svira li netko prema trenutnom nadahnuću ili ono što je navježbao i zapamtilo. Nešto kreativno uvlači se tijekom svirke u tebe, bar na kratak trenutak. To ti pokazuje put prema onome što bi trebao napraviti, što izlazi kroz tvoje glazbalo. Ti su mi trenuci jako važni.

Što ako komunikacija u tim trenucima postane tako uzbudljiva da ne želite stati?

Ako sviramo svršetak, a netko ipak ne želi prestati, osmislimo lažni svršetak, a poslije rekonstruiramo pravi. Sudjelovao sam u mnogim koncertima kad bi svršetak ponovili dva ili tri puta. Nije mi važno tko svira, ako propustimo odsvirati svršetak, pa ponovo propustimo odsvirati svršetak, ponekad sjednem ili odšetam s pozornice, jer zajedno smo počeli svirati i trebali bismo zajedno biti u tome od početka do kraja, trebali bismo se zajedno zaustaviti. To je pri-

tome što smo radili jučer i što ćemo radići sutra. To je neutralna zona u kojoj smo unutar prostora s drugim ljudskim bićima koje možda poznamo, a možda i ne, ali svi u toj grupi želimo isto. Tih sat ili sat i pol, koliko traje glazbena izvedba, postaje mo obitelj.

Koliko su iznenadenja važna za kreativan ishod izvedbe?

Jedini način na koji iznenadenja obogaćuju glazbu javlja se kroz nadahnuće, jer ljudska bića ne mogu stvoriti to iznenadenje. To nematerijalno protiče, a mi uhvatimo tek mali dio. To je element iznenadenja, element visoke razine kreativnosti, razine najviše mogućnosti da publika i glazbenici dijele isti prostor i odgovornost za rezultat. Zato bi krajnji rezultat trebao biti da ta obitelj koja se stvori tamo, kao i ti glazbenici, trebaju pristupiti životu malčice drukčije, uzdignuta srca i mentalnog stanja koje im omogućuje da proniknu u svoju nutrinu, ali i sve što ih okružuje. Barem na trenutak. Ne za dvadeset sati kasnije, četrdeset sati kasnije, samo na trideset ili četrdeset minuta, u tom uzvišenom trenutku koji dijele s ostalim ljudima, tom jezgrom, tom obitelji, uključujući glazbenike. Samo da udahnu i shvate da je svijet takav kakav jest i da su oni važni u njemu.

Kad vam je bilo najuzbudljivije tijekom izvedbi?

Bilo je jako puno uzbudljivih trenutaka. Jednom smo Anthony Braxton, Leroy

RAZGOVOR / WADADA LEO SMITH

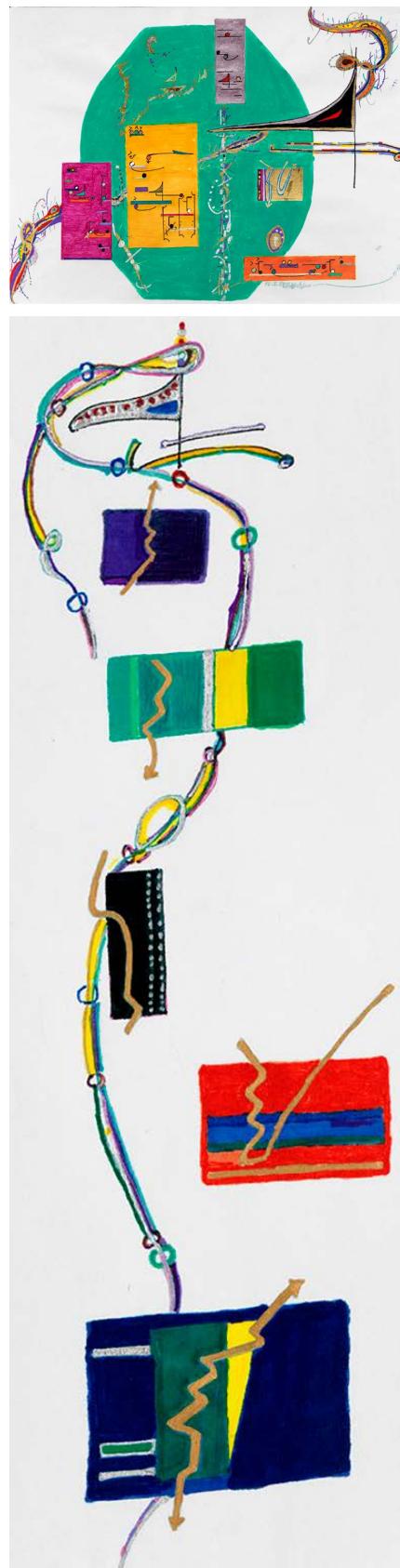
Jenkins i ja svirali na festivalu u Belgiji. Bilo je to u 1960-ima. Na festivalu su nastupale popularne grupe: Pink Floyd, Art Ensemble of Chicago, Dave Burrell, Archie Shepp i puno drugih. U publici je bio tridesetak tisuća ljudi. Dan prije svirao je Art Ensemble of Chicago. Izvodili su kazališno djelo zasnovano na rock and rollu. Nisu svirali rock and roll, ali priča je bila o rock and rollu. Joseph Jarman je bio odjeven u crvenu odjeću i imao je gitaru prebačenu preko ramena. Svirali su i svirali... Glasovir je bio na pozornici. U jednom trenutku Joseph je skinuo svu odjeću i ostao nag, s gitarom preko ramena. Svi u dvorani su poludjeli. Potom je netko od članova Art Ensemblea zapalio vatu na glasoviru. Organizator je bio jako ljut na njih i zato su nas nazvali u Pariz i rekli da ne dolazimo, da poništavaju ugovor s nama i da nam neće platiti honorar. Kad smo pitali što se dogodilo rekli su da je Art Ensemble zapalio klavir za vrijeme nastupa i da ne dolazimo.

Kakve je to imalo veze s vama?

Nikakve, no mi smo se dogovorili da ćemo ići. I otišli smo! Kad smo stigli organizator je bio jako ljut na nas zato što smo ipak došli. Rekli su da ne žele da sviramo, ali mi smo inzistirali na tome i na kraju smo ipak svirali. Došli smo na binu i svirali. Nekima se jako svidjelo kako smo svirali, a nekima je bilo grozno. Kad smo počeli oni kojima se svidjelo bodrili su nas, a oni kojima se nismo svidjelo - večer prije padača je kiša - trgali su busene trave s blatom i bacali na nas. Pogadali su nas i naša glazbala, ali nismo prestali sve dok nismo završili s glazbom kako smo zamislili. Pretrpjeli smo agresivno, nasilno ponašanje onih kojima se nismo svidjeli i odobravanje onih kojima jesmo. U jednom trenutku te dvije grupe su se potukle ispred bine, ali mi nismo stali. Svirali smo svoju glazbu. Do kraja koncerta osvojili smo gotovo sve u publici - tridesetak tisuća ljudi. Bilo nam je važno da svoju glazbu izvodimo pred takvom gomilom. Nikad nam nisu platili, ali to nije važno. No, bio sam i u potpuno drukčijim situacijama. Jednom smo Braxton i ja kao duo svirali u klubu White Elephant u Chicagu - samo saksofon i truba. Kad je koncert trebao početi u publici je bilo dvoje ljudi, ali ipak smo svirali. Prije nego smo završili nastup vidjeli smo tridesetak osoba koje su gledale kroz prozor i vrata, ali nisu usli.

Zašto?

Prepostavljam da nisu željeli ući jer je glazba bila drukčija od one koju su naveli slušati, ali bio im je to zanimljiv prizor koji su mogli promatrati izvana. To se desilo više puta. Svirali smo duet u Art Instituteu u Chicagou u blagovaonici za vrijeme ručka. Slušala nas je samo jedna osoba, slikar Robert Lewis koji je jedan od naših obožava-

vatelja, dok su studenti glasno pričali kao da se ništa ne događa. Ali mi smo svirali kroz tu buku. To je karakter velikih umjetnika. Došao si negdje obaviti posao i, bez obzira kakva je situacija, trebaš ga obaviti najbolje što možeš, na najvišoj mogućoj razini, i nadati se da ćeš prodrijeti u umove i srca ljudi.

Zašto vam je suradnja s Anthonyjem Braxtonom tako važna?

U duu s njim svirao sam dvanaestak godina, ali bilo je to davno. Bio je moj najbolji duo partner. Snimili smo albulme s glazbom za duo, a u AACM-u u Chicagu svirali smo duo koncerete. Naš zadnji projekt dokumentiran je na četiri CD-a koji donose snimke nastupa u starom klubu Tonic u New Yorku. Dva koncerta iznjedrila su četiri CD-a s predvremenom glazbom.

Braxton je svirao i solo, baš kao i vi. Koliko to može biti opasno?

Može. Može. Održao sam dva slavna solo koncerta, jedan u Belgiji, a jedan u Detroitu u Michiganu. U Detroitu su na koncert došli moj otac, supruga i kćer, a uz njih bio je prisutan i barmen, ali svirao sam. Na koncert u Belgiji došle su tri osobe: moja devojka i dvije osobe u publici, ali svirao sam jer došao sam stvarati umjetnost.

Ipak, bolje je svirati pred mnogobrojnom publikom...

Moj očuh Little Bill, koji je bio moj prvi mentor, uvijek je svirao u rasprodanim dvoranama, jer svirao je gitaru i pjevao blues, delta blues, poput B.B. Kinga i Littlea Miltona. Primjerice, Little Milton je bio njezin učenik u to doba, kao i Albert King i svi ti delta blues glazbenici. Bio je dio tog društva, jedan od čuvenijih blues glazbenika na delti. Svaki tjedan je svirao barem pet dana u tjednu. Bio je jedan od prvih koji su svirali električnu gitaru, jedan od pionira električne gitare, zajedno s Muddyjem Watersom i tim dečkima. Također, bio je prvi Afroamerikanac koji je imao vlastitu radijsku emisiju u Mississippiju. Bio je to petnaestominutni večernji program, jednom tjedno na radiju Greenville.

Možete li zapjevati neki blues koji ste naučili od njega?

Otpjevati ću jedan poseban blues, "Special Rider Blues" koji je izvodio Skip James:

I ain't got no, special rider here.
I ain't got no, no special rider here.
I ain't got nobody to love and feel my care.
I woke up this mo'nin, looked at special risin' sun.
I woke up this mo'nin, I looked at special risin' sun.
Now, I pray up to the good Lord, that my special rider, she would come... □

Rediscover Music /

Technics

Technics SL-100C gramofon premium klase pristupačne cijene

Legendarna SL serija u novom ruhu

Najnoviji profinjeni motor s izravnim pogonom bez željezne jezgre postiže visoko preciznu i stabilnu rotaciju. Tehnologije korištene pri razvoju gramofona serije SL-1200 i vrhunskog modela SL-1000R krase i pogonsku jedinicu motora SL100C gramofona.

Motor s izravnim pogonom bez jezgre i s kontrolom motora radi osiguranja i glatke rotacijske stabilnosti, čvrstog dvoslojnog kućišta koje jamči postupak preciznog praćenja bez vanjskih vibracija i krajnje precizne aluminijске ručice u obliku slova S koja može prenijeti i najsuptilnije glazbene nijanse sa svake vinilne ploče. Automatsko podizanje ručice (funkcija koja se može isključiti) aktivira se na kraju utora na vinilu te zaustavlja nepotrebno trošenje igle nakon dovršetka reprodukcije jedne strane LP ploče.

SL-100C dolazi s ugrađenom zvučnicom Audio Technica VM95C koja nudi vrlo dobru zvučnu preciznost i zadovoljiti će zahtjeve istinskih ljubitelja glazbe. Igla zvučnice VM95C osigurava vrlo precizno praćenje i detaljno čitanje glazbenih informacija urezanih uz vinilnu površinu. Tehničke specifikacije zvučnice Audio Technica VM95C jamče široku kompatibilnost.

Novi Technics gramofon s izravnim pogonom SL-100C krajnje je privlačno rješenje za sve obožavatelje vinila usmjerene na Hi-Fi koji traže tipičan Technics gramofon po krajnje pristupačnoj cijeni.

www.se-mark.hr

JAZZ / RECENZIJE

Lilly feat. Gilad Hekselman

Tenderly
Somethin' Cool

★★★★★

Lilly, pravim imenom Ann Hertzman, pjevačica je, skladateljica, autorica tekstova i producentica. Njezino porijeklo prelazi granice. Naime majka je iz Japana, a otac iz Danske. Stasala je slušajući glazbu raznih stilova, primjerice Simona i Garfunkela, Louisa Armstronga, Michaela Jacksona, Princea, Billie Holiday, Ellu Fitzgerald, Sarah Vaughan, Dukea Ellingtona, Franka Sinatru, Cheta Bakera, Stevieja Wondera, Pata Methenyja, Milesa Davisa i Billa Evansa. Godine 1998. diplomirala na odjelu za glazbu i ples Kraljevske glazbene akademije u Silkeborg/Aarhusu u Danskoj gdje je mogla spojiti i razviti svoju ljubav prema glazbi i pokretu, odnosno plesu koji je vježbala od djetinjstva. Otada je usredotočena na glazbene kulture Afrike, Brazila i Kube, kao i na jazz, pop i rock. Na nju kao jazz pjevačicu i autoricu tekstova snažno su utjecali Abbey Lincoln, Joni Mitchell, Peter Gabriel, Milton Nascimento, Johnny Hartman i Shirley Horn. Surađivala je s uglednim skandinavskim, europskim i američkim glazbenicima kao što su Lew Soloff, Aaron Parks, Gustaf Ljunggren, Jonas Berg, Thommy Andersson, Jacob Flscher i drugi. Kao članica danske udruge tekstopisaca i skladatelja Lilly je dobila priliku

je iz Japana, a otac iz Danske. Stasala je slušajući glazbu raznih stilova, primjerice Simona i Garfunkela, Louisa Armstronga, Michaela Jacksona, Princea, Billie Holiday, Ellu Fitzgerald, Sarah Vaughan, Dukea Ellingtona, Franka Sinatru, Cheta Bakera, Stevieja Wondera, Pata Methenyja, Milesa Davisa i Billa Evansa. Godine 1998. diplomirala na odjelu za glazbu i ples Kraljevske glazbene akademije u Silkeborg/Aarhusu u Danskoj gdje je mogla spojiti i razviti svoju ljubav prema glazbi i pokretu, odnosno plesu koji je vježbala od djetinjstva. Otada je usredotočena na glazbene kulture Afrike, Brazila i Kube, kao i na jazz, pop i rock. Na nju kao jazz pjevačicu i autoricu tekstova snažno su utjecali Abbey Lincoln, Joni Mitchell, Peter Gabriel, Milton Nascimento, Johnny Hartman i Shirley Horn. Surađivala je s uglednim skandinavskim, europskim i američkim glazbenicima kao što su Lew Soloff, Aaron Parks, Gustaf Ljunggren, Jonas Berg, Thommy Andersson, Jacob Flscher i drugi. Kao članica danske udruge tekstopisaca i skladatelja Lilly je dobila priliku

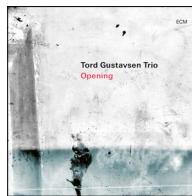
raditi s njujorškim pijanistom i skladateljem Aaronom Parksom koji je postao njezin međunarodni jazz mentor tijekom sezone 2014./2015. To je rezultiralo novim pjesmama koje je napisala na engleskom jeziku. Godine 2015. u Kopenhagenu je upoznala Gilada Hekselmana, gitarista rođenog u Izraelu koji živi i djeluje u New Yorku. U duu s njim 2017. je snimila skladbe za album "Tenderly". Hekselman razvija reputaciju jednog od najperspektivnijih gitarista u New Yorku. Nakon samo nekoliko godina podijelio je pozornicu s poznatim umjetnicima kao što su Chris Potter, Mark Turner, John Scofield, Anat Cohen, Esperanza Spalding, Avishai Cohen, Jeff "Tain" Watts, Tigran Hamasyan, Aaron Parks i Greg Hutchinson. Svrao je u svim većim jazz klubovima u New Yorku te na najpoznatijim jazz festivalima, uključujući Montreux, North Sea, Montreal i San Francisco. Za album "Tenderly" Lilly i Gilad Hekselman snimili su neke od najpoznatijih standarda kao što su "Tenderly", "You Go To My Head", "Skylark", "Day Dream" i druge, ali i skladbe suvremenijih jazz autora: "First Song" Charliea Hadena za koju je tekst napisala njezina omiljena pjevačica Abbey Lincoln te "You're Everything" Chicka Coreae. Fascinantna je u izvedbama balada, a upravo u tom kontekstu raspoznaće se hrabrost, ali i istinska kakvoća.

DAVOR HRVOJ

Tord Gustavsen Trio

Opening
ECM, 2022

★★★★★

Svaka potraga za najboljim norveškim jazz pijanistom trebala bi uzeti u obzir opus Torda Gustavsen. Roden 1970. u Oslu, taj svestrani umjetnik klavira se dohvatio u dobi od četiri godine. Studirao je psihologiju i jazz, usavršio se na području muzikologije, a tijekom duge i plodne karijere ostvario je niz zapoženih suradnji – primjerice, s pjevačicom Silje Nergaard ili pak s postavom Nymark Collective.

No Gustavsenov je output posebno blistav kad se pijanist nađe u ulozi vođe sastava. Otkad je 2003. godine u fokus publike i kritike dospijao albumom Changing Places – s kojim je debitirao za renomiranu izdavačku kuću ECM – njegova reputacija i popularnost u Skandinaviji uzletjele su u nebo. Na prvi pogled, to je pomalo neočekivano s obzirom na naglašenu introvertnost.

No Gustavsen očito najbolje funkcioniра u okviru trija, koji pogoduje njegovoj melankoličnoj, umirujućoj crti. I koji mu omogućuje da uvrišena sjeta poprimi različite supitline forme.

Navedena obilježja lako su prepoznatljiva na novom studijskom albumu Opening – impresivnom djelcu koje, za početak nikako ne bi smjeli propustiti oni koji obožavaju Jarrettov mitski The Köln Concert, ili pak bilo koji solo-piano LP slavnog američkog glazbenika, koncertni ili studijski. No, Opening – kao ni glazba na Kölnu, ili pak albumu Bremen / Lausanne ili Facing You, svejedno – nije skrojen s ciljem da bi na slušatelja ostavio dojam profinjene ambijentalnosti.

Ugodajnost je tek jedan dio njegova šarma. Od uvodne, brijantne "The Circle", do zaključne "Vær sterkt, min sjel", Gustavsenov pristup istovremeno je promišlen i emotivan, discipliniran i prepušten improvizacijskom impulsu. I najvažnije, nikada ne zapostavlja autorsku dubinu i širinu, te perfektan melodijski senzibilitet. Sve to nužno priziva i druge usporedbe, primjerice s francuskim (proto) impresionistom Erikom Satijem, ili pak Billom Evansom kakvog pozajemo s njegovih baladnih albuma. No jazz, folk, gospel i klasične utjecaje Gustavson je uspio transformirati i utkati u vlastiti vokabular, postižući izvrsnu "kemijsku reakciju" s jednako suzdržanim ali elokventnim kontrabasistom Steinarem Raknesom (dokaz: solo u sjajnoj temi "Stream"), te bubnjarom Jarleom Vespestadom.

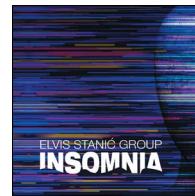
Glazba na albumu Opening teče tako sporo da se slušatelju može učiniti da će se svakoga časa jednostavno zaustaviti, ali to ne umanjuje njezinu snagu, intenzitet i elementarnu ljepotu. Ljepotu sličnu onoj kakva krasiti prividno ledene, 'neuhvatljive' ali neodoljive skandinavske krajolike.

DENIS LESKOVAR

Elvis Stanić

Insomnia
Aquarius Records

★★★★★

Krajem proljeća i početkom ljeta 2022. lovranski skladatelj, producent, gitarist i harmonikaš Elvis Stanić je na nizu koncerta promovirao svoj novi album "Insomnia". No, skladbe koje je uvrstio na ovo izdanje već je izvodio na nastupima u nekoliko zadnjih godina i tako ih brusio do savršenstva. Zapravo savr-

snimio Davor Hrvoj

šenstvo možda nije dobar izraz za njegovu glazbu, ne zato što nije riječ o izvrsnosti, jer ona je uvijek prisutna, nego zato što se ona neprestano mijenja, što ovisi o raznim čimbenicima. Dakle uvijek je drukčija i filozofsko je pitanje može li biti toliko inačica savršenstva. Naime, improvizacija je važan element u njegovim izvedbama, a to znači da je svaka sljedeća redizajnirana, nadahnuta trenutkom, spontana. Naravno, da bi netko glazbu promišljaо tako mора biti tehnički potkovani i naslušan, ali i maštovit i svestran, a Stanić je sve to. Iako gitaru ne stavљa u prvi plan, pažljivi slušatelj ostat će zadivljen njegovom gitarističkom vještinom, sjajnim zvukom i improvizatorskom inventivnošću. Zbog ugleda koji je do sad stekao može si dozvoliti kojekakve ekstravagancije i iznenade-nja. Za mnoge poznavatelje njegove glazbe ovaj će album, zapravo, biti veliko iznenađenje jer je potpuno drukčiji od svih dosadašnjih. Svoj je prepoznatljiv zvuk i izraz u ovoj situaciji usmjerio više prema rocku, iako kad je riječ o njemu nikad ne možemo govoriti o čistim stilskim odrednicima. U njegovoj se glazbi uvijek osjećaju odrazi raznih stilova koji se na ova ili onaj način spajaju u ovakav ili onakav amalgam, pitanje je jedino kad će neki od njih isplivati u prvi plan. Ovaj put u prvom je planu rock-jazz, glazba koju je intenzivno slušao u mladosti, kad je formirao svoj ukus i usva-

jao estetske vrijednosti. Naravno da iskustva koja bilo koji glazbenik stječe slušajući ploče u toj dobi ostaju zauvijek i da im se uvijek vraća te da katkad osjeti potrebu to iskazati javno. Za CD "Insomnia" snimio je vlastite skladbe pisane u tom duhu: "Dreamland", "Adult Content", "Sophia" i "Valse Triste / Der Tisch" (posvećena Stanićevom mentoru Bošku Petroviću), ali i neke koje je napisao sa suradnicima: "Orgonon" i "Falling '80s" s Albom Nacinovich, "Zephyrus" s Meri Trošelj i "Plovim" s Markom Toljom. Na programu se našla i obrada skladbe "Light My Fire" grupe Doors, zapravo njegovih članova: Jima Morrisona, Robbyja Kriegera, Johna Densmorea i Raya Manzareka. Iako je napravio stilski zaokret nije morao mijenjati i suradnike. Naime na snimanju albuma sudjelovali su njegovi stalni suradnici kojima je takav glazbeni svjetonazor i te kako blizak: pjevačica Alba Nacinovich, klavijaturist Ivan Popeskić, basist Damjan Grbac i bubnjar Branimir Gazdik. Kao pojačanje Stanić je pozvao i dvoje gostiju. Robert Mikuljan u jednoj izvedbi svira krilnicu, a Meri Trošelj pjeva u jednoj u kojoj je i koautorica. Gost u izvedbi skladbe "Plovim" je pjevač Marko Tolja koji je i koautor. Naime Tolja je napisao tekst za već prije snimljenu Stanićevu skladbu "Sea Song". Novina na ovom albumu je i angažirani, narativni pristup, u iskazu tema koje se bave ekolo-

gijom i održivosti ljudske vrste u današnje doba globalnog zatopljenja i ostalih samouništavajućih čimbenika ljudske vrste. U tom segmentu važnu je ulogu odigrala Alba Nacinovich koja je znatno utjecala na zvuk glazbe na ovom albumu, ne samo zbog svojeg osebujnog vokalnog pristupa nego i korištenja elektronike.

DAVOR HRVOJ

Kurt Rosenwinkel & Jean-Paul Brodbeck

The Chopin Project
Heartcore Records

"The Chopin Project" je prvi album što su ga partnerski snimili američki gitarist Kurt Rosenwinkel i švicarski pijanist Jean-Paul Brodbeck. Obrane Chopinovih skladbi ostvarili su sa španjolsko-američkim bubnjarem Jorgeom Rossijem i švicarskim kontrabasistom Lukasom Traxelom. Radili su to već razni jazz glazbenici i više nitko ne propituje jesu li Chopinove elegantne kompozicije romantičnog doba prikladne za reinterpretaciju u izvedbama jednog suvremenog električnog jazz kvarte-

ta. Primjerice sjajno su to radili trio francuskog pijanista Jacquesa Loussiera, ali i naš pijanist David Gazarov te naravno mnogi poljski jazz glazbenici. Ovo je još jedan kreativan pokušaj istraživanja Chopinove bezvremenske romantične glazbe koja je ostavila neizbrisive tragove u glazbi općenito, ali je i dala poticaj za jazzističke intervencije i improvizacije. Ovaj kvartet kroz deset zanimljivih izvedbi osebujnih obrada klasičnih Chopinovih preludija, etida, nokturna i valcera pruža dokaz da su takvi pokušaji utemeljeni. Romantični ritmovi prelaze u razmetljivost swinga, uglate narodne melodije pretvaraju se u blues, a profinjena elegancija Chopinovih dugih melodijskih linija preobražena je transcendentnom energijom post-bopa. Idejni začetnik ovog projekta je Jean-Paul Brodbeck koji je autor aranžmana. Godinama je proučavao Chopinovu glazbu, prije svega kako bi se razvijao kao pijanist. No to je preraslo u nešto više. Počeo je upijati njegovu estetiku i pristup fraziranju i melodijama, što se postepeno uvlačilo i u njegov jazz jezik, kako kaže posve prirodno. Kroz taj proces shvatio je da bi se u te obrade sjajno uklopila Rosenwinkelova gitara. Možda nesvesno, ali vjerojatno je osjetio da bi njegov glazbeni senzibilitet mogao pridonijeti organskom spajanju dva različita stila. Naime, iako svira električnu gitaru, Rosenwinkel je sklon romantičarskom pristupu, a i klavir mu nije stran. Primjerice prošle je godine objavio CD "Kurt Rosenwinkel Plays Piano" koji donosi izvedbe njegovih skladbi odsviranih solo i to isključivo na kon-

certnom klaviru. Taj svoj interes pokazao je i pred zagrebačkom publikom kad je 2011. u Maloj dvorani Lisinski, na festivalu Jazz.hr jesen HDS-a, uz gitaru svirao i klavir. Osim toga uvijek je pokazivao sklonost prema klasičnoj glazbi i studiozno je proučavao stvaralaštvo velikana te glazbe, ne samo Frederica Chopina nego i Sergeja Rahmanjinova, Claudea Debussyja, Johannesa Brahmsa, Johana Sebastiana Bacha i Sergeja Prokofjeva. "Nadahnjujem se načinom na koji se mogu koristiti specifični detalji i delikatna ravnoteža, kako bih postigao jedinstvene osjećaje i dojmove iz te glazbe", rekao je u jednom od naših razgovora. Upravo je zato bio idealnim suradnikom za rad na ovom projektu. U kolovozu 2021. kvartet Kurta Rosenwinkela & Jean-Paula Brodbecka sastao se u Zurichu na snimanju albuma. Članovi su odmah ostvarili neposrednu kemiju i prisan odnos. Svaki od njih ima svoju ulogu. Brodbeckov klavir ocrtava ljepotu Chopinovih kompozicijskih struktura, dok Rossy i Traxel pružaju energičan groove koji tu ljepotu suptilno preoblikuje u ritmički jezik jazza. To je temelj koji omogućuje da Rosenwinkelove ekstatične solaže lete iznad svirke ritam sekcije, pretvarajući Chopinove poznate melodije u nešto duboko novo. Sjajan primjer kako klasika i jazz idu rukom pod ruku kad su glazbenici toliko vješti i maštoviti da si mogu dopustiti slobodu da s razumijevanjem slušaju oba glazbena svijeta i određene skladbe reinterpretiraju sa znatiželjom i ushitom.

DAVOR HRVOJ

Carole Nelson Trio

Night Vision
Black Stairs Records

★★★★★

Dobitnica mnogo-brojnih priznanja i nagrada, Carole Nelson je skladateljica, pijanistica, saksofonistica, autora tekstova, aranžerka, producentica i glazbena pedagoginja. Rođena je u Londonu, a trenutno živi u Co Carlowu u Irskoj. Kako kaže, za nju glazba treba biti tajanstvena, nedostižna, razigrana i neutrašnja. To su ciljevi koje želi dosegnuti u svojim izvedbama. Također za njezinu je glazbu iznimno važna improvizacija. Njezino stvaralaštvo je odraz sestrane umjetnice. Naime kao interpretatorica i autorka sudjelovala je u velikom broju i širokom rasponu umjetničkih područja. Njezin rad oslanja se na sve izvore i aspekte glazbe, od jazza i slobodne improvizacije preko world musica, suvremenog popa i dancea do klasične i tradicionalne irske glazbe. Osim što radi kazališnu glazbu, Carole je aranžirala autorsku glazbu za dublinski zbor Gloria, a njezinu skladbu "Beloved" i druge aranžmane sada izvode zborovi diljem svijeta. Osim što predaje i mentorira saksofon, jazz klavir i glas te djeluje s jazz, art/pop grupom Zrazy, nastupa sa svojim jazz triom s kojim je snimila novi album "Night Vision". Trio, u kojem uz nju sviraju kontrabasist Cormac O'Brien i bubnjar Dominic Mullan, djeluje od 2015. "Night Vision" je njihovo treće diskografsko izdanje. Glazba na debitantskom albumu "One Day in Winter", koji su objavili 2017., donosi lirsко putovanje kroz jedan zimski dan od zore do izlaska mjeseca u Caroleinom gradu. Slijedio je album "Arboreal" koji su objavili u veljači 2020., s glazbom nadahnutom ekološkim temama i promatranjem međusobne povezanosti života. Za novi album, "Night Vision", Carole Nelson je napisala pet od deset skladbi, a ostale su zajednička djela svoje troje glazbenika. Skladbe je započela pisati u lipnju 2020. tijekom umjetničke rezidencije u Mayou sa ženskim umjetničkim kolektivom Na Cailleacha. I ove skladbe nadahnute su prirodom, krajolicima, raznim prirodnim pojавama, zapravo mišljanju o ekološkim promjenama koje utječu na ljude, životinje i biljke. Zapravo one su rezultat njezinog unutarnjeg duhovnog putovanja. Svaka je ostvarena u drukčijem ugodaju, a i stilski su šarolike.

DAVOR HRVOJ

FILM

YORGOS LANTHIMOS

Predvodnik grčkog
čudnog vala

SUMMER OF SOUL

Dokumentarni film za
glazbene sladokusce

PET FILMOVA YORGOSA LANTHIMOSA: Postmoderni mitovi, distopija i sveti jelen

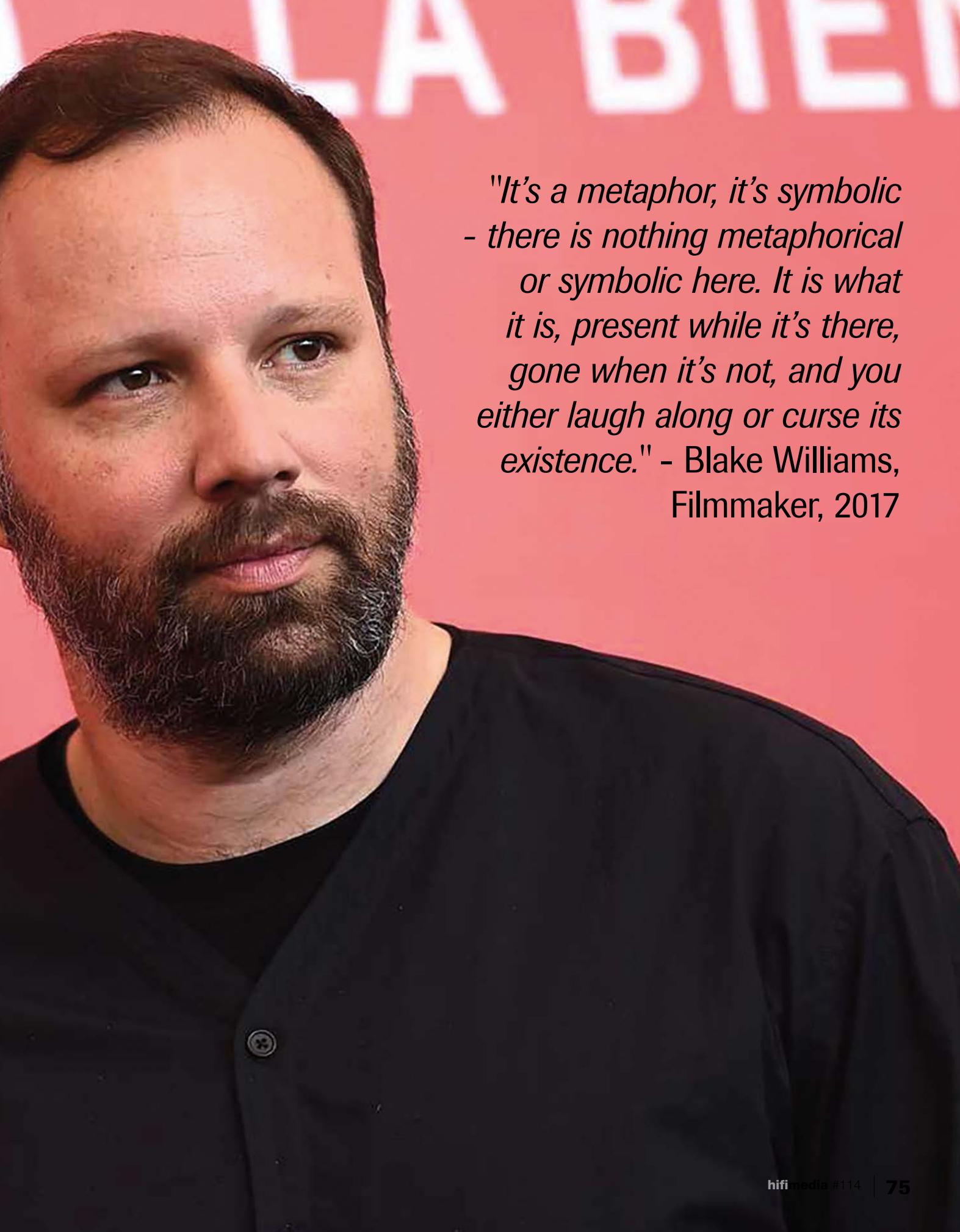
piše: **Dunja Ivezic**

Grčka glumica i scenaristica Youla Boudali jednom je prilikom rekla da je svaki autorski film čudan. Ipak, jedino grčki film je i službeno "čudan", barem promatran izvana, pa dok su svi ostali filmski pokreti u Evropi bili "novi", onome u Grčkoj je dodijeljen naziv "čudni val". Grčki film je više puta tijekom svoje povijesti zaokupio pažnju internacionalne publike, posebno sredinom pedesetih i šezdesetih, pa kasnije s postmodernim arthouse filmovima, a posljednji put subverzivnim filmskim pokretom od čijih je početaka do sada prošlo više od desetljeća. Ekonomска kriza koja je u to vrijeme pogodila Grčku se odrazila na kulturu i umjetnost za koje su financijski izvori odjednom postali minimalni. Upravo je početak grčkog čudnog vala, uslijed političke i društvene krize, obilježen masivnim bojkotom na Thessaloniki Film Festivalu 2009. godine. Skupina od nekoliko stotina filmskih producenata, redatelja i scenarista, koji su se identificirali jednostavno kao "Filmmakers of Greece", povukla je svoje filmove iz festivalskih programa, a zatim su ih prikazivali u Ateni. Na popi-

su tih filmova bio je i Dogtooth, psihološka drama Yorgosa Lanthimosa koja je iste godine premijerno prikazana na filmskom festivalu u Cannesu, a zatim je nominirana za Oscar.

Upravo je Lanthimosov Dogtooth bio jedan od prvih filmova koji je bio dovoljno "čudan" da The Guardian s tim pridjeljovom opiše i definira kolektivni ethos grčkih suvremenih filmova. Grčki čudni val je u očima internacionalne kritike postao odraz političke, ekonomске i krize identiteta koje su zahvatile suvremeno grčko društvo. Filmovi koji su slijedili bili su jednako neobični, performativni i izolirani od stvarnosti dok su njihovi redatelji inzistirali da, osim minimalnih financijskih sredstava, nemaju zajednička obilježja. Bez obzira na sve, pokazivali su određene sličnosti, previše specifične da bi bile potpuno slučajne.

Filmovi grčkog čudnog vala djeluju nestvarno, oni su stilizirane distopije. Izolirani su od suvremene stvarnosti, a njihovi likovi su robotizirane marionete s mehaničkim gestama i bizarnim interakcijama i razgovorima koji se opiru prirodi. Prema su stilizirani, njihovi svjetovi djeluju donekle poznato, ali gotovo postapokaliptično, što posebno diktiraju mirna kame- i kontrast između likova i monumen-

*"It's a metaphor, it's symbolic
- there is nothing metaphorical
or symbolic here. It is what
it is, present while it's there,
gone when it's not, and you
either laugh along or curse its
existence."* - Blake Williams,
Filmmaker, 2017

PRIKAZ / GRČKI ČUDNI VAL

talnih ambijenata. Ti su ambijenti jednako prostrani koliko su klaustrofobični, javni su koliko su potpuno izolirani te su prepoznatljivi jednako koliko su otuđeni. Grčki novi val je performativan je, a da bi stvorio vlastitu stvarnost se koristi umjetnim, dekonstrukcijom nacionalnih mitova, narativa i identiteta. Ti su filmovi zato repetitivni i odvijaju se u rutinama. Premda im se teme ne mogu svesti na nekoliko osnovnih inspiracija, u njima postoje repetitivni motivi, primjerice dekonstrukcija tijela, tra-

uma, destabilizacija društvenog poretku i rituali, a svi na određeni način interpretiraju suvremeno grčko društvo. Tijekom intervjua nakon premijere Dogtootha, Yorgos Lanthimos je rekao da prije filma nije radio nikakvu vrstu istraživanja, upravo jer mu se samom priča činila previše nadrealna.

Yorgos Lanthimos je jedan od prvih i najvećih predstavnika grčkog čudnog vala, a unutar njegovih okvira je, osim niza samostalnih projekata, ostvario režijske i producentske suradnje. Tako se našao

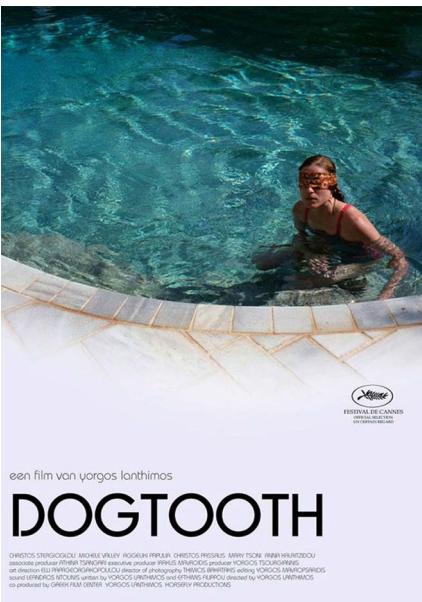
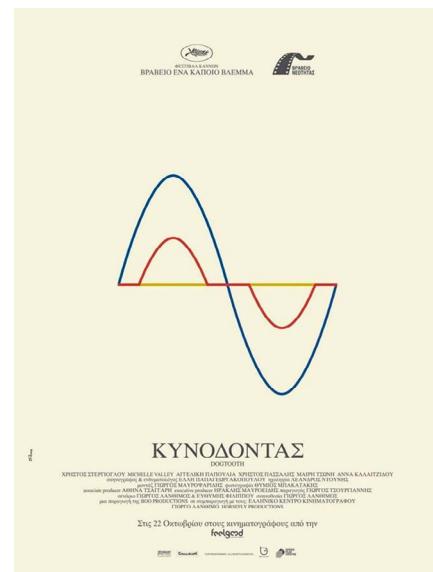
na popisu producenata drame Attenberg Athine Rachel Tsangari, filma s kojim je Steve Rose za The Guardianu započeo priču o neobičnom grčkom suvremenom filmu. Od filmova koji su s minimalnim budžetom i apsurdnim humorom osvojili publiku do internacionaliziranih hitova u kojima su uloge ostvarili Colin Farrell, Nicole Kidman i Emma Stone, Yorgos Lanthimos je uvijek izazivao snažne reakcije publike, a filmovi su mu s vremenom sazrijevali. ■

Kinetta (2005.)

Kinetta je eksperimentalna psihološka drama i debitantski film Yorgosa Lanthimosa, a iza produkcije se našla upravo Athina Rachel Tsangari. Povodom američke distribucije filma, John DeFore je Kinetti u Hollywood Reporteru posvetio članak koji je započeo pitanjem: "Dakle, ovo se događa u grčkim turističkim gradovima izvan sezone?". Kinetta je priča o ljudima koji, u malom turističkom gradu, doduše izvan sezone, ritualno rekonstruiraju ubojsztva. Tri protagonisti ostaju anonimna, bez imena, a definiraju ih isključivo njihovo zanimanje i uloga koju adaptiraju u svojim nasilnim rekonstrukcijama. Radnja donekle izostaje, ali dinamika između troje likova postaje intenzivnija, a granice između njihovih privatnih života i performativnih rituala nestaju. Troje protagonisti -

sobarica, fotograf i vozač, dio su predstave. Oni su marionete, a njihovi pokreti naličuju koreografiji.

Yorgos Lanthimos je u svojim kasnijim radovima nastavio razvijati ovakav tip tableau i likova čija se dinamika opire svemu prirodnom. Kinetta se ne bavi individualnim osobnostima, niti ih likovi posebno pokazuju. Oni su dio izuzetno specifične fantastične konstrukcije koja se na trenutke opire stvarnosti, a na trenutke čak postaje stvarnost, sve dok humoristični potencijal ne nestane u stvarnom nasilju, poniženju i vojerizmu. Kamera u Kinetti se razlikuje od one u filmovima koji su slijedili, ona je nemirna, dinamična, gotovo vojeristički prisutna uz likove, ali pristaje njihovom ispranom, donekle beživotnom svijetu.

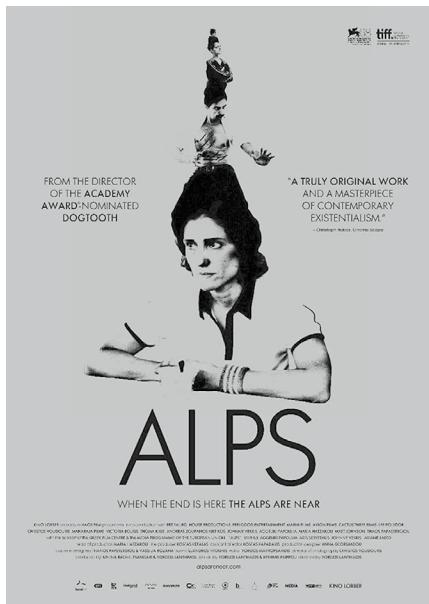
Dogtooth (2009.)

Četiri godine nakon Kinette, Lanthimos je snimio film koji je u očima internacionalne kritike definirao sve što je, uslijed krize, postao grčki suvremeni film. Dogtooth je psihološka drama, smještena u usamljenom obiteljskom posjedu, u mediteranskom krajoliku, koji od ostatka okoline odvaja vrta ograda. Ipak, pojam izolacije u ovom slučaju odlazi u ekstremne krajnosti. Ova obitelj živi prema vlastitim pravilima, odnosno prema pravilima roditelja koji su unutar doma izgradili hijerarhijski poredak i kućni red. Njihova djeca žive u apsurdnom neznanju, sve što poznaju se nalazi unutar granica obiteljskog posjeda i nema izravne poveznice sa stvarnošću. Zapravo, oni su infantilizirani mladi ljudi i proizvod traumatiziranih roditelja, trenirani su poput pasa, a čak i ono što znaju je pogrešno.

Dogtooth je bizaran, precizno kontroliran i brillantan prikaz disfunkcionalnosti, ponjenja i opresije. Na trenutke je crnoumoran, a hladni prizori nasilja i opresivne seksualnosti podsjećaju na filmove Michaela Hanekea, posebno The Seventh Continent (1989.) i Funny Games (1997). Premda ulazi u sfere psihološkog realizma, Dogtooth pripada apsurdizmu. Film je, za razliku od svojih prethodnika, precizno stiliziran. Kamera je mirna, na trenutke plošna i u tableauu, a čak i prostrani ambijenti odražavaju klaustrofobiju i izolaciju obitelji. Apsurdne i ritualizirane radnje i igre su ponekad zastrašujuće bizarne, ali Yorgos Lanthimos im režijski pristupa s humorom. Dogtooth ispituje granice koje su likovi u stanju prijeti dok žive u neznanju i bavi se pitanjem društvene izolacije, a sve kroz dekonstrukciju dominantne ideje obitelji i individualnosti.

Alps (2011.)

Alps je sljedeća u nizu psiholoških drama Yorgosa Lanthimosa koja se bavi izoliranim skupinom ljudi, gubitkom i identitetom. Film prati nekolicinu likova koji pod nazivom "Alpe" nude usluge glume nedavno preminulih ljudi kako bi u procesu žaljenja pomogli njihovim obiteljima i bliskim osobama. Kao i ostali Lanthimosovi likovi, "Alpe" žive u skladu s određenim pravilima koja im znatno ograničavaju slobob-

du. Suočeni s novim identitetima, članovi "Alpa" imaju ograničeno kretanje i smiju odlaziti samo na određena mesta, a vlastite identitete ne moraju skrivati isključivo u gimnastičarskoj dvorani.

Alps je vizualno manje stiliziran od Dogtootha. Kamera je i dalje staticna i u kontrastu s uznenemirenim likovima dok neobične kompozicije i vizualno pokušavaju prikriti njihove identitete, pa ih tako vidimo napola izvan kadra ili s ledima okrenutim prema kamери. Ipak, ti likovi nisu stranci samo u očima

kamere, oni su stranci i ljudima čije preminule glume, ali dijeljenje intime s potpunim stranicima jednostavnije je od suočavanja s bolj. Prema evidentno iskorištavaju ranjive ljude u teškom razdoblju, članovi "Alpa" i sami postaju žrtve svojih novih identiteta, a posebno lik medicinske sestre koja u potpunom očaju pokušava ostati u životu obitelji osobe koju je zamijenila. Alps je morbidno humorističan, hladan i urban, a Lanthimosovu viziju suvremene grčke stvarnosti je odveo korak dalje od svojih prethodnika.

PRIKAZ / GRČKI ČUDNI VAL

The Lobster (2015.)

The Lobster je satirična psihološka drama i prvi Lanthimosov film na engleskom jeziku. Snimljen je u znatno komercijalnijim okvirima od svojih prethodnika, a u glavnim ulogama su se našli Colin Farrell, Rachel Weisz i Léa Seydoux. The Lobster se odvija u distopiskoj budućnosti u gradu u kojem jedno od pravila za njegove stanovnike nalaže da svatko tko se rastane sa svojim partnerom mora biti priveden i premješten u hotel u kojem

će pronaći novog partnera. Ipak, ako to ne uspiju u kratkom vremenskom razdoblju, bit će pretvoreni u životinju po vlastitom izboru, a zatim pušteni u prirodu.

Kao što je slučaj s ostalim likovima Lanthimosovih filmova, ljudi koji su zbog rastanka s partnerom premješteni u ustavu s jasnim pravilima slijepo prihvataju svoju sudbinu, a ta pravila odlučuju slijediti bez kritike. Ipak, The Lobster se donekle odmaknuo

od ovog obrasca. Naime, u trenutku buntovne volje protagonist odluči napustiti hotel i pridruži se skupini samaca, a zatim upravo među njima pronađe ženu u koju se zaljubi. Yorgos Lanthimos na radikalan način pristupa temama ljubavi, usamljenosti i pritiska koji se nameće suvremenom društvu dok ljude i sami ne počnemo promatrati isključivo kroz prizmu ostvarenih ili neostvarenih romantičnih odnosa. The Lobster je režijski i vizualno minimalistički film premda je ekstreman u svom alegorijskom prikazu samoće kao jednog od najvećih ljudskih strahova.

The Killing of a Sacred Deer (2017.)

Dvije godine kasnije, Lanthimos je snimio jedan od svojih najambicioznijih filmova, ponovno u internacionalnim i komercijalnim okvirima. The Killing of a Sacred Deer je psihološki triler s elementima horora i autorefleksivne satire i film u kojem je Lanthimos do sada s najviše satire pristupio konceptu žanra. Film započinje krupnim planom otvorene operacije srca koju izvodi sam protagonist. Figura kirurga predstavlja gotovo božansku kontrolu nad drugim životom, ali ta moć uskoro u potpunosti pripadne dječaku čiji je otac preminuo tijekom operacije. Nakon što dječak od kirurga zauzvrat zatraži da žrtvuje člana svoje obitelji, u priču se upletu nadnaravne sile kojima se niti protagonist niti njegova obitelj ne mogu oduprijeti.

The Killing of a Sacred Deer dekonstruiра antički mit i Euripidovu Ifigeniju u Aulidi, a bavi se temama slobodne volje, sudbine i žrtve. Premda Yorgos Lanthimos dekonstruira mit, to čini u suvremenom, američkom okruženju koje, bez obzira na prepoznatljive ambijente i krajolike, više nalikuje snovima nego stvarnosti. Interakcije likova su ponovo zastrašujuće mehanizirane, hladne i otudene, a svaka nuda za bijegom od sudbine se gubi u antiklimaktičnom prepustanju slučaju. The Killing of a Sacred Deer je vizualno minimalističan i stiliziran, njegovi su prostori monumentalni, a ponovno statična kamera ih kroz totale kontrastrira s krupnim kadrovima. Yorgos Lanthimos je ovim filmom ponovno definirao svoje otudene svetote, mehaničke likove i svoju zanimaciju za osnovne ljudske emocije i patnje.

Engineered for Reality

Testiranje

Wireworld Cable Technology zasnovana je na jedinstvenoj misiji usavršavanja audio kabela koristeći objektivne slušne testove.

S puno više podataka u odnosu na uobičajene usporedbе kabela, ovim testovima kabeli se uspoređuju s gotovo savršenom izravnom konekcijom među komponentama. Robert Harley, urednik časopisa The Absolute Sound, opisao је ovaj "Kabelski poligraf" kao, "jasan uvid u to kako točno svaki kabel utječe na zvuk".

Tehnologija

Kabelsko poligrafsko testiranje dovelo је do otkrića DNA Helix geometrije vodiča u kabelu (US patent broj 8.569.627). Slojeviti ravni vodiči s paralelnim ožičenjem sprječavaju pojavu gubitaka uslijed "vrtložnih struja" izazvanih korištenjem uvijenih i čvrstih vodiča u kabelu, osiguravajući superiornu prezentaciju glazbenih detalja, dimenzionalnosti i dinamike.

Materijali

Najbolji svjetski OCC-7N vodiči i ultra tiha Composilex 3 izolacija održavaju snagu i profinjenost glazbe.

ZVUČNIČKI

- 13 modela
- Standardni i Bi-Wire
- Prilagodljive duljine
- Zamjenjivi konektori (banana i vilice)

INTERKONEKCIJSKI

- 14 modela
- Interkonekcijski, Mini-Jack, za gramofonske ručke, subwooferе
- Patentirani srebrni konektori

STRUJNI

- 8 modela
- Posrebreni kontakti od bakrene legure
- 15 A, 20 A i mini strujni kabeli s konektorima za male potrošače

DIGITALNI

- 23 modela
- Ethernet, USB 2.0, USB 3.0, USB 3.1, 75 Ohm RCA, 110 Ohm XLR, Toslink

HDMI

- Propusnost 18 Gbps za sve značajke HDMI 2.0, uključujući 4K/60 i HDR

© 2019 Wireworld, Inc.

Ostali kabeli filtriraju vašu glazbu.
Wireworld kabeli propuštaju najviše glazbe.

Tehnologija koja kanalizira glazbeni izričaj.

www.wireworldcable.com

info@audiocentar.hr / www.audiocentar.hr

WIREWORLD®
CABLE TECHNOLOGY

Projektiran za stvarnost™

DOKUMENTARNI FILM

THE 1969 HARLEM CULTURAL FESTIVAL: THE MOST POPULAR MUSIC FESTIVAL YOU'VE NEVER HEARD OF

SUMMER OF SOUL:

Izgubljeno blago afroameričkog popa

piše: Matko Brusač

Svaka je povijest selektivna u većoj ili manjoj mjeri, pa tako i povijest moderne popularne glazbe, a uvjerenju potvrdu takve teze od dokumentarca "Summer of Soul (... or, When the Revolution Could Not Be Televised)", redateljskog pravilnika Ahmira "Questlovea" Thompsona iz 2021. godine, teško da je moguće zamisliti.

Drugi dio naslova dokumentarca - referenca na čuvenu pjesmu jazz glazbenika i pjesnika Gila Scotta-Herona - ne može biti eksplicitniji. Naime, u ljetu 1969. godine, istoga ljeta kada je održan i Woodstock, u Mount Morris Parku u njujorškom Harlemu održan je i **Harlem Cultural Festival**. Tijekom šest ustanovnih vikenda, uz visoku razinu logističke improvizacije i nisku razinu finansijskih sredstava, u Harlemu je na jednom mjestu okupljeno sve ono najbolje i najvažnije iz suvremenog afroameričkog popa.

Pozornicom - koja zbog minimalnog budžeta nije mogla biti adekvatno osvijetljena, pa je postavljena prema zapadu, prema snažnom ljetnom suncu - prodefilirali su **B.B. King, Nina Simone, Stevie Wonder, Sly and The Family Stone, The Staple Singers, Mahalia Jackson**, što je samo komadić lineupa festivala za kojeg do prije nekoliko godina ni sam redatelj dokumentarca nije znao da se ikada održao.

Ukratko, Hal Tulchin, iskunski američki TV redatelj, bio je originalno zadužen da kamerom zabilježi cijelu stvar. Ideja je bila da se materijal kasnije pretvori u glazbeni dokumentarac koji bi stajao bok uz bok klasicima poput "Woodstocka", "Monterey Popa" ili "Gimme Shelter". Dio materijala prikazan je do kraja godine na CBS-u i PBS-u, ali, u nedostatku bilo kakvog komercijalnog interesa od strane producenata, trake su završile u podrumu, gdje će provesti idućih pola stoljeća. "Pokušali smo čak reklamirati materijal i pod naslovom Crni Woodstock", govori Tulchin u filmu, "ali nismo imali uspjeha."

Kada je pedesetak godina kasnije Questlove saznao za festival i kada je osigurao pristup materijalu, odlučio je ispričati priču koja je do sada ostala neispričana. Rezultat je jedan od najboljih glazbenih dokumentaraca u povijesti. Redateljska

je logika jednostavna i učinkovita; glazbeni materijal u užem smislu riječi, snimke samih koncerata kojima je prisustvovalo i po 300.000 ljudi, dominantno iz afroameričke zajednice, prekida se intervjuima s glazbenicima i posjetiteljima festivala. Naglasci pak nisu samo na glazbi, iako je riječ o trenutku u kojem se afroamerički pop iz komercijalnog fenomena transformira u (polu)legitimnu umjetničku formu, što se najbolje vidi na primjerima nastupa Stevieja Wondera i Slya Stonea.

Društveni kontekst, drugim riječima, također je učinkovito skiciran. Ubojstva Medgara Evansa, Malcolmia X-a i, posebno, Martina Luthera Kinga Jr.-a, podloga su za susret glazbenog i političkog. "Are you ready to do what's necessary?", pitanje je koje Nina Simone postavlja s pozornice, a nije teško pogoditi da se pitanje ne odnosi na ples ili dobar provod. "Are you ready to smash white things, to burn buildings, are you ready?"

Također, jedan od vikenda festiva-

la poklopio se i sa slijetanjem na Mjesec - u film su ubaćene originalne reakcije bijelih i crnih Amerikanaca na taj povijesni događaj, a razlike u reakcijama nije teško primijediti. Dok su reakcije bijelih Amerikanaca optimistične i beziznimno pozitivne, u drugom je kampu vladao nešto niži stupanj entuzijazma. "Možda da nešto od tog novca usmjerimo i prema Harlemu?", pita se jedan od posjetitelja. Ukratko, s glazbom kao glavnim motivom i konceptom alternativne povijesti kao osnovnim redateljskim okvirom, "Summer of Soul" u manjoj je mjeri film o zaboravljenom festivalu i u većoj o formativnom trenutku suvremene afroameričke kulture.

Za kraj, teško je ne primijetiti i određenu dozu ironije u načinu na koji je film na koncu proizведен i distribuiran. Jer, revolucija je uz ozbiljnu odgodu ipak uspjela završiti na ekranima, i to zahvaljujući platformi Onyx, inače u vlasništvu američke korporacije Disney. Ustupak se, međutim, isplatio, u svakom smislu. ■

Slow Machine (2020.)

Grashopper Film, 72 minute, SAD

režija: Paul Felten, Joe Denardo

igraju: Stephanie Hayes, Chloë Sevigny, Scott Shepherd, Eleanor Friedberger, Ean Sheeny, Emily Tremaine

žanr: triler

7/10

"Slow Machine", debantsko ostvarenje Joea Denarda i Paula Feltena (koji je i autor scenarija), dobar je podsjetnik da u nezavisnoj američkoj kinematografiji i dalje stanuje ozbiljna količina kreativne energije. Izrazito ambijentalan, isprirovijedan u nelinearnoj maniri u 72 minute i snimljen, u razdoblju od četiri godine, na 16-milimetarskoj traci, "Slow Machine" tipični je izdanak novijeg njujorškog filmskog senzibiliteta. Radnja prati kraći period u životu švedske glumice Stephanie (Stephanie Hayes) koja živi u New Yorku. Stephanie je u vezi s Gerardon (Scott Shepherd), protuterorističkim obavještajcem u NYPD-u, koji je, ni manje ni više, veliki obožavatelj eksperimentalnog kazališta. Nakon što taj odnos završi na način koji je daleko od idealnog, Stephanie napušta grad i odlaže u kuću u sjevernom dijelu savezne države New York, gdje mladi indie-rock bend radi na novom albumu... No, umjesto odmora i relaksacije, Stephanie čeka nova runda pitanja i dileme o vlastitom identitetu, glumačkom i privatnom, ako je između prvog i drugog uopće moguće povući nekakvu jasnu liniju razdvajanja. I upravo je to glavna tema koju film obraduje. Žanrovska lociran između špijunske slagalice i privatne drame, "Slow Machine" na pitanja koja postavlja ne nudi nikakve definitivne odgovore, što, naravno, nije slučajno. Uglavnom, ostvarenje za koje se u vlastitom, eksperimentalnom kontekstu može reći da je i više nego uspješno.

"Težak za opisati i težak za pratiti, film postiže najbolje rezultate kada se prepustite njegovoj nadrealnoj prirodi; nakon toga moći ćete pratiti odmatavanje jednog od najuzbudljivijih filmova iz 2020. godine." - Kristen Yoonsoo Kim, New York Times

Catch the Fair One (2021.)

IFC Films, 86 minuta, SAD

režija: Josef Kubota Wladyka

igraju: Kali Reis, Daniel Henshall, Tiffany Chu, Michael Drayer, Lisa Emery, Kimberly Guerrero, Kevin Dunn

žanr: triler

6/10

Josef Kubota Wladyka američki je filmski i televizijski redatelj stacioniran u New Yorku, a za film "Catch the Fair One", priču o američkoj indijanskoj boksačici, odradio je režiju, pisanje scenarija i produkciju. Film je sniman u gradu Buffalo u saveznoj državi New York, a premijerno je prikazan na prošlogodišnjem Tribeca festivalu. IFC Films otkupio je distribucijska prava u kolovozu prošle godine. Kaylee (Kali Reis) američka je Indijanka koja je nekada bila perspektivna boksačica, a sada je ovisnica koja živi u prihvatalištu i radi kao konobarica. Weeta, Kayleeeina mlađa sestra, biva oteta i završava u svijetu seksualnog krijumčarenja i ropstva. Jedna je od stotine mlađih djevojaka koji svake godine nestaju na takav način i nitko ne zna što se točno s njom dogodilo. Kaylee, međutim, ne odustaje; nakon što dođe do minimalnih tragova koji bi mogli objasniti nestanak njezine sestre, i sama odluči zakoračiti u podzemlje (postoji potražnja za Indijankama, govorio joj lokalni kriminalac) te poduzeti sve što je u njezinu moći kako bi pronašla svoju sestruru.

Redateljski tretman teme je ambiciozan i ozbiljan. Žanrovska film bi bilo moguće odrediti kao triler, ili, još preciznije, kao horor stvarnog života. Film sadrži i nekoliko akcijskih scena koje pokazuju kako je Abdulbaki itekako savladao svoj zanat, dok o političkoj dimenziji filma vjerojatno ne treba trošiti previše riječi. Hrabo i uspješno.

"Očito, redatelj ima talenta za snimanje krimi-priča, posebno kada se one preklapaju s pričama o eksploraciji i s pričama o osiromašenoj američkoj podklasi." - Leslie Felperin, The Guardian

The Batman (2022.)

Warner Bros Pictures, 176 minuta, SAD

režija: Matt Reeves

igraju: Robert Pattinson, Zoë Kravitz, Paul Dano, Jeffrey Wright, John Turturro, Peter Sarsgaard, Andy Serkis, Colin Farrell

žanr: akcija, drama

7/10

Kao prijelomni naslov u franžizi, "The Batman" je zbog niza razloga, još od 2013. godine, na koncu završio u redateljskim rukama, Matta Reevesa, nakon što je Ben Affleck, koji je trebao odraditi režiju, produkciju, dijelove scenarija i ulogu, odlučio dići ruke od projekta. Uglavnom, Dona Mitchell Jr-a., gradonačelnika Gotham Cityja, Riddler (Paul Dano), maskirani psihopat, ubija na Noć vještica s ciljem razotkrivanja korupcije u gradskoj policiji. Bruce Wayne (Robert Pattison), koji je posljednje dvije godine po gradu operiraо kao Batman, pokreće istragu o ubojstvu zajedno s Gotham City Police Departmentom. Pukovnik James Gordon (Jeffrey Wright) nalazi poruku koju je Riddler ostavio Batmanu. Riddler kasnije ubija još jednu političku figuru, Petea Savagea (Alex Ferns), i ostavlja novu poruku za Batmana. Batman i Gordon zatim otkrivaju da je Riddler u Mitchellovom autu ostavio fotografije Mitchella sa ženom, Annikom Koslov, u Iceberg Loungeu, noćnom klubu kojeg vodi Penguin, čovjek od povjerenja kriminalca Carminea Falconea (John Turturro)... Film je u komercijalnom smislu bio potpuni uspjeh, a na solidne reakcije naišao je i kod kritičara, ako već ne i onih starijih Batman fanova. Mračan, prljav, gotovo hiper noir estetike, dugačak i iscrpljujući, posljednji "The Batman" stripovski je film koji sasvim odgovara stanju u kojem se suvremeni svijet nalazi.

"Film je dugačak, gotovo nepodnošljivo intenzivan, dok je dijalog češće stvar mrmljanja nego jasnog govorenja. Fotografija, za koju je bio zadužen Greg Fraser, je sjajna i veličanstvena i morate je vidjeti kako biste shvatili njezinu moć. Takoder, film je zabavan i primjeren našim vremenima." - Joe Morgenstern, Wall Street Journal

Gagarine (2020.)

Haut et Court, 97 minuta, Francuska

režija: Fanny Liatard, Jérémie Trouilh
igraju: Alséni Bathily, Lyne Khoudri, Jamil McCraven, Finnegan Oldfield, Farida Rahouadj, Denis Lavant
žanr: drama

7/10

"Gagarine" je prvi dugometražni film koji su u svojim karijerama potpisali Fanny Liatard i Jeremy Trouilh, francuska redateljica i francuski redatelj. U stvari, riječ

je o "produžetku" istoimenog kratko-metražnog filma redateljskog dvojca iz 2015. godine i snimljen je u naselju Ivry-sur-Seine, predgradu u južnom Parizu, neposredno prije nego što je naselje demolirano.

Glavni junak filma je 16-godišnji Youri (Alséni Bathily), tinejdžer koji živi u siromašnom pariškom predgrađu i koji sanja o tome da postane astronaut. Ime predgrada je Gagarin (naravno, prema legendarnom ruskom astronautu, baš kao i ime glavnog lika). Predgrade, siromašno i uglavnom nastanjeno imigrantima, gradske vlasti odlučile su demoliратi; stanovnici se pripremaju za odlazak, no Youri odbija napustiti svoj dom. Ideja je sljedeća i dječački naivna: obnoviti ga vlastitim snagama i sredstvima te učiniti lijepim pa ga zbog toga nitko neće odlučiti izbrisati s lica zemlje. Naravno, stvari ne funkcioniraju tako jednostavno, pa film u drugom dijelu prelazi u gotovo magično-nadrealistični registar i propituje ideju doma, pogotovo iz perspektive mladih ljudi.

"Film prikazuje čvrsto povezanu zajednicu koja je proživila mnogo teških trenutaka, samo da bi na koncu priče morala potpisati poraz. Leotard i Trouilh su od "ruševina" napravili uvjerljiv film kojemu sjajne glazbene montaže daju dodatnu emocionalnu snagu." - **Beatrice Loayza, New York Times**

Licorice Pizza (2021.)

Universal Pictures, 134 minute, SAD/Kanada

režija: Paul Thomas Anderson
igraju: Alana Haim, Cooper Hoffman, Sean Penn, Tom Waits, Bradley Cooper, Benny Safdie
žanr: komedija, drama

8/10

Radnja posljednjeg filma Paula Thomasa Andersona vremenski je smještena u 1973. godinu i prostorno u Los Angeles, odnosno u San Fernando Valley. Svoja debitantska glumačka ostvareњa u filmu upisali su Alana Haim i Copper Hoffmana, a tu je i impresivna grupa gluma-

ca zaduženih za sporedne uloge uključujući Toma Waitsa, Seana Penna, Bradleyja Coopera i Bennyja Safdiea.

Film se bavi razvojem ljubavnog odnosa između 15-godišnjeg glumca Garyja Valentinea (Cooper Hoffman) i 25-godišnje Alane Kane (Alana Haim) koje je zaposlena u malenoj lokalnoj fotografskoj kompaniji. Par se upoznaje u srednjoj školi koju pohađa Gary, odnosno na snimanju fotografija za godišnjak. Nedugo nakon toga par odlazi na prvi spoj, cijela stvar počinje kao prijateljstvo, a zatim se, tijekom filma, kreće u prostoru između prijateljstva i romantičnog odnosa; kroz niz bizarnih epizoda karakterističnih za duh vremena iz prve polovine sedamdesetih.

Film je naišao na sjajan prijem od strane kritike. Takoder, zaradio je i tri nominacije na posljednjim Oscarima. Andersonova režija je na poslovno visokom nivou, a i pisanje, dok su Haim i Hoffman svoj posao odradili sjajno, i to ne samo prema debitantskim standardima. A tu je i sjajan soundtrack, jedan od najboljih u posljednjih desetak godina.

"Film je čisto zadovoljstvo, vrsta filma koji je poput sjajnog albuma - nazvan je prema jednoj kalifornijskoj prodavaonici ploča - i koji želi te gledati iznova i iznova." - **Jonathan Romney, Uncut Magazine**

FILM / DVD RECENZIJE

The Novice (2021.)

IFC Films, 97 minuta, United States

režija: Lauren Hadaway

igraju: Isabelle Fuhrman, Amy Forsyth, Dilone, Charlotte Ubben, Jonathan Cherry, Kate Drummond

žanr: drama, triler, psihološki

7/10

"The Novice" je debitantsko dugometražno ostvarenje američke redateljice Lauren Hadaway. Takoder, Hadaway potpisuje i scenarij, a film prati život brusošice Alex Dall (Isabelle Fuhrman). Alex dolazi na koledž i pridružuje se ženskoj veslačkoj momčadi.

Problem je u tome što Alex od starosti postaje poptuno opsesivna oko svoje nove sportske aktivnosti. Jamie Brill (Amy Forsyth), još jedna brusošica koja se momčadi pridružila kako bi ostvarila pravo na sportsku stipendiju, biva prepoznata kao najbolja u grupi, što Alex pak frustrira do krajnjih granica i što joj je i glavni povod da svoje tijelo počinje testirati do krajnjih granica. S vremenom, Alex postaje sve bolja i bolja (iako ne toliko dobro koliko i Jamie), zbog čega pate njezine akademske aktivnosti. Ubrzo, obje bivaju prebačene u sveučilišnu reprezentaciju, no Alex, za razliku od Jamie, ima puno više problema kada je riječ o privikavanju na novu sredinu, sportski i društveno...

U skladu s tematikom, film karakterizira mračni ambijent i intenzivna glazba koju potpisuje skladatelj Alex Weston. Gotovo bi se moglo reći da se na ambijentalnoj razini radi o hororu. Fuhrman glavnu ulogu tumači sjajno, dok ćemo o Hadaway u budućnosti još sigurno slušati.

"Hadaway se u svojoj prethodnoj karijeri bavila montažom zvuka, što se može primijetiti u svakom trenutku ovog filma. Takoder, radi se i o njezinom osobnom iskustvu sveučilišne veslačice. Film je zamislila kao katarzu i film je, baš kao i priča njegove glavne junakinje, istovremeno i trnovit i trijumfalistički." - Katie Walsh, Los Angeles Times

Benedetta (2021.)

Pathé Distribution, 132 minute, Francuska/Nizozemska

režija: Paul Verhoeven

igraju: Virginie Efira, Lambert Wilson, Daphne Patakia, Olivier Rabourdin, Clotilde Courau, Charlotte Rampling, Hervé Pierre
žanr: drama, biografski, psihološki

7/10

Posljednji film Paula Verhoevena, "Benedetta", za predložak imao knjigu iz 1986. godine koja nosi naslov "Immodest Acts: The Life of a Lesbian Nun in Renaissance Italy" autorice Judith C. Brown. Na okupu je gotovo ista ekipa kao i u prethodnom Verhoevenom filmu, "Elle", uključujući producenta Saida Bena Saida, scenarista Davida Birkea i skladateljicu Anne Dudley.

Ukratko, priča je to o ljubavnoj vezi dvije časne sestre u renesansnoj Italiji, točnije u 17. stoljeću. Mlada sestra Benedetta Carlini (Virginie Efira) nalazi se u samostanu u Pesciji. U jednom trenutku grupa budućih časnih sestara na putu staje kod malenog oltara kako bi se pomolila i biva napadnuta u skupine razbojnika. Jedan od njih Benedetti pokušava ukratio ogrlicu, dar njezine majke, ali u tome ne uspijeva jer ga napada ptica. Ranije, Benedetta mu prijeti kako će ih kazniti Djevicu Mariju i takav rasplet događaja tumači kao dokaz svoje izravne veze s Djevicom Marijom. Film zatim skače daleko u budućnost; Benedetta je odrala žena koja dobiva zadatak u samostanski život integrirati siromašnu i nesretну Bartolomeu (Daphne Patakia), a nakon toga, kroz niz začudnih epizoda, počinje se razvijati veza između dvije žene.

Verhoeven se u ovom filmu, na razini forme, poigrava sa žanrovima i ambijentalnošću, te na povjesno upućen način propituje vezu između seksualne slobode i autentične vjere. Od režije preko glume do montaže, film može stati uz bok bilo kojem drugom naslovu u Verhoevenoj karijeri. Mnoge će, također, vjerojatno i nasmijati.

"Paul Verhoeven u ovom filmu miješa ambiciozni, gotovo kičasti koktel vjerske ikonografije, tjelesne odbojnosti i mazohizma." - Pat Brown, Slant

NOVO

QuietComfort® Earbuds II OBLIKOVANE ZA VAS.

UŽIVAJTE CIJELI DAN

Do
6 sata
reprodukciјe po punjenju

Kućište za punjenje sadrži
3 dodatna punjenja
ukupno do
24 sata
reprodukciјe uz kućište za punjenje

Do
2 sata
reprodukciјe uz brzo punjenje od 20 minuta

PERSONALIZIRAJTE

Kako bi slušalice savršeno odgovarale svakom uhu, Bose je razvio posebne nastavke.

3 PARA ČEPIĆA // 3 PARA STABILIZACIJSKIH TRAKA

CustomTune™ tehnologija

Vrhunska Noise Cancelling tehnologija

Prilagodljivi Quiet i Aware Mode

U potpunosti prilagodite slušalice sebi uz **Bose Music** aplikaciju.

Nova Marantz Cinema serija AV receivera

Marantz je u novoj Cinema seriji AV receivera predstavio tri modela oznaka Cinema 70s, 60 i 50, a početkom 2023. godine izlazi još prepočačalo s procesorom AV 10 i višekanalno pojačala oznake AMP 10 te najjači AV receiver oznake Cinema 40.

Novi uređaji dolaze u novom, luksuznom dizajnu i namijenjeni kupcima koji traže osim visoke kvalitete i prihvativljiv izgled za jednostavan smještaj u vlastitom interijeru. Svi AV receiveri imaju podršku za Dolby Atmos i DTS:X audio formate, tehnologiju za optimizaciju prostorija Audyssey MultEQ XT, 8K kompatibilnost i novo grafičko sučelje za lakše podešavanje. Također, ugrađen je HEOS, bežična višenamjenska audio platforma sestrinske tvrtke Denon, što korisnicima omogućuje reprodukciju u više različitih prostorija (multiroom) kao i strujanje (streaming) s glazbenih servisa kao što su

Tidal, Amazon Music i Spotify. Bluetooth, Wi-Fi i AirPlay povezivost daje mogućnost Cinema proizvodima za korištenje s drugim uređajima i ekosustavima, a dolaze i s funkcijom glasovnog upravljanja (Alexa, Siri i Google Assistant) i mogućnosti spajanja analognog gramofona. Prvi dostupni model u novoj Marantz seriji AV receiver ima oznaku Cinema 70s (999 €), i nudi 7.2 kanala, od kojih svaki isporučuje 50 W smještenih u elegantnom, tankom kućištu koje je primjereno za manje prostore. Nakon njega dolazi Cinema 60 (1.369 €), također s 7.2 konfiguracijom, ali sada sa 100 W po kanalu i svim ranije spomenutim funkcijama koje su standardne za ovu seriju. Marantz ga opisuje kao prikidan proizvod namijenjen za solidno kućno kino ili višenamjensku reprodukciju audio medija "bilo koje veličine". U ponudi je i model Cinema 60 DAB (1.399 €) koji se razlikuje samo u DAB prijemniku. Treći, ujedno za sada i najjači model dostupan iz ove serije, ima oznaku Cinema 50 (1.999 €). Receiver dolazi s 11.4 konfiguracijom i 110 W po kanalu, podržava Dirac Live za mjerjenje i optimizaciju akustike prostorije, Dolby Atmos, DTS:X i

Auro-3D, može upravljati s 4 neovisna subwoofera i propuštaći 4K/120Hz signale. Ovo snažno AV pojačalo Marantz preporučuje za kućna kina visokih performansi. Navedeni modeli Marantz AV receivera nalaze se već u ponudi kod domaćeg distributera dok se ostatak assortmana očekuje početkom 2023. godine. **INFO:** Sonus art, tel. 01/4813 025, www.sonusart.hr

Technics EAH-AZ60, bežične Bluetooth slušalice

S novim slušalicama EAH-AZ60 tvrtka Technics prati trendove i potražnju korisnika za bežičnim in-ear Bluetooth slušalicama. U elegantnom kućištu Technics je dizajnirao jedinstvenu akustičku komoru i harmonizer te u nju smjestio zvučničku jedinicu promjera 8 mm koja, po riječima proizvođača, omogućuje posebno bogat i ekspanzivan zvuk. Podržavaju LDAC bežični zvuk visoke razlučivosti (24-bit / 96 kHz) za beskompromisnu kvalitetu zvuka kad je uređaj povezan preko Bluetooth veze (verzija 5.2). Technics EAH-AZ60 imaju po četiri ugrađena MEMS mikrofona u svakoj slušalici, naprednu tehnologiju smanjenja buke uz korištenje vlastite tehnologije JustMyVoice s kojom izolira i pojačava riječi dok istovremeno smanjuje okolnu buku. Nova aplikacija za pametne telefone - Technics Audio Connect, olakšava uparivanje, pomaže prilagoditi poništavanje buke i postavki načina reprodukcije zvuka prema željama korisnika te pomaže u pronalaženju slušalica. Trajanje baterije je do 7 sati reprodukcije s uključenim aktivnim poništavanjem buke ili do 24 sati rada

uz kompaktno kućište za punjenje i prenošenje. Technics EAH-AZ60 podržavaju brzo punjenje koje donosi 70 minuta reprodukcije. Funkcije glasovnog asistenta (Siri, Amazon Alexa ili Google Assistant) mogu se aktivirati pomoću senzora na dodir na slušalicama, imaju IPX4 otpornost na vodu, a mogu se uparivati u više točaka i upotrebljavati do 10 uređaja. Proizvođač navodi da su ove TWS (True Wireless) slušalice namijenjene prije svega istinskim ljubiteljima glazbe, ali i onima koji slušalice koriste za rad i pozive. Kompaktne i lagane, imaju sedam silikonskih nastavaka koji omogućuju prilagodbu prema svakom uhu. Slušalice dolaze u dvije boje (crna i srebrna) po cijeni od 1.725 kn / 229 eura. **INFO:** SeMark, tel. 01/2009 060, www.se-mark.hr

IKEA i Sonos imaju novu Symfonisk podnu lampu i zvučnik u jednom

Prije tri godine ove dvije kompanije su predstavili svoj prvi rezultat suradnje u obliku zvučnika i lampe u jednom kojeg su nazvali Symfonisk. Ideja im je bila da bude jednostavna za upravljanje, vizualno prihvatljiva za većinu interijera i da s lakoćom ispunji prostor zvukom. Ohrabreni prvobitnim uspjehom na tržištu, nastavili su sa suradnjom predstavljanjem nove verzije zvučnika u obliku podne lampe. Spajanje na zvučnik se vrši putem bežične (Wi-Fi) mreže. Uparivanjem s IKEA Dirigera uređajem (smart hub) i dodavanjem zvučnika/lampe u IKEA Home smart aplikaciju (ili Sonos aplikaciju) na mobitelu može se upravljati glazbenim i audio sadržajem. U kombinaciji s drugim proizvodima iz assortimenta Symfonisk ili drugim Sonosovim proizvodima, kao što su Sonos soundbar zvučnici Ray i Beam, lampa također može djelovati kao stražnji zvučnik u sustavu kućnog kina. Iako nema mogućnost govornog asistenta, Symfonisk podržava kroz Sonos platformu sve bitne servise za slušanje glazbe poput Google Play Musica, Spotify-a, TIDAL-a i AirPlay-a. Symfonisk lampa dolazi sa sjenilom od bambusa i može se dalje personalizirati kroz različita Symfonisk sjenila za lampe, koja se mogu kupiti zasebno. Novi zvučnik za podnu lampu Symfonisk bit će dostupan na svim IKEA tržištima od siječnja 2023. Poznata je maloprodajna cijena na američkom tržištu od \$260 što bi odgovaralo otprilike 250 EUR u Europi.

Svi novi OLED TV paneli su nadograđeni na OLED EX verziju

Ako kupujete novi OLED televizor, velika je vjerojatnost da će koristiti OLED EX zaslon, a ne standardni OLED panel. To je zato što LG Display, proizvođač i dobavljač OLED panela za sve vrste proizvođača televizora, sada isključivo proizvodi OLED EX zaslone. Kako navodi LG Display, OLED EX zasloni imaju i do 30 posto više razine svjetline od standardnih OLED zaslona. Količina svjetline je dugo bio jedan od nedostataka kod OLED tehnologije ako se usporeduje s LCD panelima. To poboljšanje je postignuto ponajviše korištenjem snažnijeg i stabilnijeg Deuterija (izotop

vodika) s kojim su zamijenili normalni vodik u OLED sloju i time ga učinili otpornijim na

topljinu i elektricitet. Dodatna poboljšanja kvalitete slike su postignuta primjenom «personaliziranih algoritama» za poboljšanje slike i učinkovitosti OLED-a. LG Display isporučuje OLED panele za više od 20 TV marki, uključujući LG, Hisense, Sony, Panasonic, Philips i Vizio. Neki od ovih brendova prodaju svoje televizore kao OLED EX, dok drugi koriste vlastitu robnu marku ili ih jednostavno nazivaju OLED. Jedina alternativa LG Displayovom OLED EX panelu je Samsungov QD-OLED panel koji se ugrađuje (bar za sada) u dva modela televizora – Samsung S95B i Sony A95K.

Grado GW100x, nova generacija bluetooth slušalica

Brooklynski Grado Labs predstavio je novu inačicu svojih, ujedno i jedinih, bluetooth slušalica GW100x. Nakon što su obnovljeni (poboljšani) svi njihovi klasični modeli slušalica svi su dobili u nazivu modela oznaku "X", koja zapravo govori o novoj generaciji zvučničkih jedinica, tako je i u GW100 dodana ta ekstenzija. U slušalice je gradena nova zvučnička jedinica promjera 44 mm i koja, kako navodi proizvođač, daje linearniji odziv u odnosu na prešloj generaciji. Nova generacija slušalica ima Bluetooth 5.2 povezivost te podržava aptX, AAC i SBC kodiranje. Također, proizvođač specificira

duže trajanje baterije od 46 sata pri 50% glasnoće, a slušalice se pune preko USB C konektora unutar 2 sata. Kao dodatnu mogućnost GW100x nudi spajanje preko klasičnog 3,5 mm konektora. Kao što je vidljivo na slikama Grado je i dalje zadržao svoj prepoznatljiv izgled i dizajn, a GW100x je svakako raritet na hi-fi tržištu, provjereni retro dizajn otvorenog tipa uz bežično spajanje. Slušalice Grado GW100x su dostupne po cijeni od 2.240 kn / 298 eura.

INFO: Audio centar, tel. 091 500 2535, www.audiocentar.hr

JBL Bar 800, soundbar s odvojivim bežičnim zvučnicima i podrškom za Dolby Atmos

konfiguraciji. Soundbar je upogoden s ukupno 720 W izlazne snage, koristi vlastitu PureVoice tehnologiju za jasne i čiste dijaloge bez obzira na glasnoću, mogućnost streaminga glazbe s Apple AirPlaya, Alexa MRM-a (Multi-Room Music), ugrađenog Chromecastom ili Bluetootha (verzija 5.0). Soundbar propušta 4K video signal preko HDMI konektora, frekvenčni raspon je 40 Hz – 20 kHz, dimenzije (ŠxVxD) 102 x 5,8 x 10 cm (Bar) i 33,5 x 44

x 30,5 cm (subwoofer), a uz njega dolazi i daljinski upravljač. JBL Bar 800 soundbar je već dostupan u prodaji po cijeni od 6.999 kn / 930 eura. **INFO:** Media audio, tel. 021/323 550, www.mediaaudio.hr

Novi model soundbar zvučnika američke tvrtke JBL ima oznaku Bar 800 i unaprijeđena je zamjena za prethodni model Bar5.1 koji je bio vrlo popularan među kupcima. Imaju sličnu konstrukciju s odvojivim bežičnim surround zvučnicima na baterije i 10-inčnim odvojenim subwooferom s tim da Bar 800 dodatno sadrži dvije širokopojasne zvučničke jedinice za prednje visinske kanale. S tva dva prednja visinska kanala, Bar 800 zadovoljavaju minimalni standard za Dolby Atmos zvuk u sklopu manjeg surround zvuka u 5.1.2

Bose QuietComfort Earbuds II

Originalne Bose QC Earbuds izашле su 2020. godine, a nešto manje od dvije godine kasnije tvrtka predstavlja Earbuds II, poboljšanu verziju i najbolje što tvrtka ima u ponudi bežičnih in-ear slušalica. Sada su one lakše i manje od originalnog modela, dok je kućište za punjenje čak 30% manjih dimenzija te lakše za 20 grama. Slušalice dolaze s nekoliko nastavaka za bolju prilagodbu i smještaj u uho. Po punjenju Bose QC Earbuds II daju do 6 sati neprekidne reprodukcije. Dodatno vrijeme reprodukcije omogućit će kućište za punjenje koje sadrži tri dodatna punjenja. Svako punjenje ima dodatnih 6 sati reprodukcije, odnosno 18 sati uz kućište uz 6 sati po baznom punjenju. Ukupno do 24 sata reprodukcije.

Osim standardno kvalitetne Bose tehnologije aktivnog poništavanja buke (ANC), noviji model slušalica ima podršku i za CustomTune audio. Ova tehnologija kalibrira audio i poništavanje buke precizno i jasno prema personaliziranim postavkama prilagođenih vašem ušnom kanalu.

Zadnja razlika su dimenzije. Bose je i tu otisao korak dalje. Earbuds II su manje u svakom pogledu. Bose QuietComfort Earbuds II slušalice imaju masu od samo 6,24 g i dimenzije (VxSxD): 30 x 17,2 W x 22,4 mm (jedna slušalica) dok im je cijena 2.336 kn / 310 eura. **INFO:** SeMark, tel. 01/2009 060, www.se-mark.hr

for the **love** of music

AKG • ARCAM • AUDIOVECTOR • AUDIOQUEST • AYRE • CARDAS AUDIO • CLEARAUDIO
FRANCO SERBLIN • HARMAN KARDON • JBL • JEFF ROWLAND • KISEKI • KRELL • LYRA AUDIO
MAGICO • MARTIN LOGAN • PRIMA LUNA • PRIMARE • PRO-JECT • PS AUDIO

Hisense

FIFA WORLD CUP
Qatar 2022

OFFICIAL SPONSOR

Realna priča. Nadrealna slika.

Uživajte u pogledu uz potpuno novu liniju Hisense TV-a.

U Hisenseu razumijemo da kupnja novog TV-a može biti teška odluka. Zato govorimo vašim jezikom.

Imamo široku paletu TV-a vrhunske kvalitete s praktičnim značajkama koje nisu samo marketinški trik, već poboljšavaju vaše svestrano iskustvo gledanja, igranja i pregledavanja.

Posjetite hr.hisense.com gdje smo vam omogućili da naučite sve o novitetima i provjerite zašto su Hisense televizori stvorenici za one koji kupuju pametno.

Istražite cijelu ponudu na
hr.hisense.com